श्राविका सुबोध.

પ્રકાશક—

મુલચંદ કસનદાસ કાપડીઆ-સુરત

॥ श्रीवीतरागाय नम ॥

श्राविका सुबोध.

(ગૃહસ્થ સ્ત્રીયોનું કર્તવ્ય.)

'શ્રાવકવનિતાબોધિની' નામે હિન્દી ગ્રંથનો અનુવાદ

અનુવાદક—

આશાલાલ અમુલખ શાહ—સુરત.

પ્રકાશક—

મૂલચંદ કસનદાસ કાપડીઆ—સુરત.

પ્રથમાવૃત્તિ વીર સં ૨૪૪૧. પ્રત ૨૧૦૦

જંબુસર (ભરૂચ) નિવાસી સ્વર્ગીય શેઠ પ્રાણલાલ હરલોચનની સ્વર્ગવાસી વિધવા જીવકોરબાઈના સ્મરણાર્થે "દિગંબર જૈન"ના ગ્રાહકોને આઠમા વર્ષની પાંચમી ભેટ.

મૂલ્ય રૂ. ૦-૬-૦.

Printed by
Matoobhai Bhaidas at K. A.'s The "Surat Jain" Printing
Press, Khapatia Chakla-Surat.

Published by
Moolchand Kisandas Kapadia, Proprietor, 'Digambar
Jain Poostakalaya' and Hon: Editor
"Digambar Jain"

Published from
Khapatia Chakla, Chandawadi-Surat

પ્રસ્તાવના.

જો કે આ નિકૃષ્ટ પંચમ કાળમાં પણ જગત્પ્રસિદ્ધ **જૈન-જાતિએ** પોતાની ઉત્કૃષ્ટતાને સર્વથા છોડી દીધી નથી, તોપણ કુસંગીની સોબત, અભક્ષ્ય પદાર્થોનો વિશેષ પ્રચાર, શુદ્ધ પદાર્થો મળવાની કઠિનતા અને વિશેષે કરીને સ્ત્રીઓ અભણ રહેવાને લીધે જૈન કોમના સદાચરણોમાં અનેક દોષો જોવામા આવે છે, જેથી આ કોમની દિનપરદિન **હીન દશા** થતી જાય છે, જેથી એ દોષોનું નિરાકરણ કરવાને તથા સદ્‌ગુણોની પ્રાપ્તિ થવા માટે અનેક જૈન ગ્રંથોમાથી સંશોધન કરીને ગનૌર (દિલ્હી) નિવાસી **લાલા જયદયાલમલ્લ** હરપ્રસાદમલ્લજીએ વીરસંવત્ ૨૪૩૨મા **'શ્રાવકવનિતાબોધિની'** નામે **હિન્દી** પુસ્તક તૈયાર કર્યું હતુ, જેને સ્વ. **દાનવીર જૈનકુલભૂષણ શેઠ માણેકચંદ હીરાચંદ** ઝવેરી જે પી (મુંબાઇ) એ પ્રથમ પ્રકટ કર્યું હતું ત્યારે આઠ આના કિંમત રાખી હતી, જે ખપી જવાથી **બીજી** આવૃત્તિ છ આનાની કિંમતે અને તે પછી **ત્રીજી** આવૃત્તિ છેક ચાર આનાની કિંમતે વીર સં ૨૪૩૭ મા બહાર પાડી હતી, જેથી આ હિન્દી ગ્રંથનો હિન્દી ભાષાના જાણકાર ભાઇઓમા પુષ્કળ ફેલાવો થયો હતો, પણ આવુ ઉત્તમ પુસ્તક ગુજરાતી ભાષામા પ્રકટ થવાની વિશેષ આવશ્યક્તા હતી, જેથી **જૈનમહિલારત્ન શ્રીમતી મગનબાઈની** અનેકવાર સૂચના થવાથી એ પુસ્તકનુ ગુજરાતી ભાષાંતર કરાવી તેનુ નામ **'શ્રાવિકાસુબોધ'** આપીને આ પુસ્તક પ્રકટ કરવામાં આવે છે અને તે સાથે ગુજરાતી બંધુઓ અને બ્હેનોને આ પુસ્તકનો લાભ **વિનામૂલ્યે** મળી શકે, તે માટે પણ શ્રીમતી મગનબાઇનાજ પ્રયાસથી **જંબુસર**નિવાસી સ્વર્ગવાસી **શેઠ**

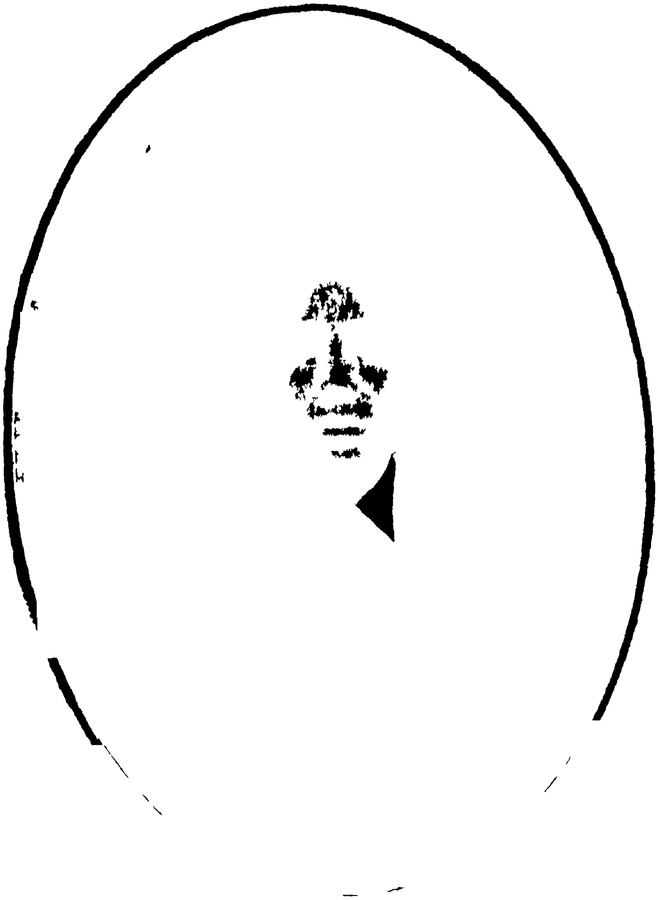
પ્રાણલાલ હરલોચનની સ્વર્ગવાસી વિધવા શ્રીમતી **જીવકોર-બાઈના સ્મરણાર્થે 'દિગંબર જૈન'ના ગ્રાહકોને આઠમા વર્ષની પાંચમી ભેટ** તરિકે પ્રકટ કરવામા આવ્યુ છે, જેમા શ્રીમતી જીવકોરનો **ફોટો** તથા તેમનું સક્ષિપ્ત **જીવનચરિત્ર,** કે જે પણ શ્રીમતી મગનબાઇએ લખી મોકલ્યુ છે, તે પણ પ્રકટ કર્યું છે, જે ગુજરાતની વિધવા બ્હેનોને અવશ્ય અનુકરણીય છે અને હાલના સમયમા આવા અનેક પુસ્તકો પ્રકટ થઈ તેનો **મફત** ફેલાવો થવાની જરૂર છે, જેથી **ધર્માદા રકમોનો** ઉપયોગ કરતી વખતે આવા શાસ્ત્રદાનનું અનુકરણ કરવાને ગુજરાતના સુજ્ઞ બધુઓ અને બ્હેનોને અમો નમ્ર સૂચના કરીએ છીએ. અસ્તુ

વીર સ ૨૪૪૧
વિક્રમ સં ૧૯૭૧
જ્યેષ્ઠ વદી ૪
તા ૩૦-૬-૧૫

જૈનજાતિસેવક—
મૂલચદ કસનદાસ કાપડીઆ.
ચંદાવાડી-સુરત.

વિષયાનુક્રમણિકા.

નોટ—આ સિવાય દરેક પ્રકરણમા સ્ત્રીઓને અત્યત ઉપયોગી અનેક બાબતોનો સમાવેશ કરવામા આવેલો છે.

શ્રીમતી જીવકોરબાઈ.

(જંબુસરનિવાસી સ્વ શા. પ્રાણલાલ હરલોચનની
સ્વર્ગવાસી વિધવા)

જન્મ વિક્ર. સ. ૧૯૪૨ મૃત્યુ વિક્ર. સ. ૧૯૭૦

श्रीमती जीवकोरबाईनुं संक्षिप्त जीवनवृत्तांत.

શ્રીમતી જીવકોરબાઇએ કાઠિયાવાડમા આવેલા રાણપુરના એક **શ્વેતાંબરી** ગૃહસ્થ શા. મોતીચદને ત્યા સંવત ૧૯૪૨ મા જન્મ લીધો હતો અને બાલ્યાવસ્થામા એમને વિદ્યાનો સારો પ્રેમ હોવાથી ગુજરાતી ૪ ધોરણ સુધીનુ તેમજ શ્વેતાબરી આમ્નાય પ્રમાણે ધર્મનુ પણ સાધારણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું હતુ, ત્યારબાદ ૧૫ વર્ષની વયે **જબુસર** (ભરૂચ)મા મેવાડા જાતિના **શા. પ્રાણુલાલ હરલોચનની** સાથે એમના લગ્ન થયા, જે પછી એ બાઇના માયાળુ કુટુમ્બવત્સલ અને સરળપણાના સ્વભાવે એમના પતિ સાથે ઘણા વખતથી કુટુંબમા જે વેરવિરોધ ચાલતો હતો, તે તથા બીજાં સગામા પણ જે ઝેરવેરના બીજ રોપાયેલા હતા, તેને પોતાના પતિને સમજાવીને ઉખેડી નખાવ્યા, જેથી જીવકોરબાઈ આખા કુટુબને પ્રિય થઇ પડયા હતા, તેમજ એમના **માયાળુ અને ઉદાર સ્વભાવથી** ગામના લોક પણ એમને આદરની દ્રષ્ટિથી જોતા હતા દૈવયોગથી એમના પતિ પ્લેગની અસાધ્ય વ્યાધિના પજામા ફસાયા અને સં ૧૯૬૩ મા એમને માત્ર ૧૮ વર્ષની યુવાન વયના મુકીને મરણને શરણ થયા, જેથી નાની વયમા આવુ **વૈધવ્યનુ અસહ્ય દુઃખ** આવી પડવાથી મોહને વશ થઇ ઘણુંજ **આર્તધ્યાન** થવા લાગ્યું, પણ પુન્યોદયથી પાલીતાણાવાળા મુનિમ ધરમચદજી હરજીવનદાસના ઉપદેશથી અકલેશ્વરનિવાસી **લલિતાબ્હેનનો સત્સમાગમ** કર્યો, તે કારણથી દિનપરદિન તેમના પરિણામ વૈરાગ્યમય, કર્તવ્યપરાયણ અને મનુષ્ય જન્મને સાર્થક કરવાવાળા થતાં ગયા

અને દરેક તીર્થની વંદનાનો લાભ તથા જ્યા જ્યા જેની જરૂર હોય તેવે સ્થળે શુભ ખાતે આશરે રૂ. ૧૦૦૦૦) નો વ્યય કરી મહાન **પુન્યોપાર્જન** કર્યું.

ત્યારબાદ અમદાવાદમા સન ૧૯૦૯મા **શ્રાવિકાશ્રમની** સ્થાપના થઇ, તેમા સન્ ૧૯૧૦મા દાખલ થયા અને પાચ વર્ષમા પ્રવેશિકા સુધીનો ગુજરાતી અભ્યાસ, તથા ગૃહવ્યવસ્થા સબધી સારૂં જ્ઞાન, ભરત, સિવણ, ગુથણ અને ધર્મશાસ્ત્રમા બાલગુટકા, છ ઢાલા, રત્નકરડ શ્રાવકાચાર, દ્રવ્યસગ્રહ, મોક્ષશાસ્ત્ર વગેરે જુદા જુદા પુસ્તકો સાર્થ કઠાગ્ર થયા હતા તેમજ કેટલાક શાસ્ત્રોનુ સારી રીતે અવલોકન પણ કર્યું હતુ. આ કારણથી તેઓ આશ્રમના એક **મુખ્ય વિદ્યાર્થી** તેમજ ભવિષ્યની એક સમાજસેવિકા તરિકે લેખાતા હતા તેઓમા સહનશીલતા, ઉદારતા, દયાળુતા, ધર્મનિષ્ટા, જાતિય પ્રેમ તથા ક્ષમાદિ **અનેક સદ્‌ગુણો** ઝળકી ઉઠયા હતા બાદ સ ૧૯૭૦મા (ગત વર્ષે) પાલીતાણામા દિગબર જૈન પ્રાતિક કોન્ફરસ વખતે મહિલા પરિષદ્‌નો મેલાવડો થયેલો તેમા પણ જીવકોર-બાઇએ ઘણી મહેનત લીધી હતી, બાદ ત્યાથી ગીરનાર, તારગાની યાત્રા કરી પાવાગઢ આવ્યા ત્યા એમની તબિયત બગડી આવી અને જ્વર લાગુ ગયો !

અત્યત ખેદની સાથે જણાવવુ પડે છે કે આવા સુયોગ્ય બાઈ આપણી સ્ત્રી સમાજના દુર્દૈવે ૨૮ વરસની નાની વયમા કુટુંબમા કોઇ ન હોવાથી પોતાની અક્કલ હોશીયારીથી પોતાના ધનનો દુરૂપયોગ ન થાય તે માટે **સાત ટ્રસ્ટીઓ** નીમીને એક વીલ કરી સ ૧૯૭૦ના ચૈત્રવદ ૩ને સોમવારે પ્રાતકાળે આ અસાર સંસાર છોડી **શુભ ધ્યાનથી પચપરમેષ્ટીનું સ્મરણ કરતાં નીચે પ્રમાણે ફરજ બજાવીને શુભ** ગતિને **પ્રાપ્ત થયાં છે.**

વીલમાં દર્શાવ્યા પ્રમાણેની વ્યવસ્થા.

૧૦૦૧) શ્રાવિકાશ્રમ-મુબઇ
૫૦૦) 'અર્થપ્રકાશિકા' ગ્રથ છપાવવા માટે
૫૦૦) સસ્કૃત પાઠશાળા માટે જબુસરમા
૩૦૦) થાળીવાડકા માટે વેડચની પચમા
૩૦૦) સોજીત્રાની નાતમા લ્હાણુ કરવાને
૨૦૧) પાવાગઢ તીર્થપર
૧૪૭) જરૂર પડે ત્યાના દિગબર જૈન દહેરાસરોમા
૧૦૦) શ્રાવકવનિતાબોધિનીનુ ગુજરાતી ભાષાતર છપાવી "દિગંબર જૈન"ના ગ્રાહકને ભેટ આપવા માટે (જો કે આ ગ્રથમાં વધુ ખર્ચ થયો છે તે પણ મળવાની ગોઠવણ થઇ છે.)
૧૦૦) લાયબ્રેરીમા કબાટ ન ૪ કરાવવા માટે
૧૦૦) ચાદીનો બાજટ વેડચના દહેરાસરમા મુકવાને
૧૦૦) ઔષધદાન માટે
૫૦) ઋષભબ્રહ્મચર્યાશ્રમ-હસ્તીનાપુર
૫૦) સ્વાધ્યાય કરવા માટે જ્યા પુસ્તકોની જરૂર પડે ત્યા મુકવા.
૫૦) શ્રાવિકાશ્રમ મુબાઇના વિદ્યાર્થીઓને ઇનામ તથા ભોજન માટે.
૨૫) સોજીત્રાની પાઠશાળાને
૨૫) કરમસદની પાઠશાળાને
૧૫) જૈપુરની પાઠશાળાને
૧૫) સ્યાદ્વાદ મહાવિદ્યાય—બનારસ
૧૫) ફૂલકોર કન્યાશાળા-સુરત.
૧૫) વનિતાવિશ્રામ-સુરત
૧૫) શેઠ પ્રે મો દિ જૈન બોર્ડિંગ-અમદાવાદ
૧૫) શેઠ માણેકચંદ પાનાચદ દિ જૈન બોર્ડિંગ-રતલામ.
૧૫) જૈન સિદ્ધાત વિદ્યાલય-મોરેના.

રૂ. ૩૬૫૪) કુલ્લે

આ રકમ તેમણે નીમેલા ટ્રસ્ટીઓએ સર્વ ઠેકાણે મોકલી આપી છે અને તેની **વ્યવસ્થા સારી રીતે થઈ** છે તેમજ રૂ ૧૦૮૯) પોતાના સગાસંબધીને વ્હેચી આપ્યા છે અને **સ્થાવર મિલ્કત** હતી, તેમાથી જબુસરમા અને વેડચમા રૂ ૨૦૦૦) ના કેટલાંક ખેતરો વહેચી આપ્યા છે તથા ત્રણ ઘર હતા તેમાથી **રૂ ૪૦૦૦**) નુ એક ઘર પોતાની મરણ તિથિને દિવસે પૂજા, પ્રભાવના અને ન્યાતિમા જમણ કરવા માટે આપ્યુ છે રૂ ૨૦૦૦) નુ એક ઘર તથા દુકાન પોતાની ભત્રીજીના પુત્રને આપ્યા છે અને દુકાનવાળા ઘરનો ઉપલો ભાગ **પાઠશાલા** માટે જબુસરના મહાજનને ભેટ આપ્યો છે, જે રૂ. ૨૦૦૦) નો છે અને આશરે રૂ, ૧૦૦૦) મરણ પછીની ક્રિયામા વપરાયા હતા આ પ્રમાણે આ બાઇએ પોતાનું મરણ સુધારી પોતાનુ **જીવન સાર્થક** કર્યું છે આ મુજબ અમારી **કેટલીક વિધવા બ્હેનો હજારોની મિલ્કત-વાળી હોય છે, છતાં અકારશુન્ય હોવાથી પોતાનુ જીવન અને ધન બન્નેને અયોગ્ય માર્ગે ગુમાવી જગત્‌ને ભાર રૂપ થઇ, છતે પૈસે જેમતેમ જીદગી ગુજારે છે અને પાછળથી સગાંસબંધીઓ મિલ્કત પચાવી પાડે છે તેમણે આ બાઇનું અનુકરણ કરી શ્રાવિકાશ્રમ કે સત્સમાગમ** કરી જ્ઞાન-વૈરાગ્ય ગ્રહણ કરવાને પાત્ર બનવુ જોઇએ

સમાજસેવિકા-

મગનબ્હેન,

શ્રાવિકાશ્રમ, જુબીલીબાગ,
તારદેવ-**મુબાઇ.**

॥श्री वीतरागाय नमः॥

श्राविका सुबोध.

प्रकरण १ लुं.

स्त्री पर्याय.

આ સંસારમા જેટલા જીવ છે તે સર્વ સુખની પ્રાપ્તિ અને દુ ખનો નાશ ઇચ્છે છે એવો કોઇપણ જીવ નહી હોય જે દુ ખથી ડરી સુખની ઇચ્છા ન કરતો હોય, પરન્તુ તેઓ સુખ પ્રાપ્ત કરવાના અને દુ ખને નાશ કરવાના યોગ્ય ઇલાજ નહી જાણવાથી અને વિરૂદ્ધ આચરણ કરવાથી ત્રણ પ્રકારના માનસિક અને શારીરિક દુ ખોથી દુ ખો થઇ રહે છે પછી જ્યારે શાસ્ત્રમા કહેલા **નર્ક ગતિનાં ઘોર દુઃખનુ** સ્મરણ થાય છે ત્યારે હૃદય કંપી ઉઠે છે

વાસ્તવિક રીતે વિચાર કરા જોઇએ તો જગતમા સર્વ પ્રાણી ધર્મ ધર્મ કહે છે પરન્તુ ધર્મના સ્વરૂપને જાણતા નથી, જેથી આધળાની ટોળીની માફક ભટકતા ભટકતા જુદા જુદા પ્રકારના દુઃખરૂપ ઠોકરો ખાય છે.

આ માટે શ્રી ગુરૂએ કરૂણાબુદ્ધિદ્વારા **ધર્મનો ઉપદેશ** આપી સાચુ સુખ પ્રાપ્ત કરવાનો ઉપાય બતાવ્યો છે, તે પ્રમાણે આ પુસ્તકમા કાંઈક લખાય છે આશા છે કે બંધુઓ અને બ્હેનોમા તે ઉપયોગી થઇ પડશે

યાદ રાખો કે **આત્માના સ્વભાવને ધર્મ** કહે છે, તે ધર્મને જાણી તે પ્રમાણેજ વર્તન રાખવાથી દુ ખનો નાશ થઇ સાચુ અને સ્વતત્ર સુખ મળે છે આથી સર્વ બુદ્ધિમાન અને આસ્તિક મતવાળા નિર્વિવાદે સ્વીકાર કરે છે કે, **ધર્મ વિના સુખની પ્રાપ્તિ થવી અસભવ છે.**

આ આત્માનો ધર્મ યાને રાગદ્વેષ રહિત જોવુ, જાણવુ, અનાદિ કાળથી હિસા, અસત્ય, ચોરી, કુશીલ અને તૃષ્ણા આદિ પાપકર્મરૂપ પ્રવૃત્તિના કારણ મલીન અર્થાત્ રાગદ્વેષરૂપ થઇ રહ્યા છે આથી તેમને (કર્મને) શુદ્ધ કરવા માટે આ પાપોને છોડી **અહિસા, સત્ય, અચૌર્ય, બ્રહ્મચર્ય,** અને સતોષરૂપે પ્રવર્તવાનો ઉપદેશ આપણા આચાર્યોએ જ્યા ત્યા આપ્યો છે આત્માના ધર્મને સાધ્ય કરવાવાળાએ આ પાચ પાપના ત્યાગને ધર્મ કહ્યો છે, કારણકે એ પ્રમાણે આદરવાથીજ આપણે આ સસારના દુ ખોથી છુટી સ્વાનંદ અને પરમાત્મદશાને પ્રાપ્ત કરી સાચા સુખી થઇ શકીએ છીએ **શ્રી રત્નકરડશ્રાવકાચારમાં** કહ્યુ છે કે -

જે નર્ક, પશુ આદિ કુગતિના અસહ્ય નિકૃષ્ટ દુ ખોમાથી બચાવી, સ્વર્ગ મોક્ષના ઉત્કૃષ્ટ સુખને પ્રાપ્ત કરાવે, **તેને ધર્મ કહે છે.** એવો વાસ્તવિક અને સાચો **ધર્મ** બીજો કોઇ નહિ, પરતુ **આત્માનો સ્વભાવજ** છે અને એ સ્વભાવની પ્રાપ્તિ કરવી તે

યથાર્થ ધર્મ છે તથા જે ઉપાયો કરવાથી આ જીવાત્મા અનાદિ કર્મરોગોથી નિવૃત્ત થઈ રાગદ્વેષરૂપ અશુદ્ધતાને છોડી શુદ્ધ પરમાત્મા બને, તે ઉપાયો અર્થાત્ કારણોનુ નામ **વ્યવહાર ધર્મ** છે અને તે પ્રમાણે વર્તન કરવુ તેજ આપણો પરમ પુરૂષાર્થ છે, આથી હવે તે **વ્યવહાર ધર્મનુ વર્ણન** કરાય છે, કારણકે એ નિશ્ચય ધર્મની ઉત્પત્તિનુ કારણ છે

ઇંદ્રિયોની વિષયવાસના દ્વારા ઉત્પન્ન થયેલા પાચ પાપોની પ્રવૃત્તિ તથા ક્રોધાદિ **ચાર કષાયોની** ઉત્પત્તિને રોકનાર વ્યવહાર ધર્મજ છે કે જે મુનિવ્રત તથા શ્રાવકવ્રતના ભેદથી પળાય છે **મુનિધર્મ** તેર પ્રકારે ચારિત્રરૂપ છે **પાંચ મહાવ્રત, પાંચ સમિતિ** અને **ત્રણ ગુપ્તિ** હવે શ્રાવકના વ્રત બાર ભેદરૂપે છે **પાંચ અણુવ્રત, ત્રણ ગુણવ્રત** અને **ચાર શિક્ષાવ્રત;** તથા **અગિયાર પ્રતિમારૂપ** પણ શ્રાવક ધર્મ છે આ સ્થળે શ્રાવક તથા મુનિવ્રતનુ વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન કરવાથી પુસ્તક બહુ વધી જવા સિવાય ધારેલા ફળની હાનિ થાય તેથી જેમણે આ વિષે પૂરા માહિતગાર થવુ હોય, તેમણે શ્રી **મુલાચારજી, શ્રી પુરૂષાર્થ સિદ્ધયુપાયજી, શ્રી સ્વામિ કાર્તિકેયાનુપેક્ષાજી** તથા બીજા આચાર્યકૃત શાસ્ત્રોથી જાણી લેવુ

એતો નિશ્ચય છે કે જે પુરૂષ શ્રાવકવ્રતની **અગિયાર પ્રતિમા પરિપૂર્ણ રીતે પાળી શક્તા નથી તે કદાપિ મુનિવ્રત ધારણ કરવા લાયક નથી** અને પ્રથમ, [1]મિથ્યાત્વ, [2]અન્યાય, [3]અભક્ષનો ત્યાગ

---

(૧) કુદેવ આદિનુ પૂજન (૨) સપ્ત વ્યસનનુ સેવન (૩) આઠ મૂલગુણ નહિ પાળવા (મદ્યાદિનુ ભક્ષણ)

કરી શકાય તોજ શ્રાવકવ્રત પાળવાની યોગ્યતા થઈ શકે છે. જે સ્ત્રી અને પુરૂષ આ મહાન પાપો સેવન કરવા છતા પણ પોતાને વ્રતી શ્રાવક કહેવડાવે છે, તે એક પણ અક્ષરના જ્ઞાન વિનાના પુરૂષને પંડિત કહેવા બરોબર છે. આથી જે સ્ત્રી અને પુરૂષ સાચા સુખને ઇચ્છે છે, તેમણે આ ત્રણ દોષ સર્વથા ત્યાગ કરવાયોગ્ય છે.

વર્તમાન કાળમાં ગૃહસ્થાશ્રમની અવસ્થા જોઈને ખેદપૂર્વક કહેવુ પડે છે આ દુર્ઘટ **પંચમ કાળના** પાપમય સમયમા આ ત્રણે દોષ જૈન સમાજમા દિવસે દિવસે વધતાજ જાય છે અને ગૃહસ્થોનો ક્રિયાકાડ એટલો બગડતો ચાલ્યો છે કે, જેનુ વર્ણન કરવાથી, **'આપણી જાગ ઉઘાડવાથી આપણનેજ શરમાવું પડે છે'** એ કહેવત મુજબ દશ્ય થાય છે, તેનું મુખ્ય કારણ એ છે કે આજકાલ મુનિઓનો સદ્ભાવ તો દૂરજ રહ્યો, પણ પ્રતિમાધારી, ત્યાગી, સયમી પુરૂષોનો પણ આપણા દેશમા એક પ્રકારના અભાવ જેવુ દ્રષ્ટિગોચર થઈ રહ્યુ છે શાસ્ત્રોનુ પઠન કરવાથી માલુમ પડે છે કે પ્રાચીન કાળમા આ દેશના **હઝારો મુનિઓના** ટોળેટોળા અનેક સ્થળે ભ્રમણ કરી **ધર્મોપદેશ** આપી ધર્મની રક્ષા, ઉન્નતિ અને પ્રભાવના કરતા હતા, જેમને **શ્રાવકો** ભક્તિપૂર્વક આહારદાન આદિ આપી ગૃહસ્થાશ્રમ સફળ કરતા હતા આથી સિદ્ધ થાય છે કે તે સમયે **જૈની માત્રના ઘરમાં શાસ્ત્રોક્ત વિધિપૂર્વક શુદ્ધ આહાર આદિની યોગ્યતા હતી** અને ત્યારેજ આટલા સયમી પુરૂષોનુ ભોજન દોષરહિત થતુ હતુ તે સમયે સર્વે સ્ત્રી-પુરૂષો શાસ્ત્રોના જ્ઞાતા થતા હતા તથા તેઓ સારી રીતે સમજતા હતા કે **સાધુ સયમીને આહાર કરાવ્યા**

વિના ભોજન કરવું એ અયોગ્ય અને ગૃહસ્થધર્મથી વિરૂદ્ધ છે; આથી તેઓ ભોજન કરવા પહેલાં દ્વારપેક્ષણ[૧] કરતા અને કોઇ ઉત્તમ મહા પુરૂષ સાધુ સંયમીને આહારદાન આપતા, તો પોતાનુ મહાભાગ્ય સમજતા હતા કદાચ કોઇ સાધુ અથવા ઉત્તમ શ્રાવકનો સંયોગ ન મળતો, તો પોતાની આત્મનિંદા કરી સાધુઓના આહારના સમયને ઉલ**ંઘી** ભોજન કરતા હતા તેમને એ સારી રીતે માલૂમ હતુ કે **ગૃહસ્થીનું ઘર** છ કર્મોના આરંભી હિંસાના કારણથી સ્મશાન સમાન છે **તે અતિથિના સત્કાર વિના કદાપિ સફળ અને શુદ્ધ** થઇ શકતુ નથી.

વર્તમાન કાળના જૈનોના ખાનપાનની ક્રિયા એટલી નષ્ટભ્રષ્ટ-થઇ રહી છે કે કદાપિ થોડા પણ સયમનો ધારી શુદ્ધ મર્યાદા પૂર્વક ભોજન કરનાર એકપણ સ્વધર્મી સજ્જન કર્મયોગે કોઇને ઘેર આવી પહોચે, તો તેના લાયક ખાનપાનની સામગ્રી મળવી મુસ્કેલ થઇ પડે છે જેવી તેવી સામગ્રીની મેળવણી કરી અપાય, તો ક્રિયાપૂર્વક ખાનપાન તૈયાર કરનારનો અભાવ નજરે પડે છે કેમકે ઘણુ ખરૂ ગૃહસ્થ સ્ત્રીઓ ક્રિયાપૂર્વક રસોઇની વિધિથી અજાણી છે આવી અવસ્થામાં કદિ બે ચાર સયમી પૂરૂષો કોઇ જગ્યાએ આવી પહોચે. તો કહો કે તેમને શુદ્ધ ભોજન કેવી રીતે મળી શકે? ઘણાજ ખેદ સાથે કહેવુ પડે છે કે આવાજ દોષોથી આ નિકૃષ્ટ કાળમા સાધુવ્રત લેવુ અતિ કઠીન થઇ ગયુ છે અને તે એટલે સુધી છે કે **ક્ષુલ્લકવ્રત** લેવાનું સાહસ પણ કોઇ ભાગ્યેજ કરે છે ભાઇઓ ! આવા કારણથી ત્યાગી સત્પુરૂષોના અભાવથી જૈન

૧. રાહ જોઈને ઉભા રહેવું તે.

કોમમાથી ઉપદેશ ચાલ્યો ગયો અને **મિથ્યાત્વ, અન્યાય અને અભક્ષનુ જોર** વધી ગયુ જે મહાન્ પુરૂષ પોતાના જ્ઞાનરત્નથી વિભૂષિત થઇ સસાર, શરીર અને ભોગોથી મમત્વ ઘટાડવા ચાહે છે તેમણે શુદ્ધ ખાનપાન ન મળવાના કારણે લાચાર થઇ પોતાના ઘરમાજ શ્રાવકવ્રત પાળી સતોષ કરવો પડે છે, કેમકે ધર્માત્મા માટે રાગદ્વેષ મટાડનારી **સુબુદ્ધિને ઉત્પન્ન કરનારી શુદ્ધ ક્રિયા અને આહાર વિધિની વિશેષ આવશ્યકતા છે** કારણકે મલિન બુદ્ધિ અને ધર્મપર અરૂચિ થવાનુ મુખ્ય કારણ એક શુદ્ધ આચરણની ન્યૂનતા છે, એટલુજ નહિ પરતુ **નિર્ધનતા અને મૂર્ખતા થવાનુ એક સાધારણ કારણ અનાચારજ છે.** દુખ, શોક, રોગ આદિની વૃદ્ધિ પણ ખાનપાનની ભ્રષ્ટતાથી થાય છે, આથી દરેક જૈને પોતપોતાના ઘરની ક્રિયા અને ખાનપાનપર લક્ષ આપી યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવી અને જે કાઇ ખામી હોય તેને દૂર કરવી જોઇએ

રસોઈ આદિની સંપૂર્ણ ક્રિયા ગૃહસ્થના ઘરમાં સ્ત્રીઓને આધિન છે, એ માટે સ્ત્રીઓ બુદ્ધિશાળી, કેળવાયલી અને શાસ્ત્રોના રહસ્યથી જાણુ હોય, તોજ શુદ્ધ રસોઈ તૈયાર થાય છે અને કોઈ તેને અનાચારનો ઉપદેશ આપી શકતો નથી એથી ઉલટુ જ્યારે સ્ત્રીઓ અભણ અને મૂર્ખ હોય છે ત્યારે ખાનપાનનુ તો શુ પણ ગૃહસ્થીના દરેક કામ વિવેકરહિત કરે છે; કારણકે **સ્ત્રીઓનો સ્વભાવજ ચચળ છે** અને એના ચચળ મનરૂપી ઘોડાને રોકવા જ્ઞાનરૂપી લગામ નથી આવા કારણથી તે બિચારી પ્રત્યેક કામ વિનાવિચારે ઉતાવળથી અયત્નાચારપૂર્વક કરી બેસે છે. તેઓ શાસ્ત્રોક્ત રીતિએ ગૃહસ્થીનાં

કામ જેવા કે **ઘટી, ચુલો, રસોઇ, પાણી** ગાળવુ આદિ ક્રિયાઓની વિધિ બરાબર જાણુતી નથી. તેથી દરેક કામમા દયા અને શુદ્ધતાનો રજ માત્ર પણ વિચાર કરી શકતી નથી, તો એમા બિચારી સ્ત્રીઓનો શું દોષ? **પુરૂષોની મૂર્ખતા તો એથી પણ વધારે** છે કે, જેઓ સ્ત્રીઓને સતાનોત્પત્તિનુ કારણ સમજી પશુ સમાન મૂર્ખ રહેવા દે છે, તેઓ નથા સમજતા કે પુરૂષોનુ કામ ફક્ત ન્યાયપૂર્વક દ્રવ્ય કમાવવાનું છે અને ગૃહસ્થીના સપૂર્ણ કાર્ય **ચલાવવા માટે તો સ્ત્રીઓજ છે**

આવાજ અવિવેકી પુરૂષો, પોતાના ઘરમા સ્ત્રીએ જેવુ શુદ્ધ અશુદ્ધ ભોજન તૈયાર કર્યું હોય તેને અજ્ઞાનતાથી જોયા સિવાય કે પૂછ્યા સિવાય પશુની માફક પેટ ભરી સતુષ્ટ થઇ પોતાને કૃત કૃત્ય માને છે તેઓ એટલો પણ વિચાર કરતા નથી કે જ્યારે આપણા જેવા ભણેનાગણેલા તથા હમેશા શાસ્ત્ર સાભળનારા તથા પડિતોના સહવાસમા રહેનારા પુરૂષોનો આવો ભ્રષ્ટાચાર છે તો સ્ત્રીઓને શુ ગરજ રહી કે રસોઈની સામગ્રીને ઘણો સમય ગાળી અને યુક્તિપૂર્વક જોઇતપાસી રસોઈ અને ગૃહસ્થોના બીજા કાર્ય કરે

આથી ઉલટુ કોઈ કોઈ જગ્યાએ એવુ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે કે સ્ત્રીઓ શુદ્ધ આચારવાળી હોય છે અને પોતાને કરવાની રસોઈ આદિ સપૂર્ણ કાર્યને હિસા આદિ દોષરહિત સયમ પળી શકે તેવી રીતે કરે છે, કેમકે તેઓ શાસ્ત્રો વાચી અથવા વિદ્વાનોના મુખે સાભળી આ વાત સારી રીતે જાણે છે કે જો આપણે **પ્રમાદ અને અજ્ઞાનતાથી હિસા આદિ પાંચ પાપ ઉપાર્જન કરી શુ, તો એનાં કડવાં ફળ આપણનેજ ભોગવવાં પડશે;**

પુરૂષો તો ઘરના કામ જોવા આવતા નથી, પાપ પૂન્ય તો અમારે માથેજ છે એવુ સમજીને તે જ્ઞાની સ્ત્રીઓ ચૂલા-ચોકાની શુદ્ધતા શરીર વસ્ત્ર આદિની પવિત્રતા, રસોઇની સામગ્રીની મર્યાદા તથા વાસણ આદિની સફાઇપર ધ્યાન રાખી ભોજન તૈયાર કરે છે, પરતુ **પુરૂષોનો આચાર** એવો ભ્રષ્ટ થઈ રહ્યો છે કે પોતે જોડા પહેરી બજારના કપડા સહિત દુકાનપર અથવા ચોકાની બહાર **કંદોઈની દુકાનની અશુદ્ધ વસ્તુઓ મંગાવી** ઉભા ઉભા અગર બેઠા બેઠા રાત્રિએ પણ જેવાતેવાપ્રકારે ખાય છે આવી દશામા બિચારી સ્ત્રીઓનો શુ દોષ છે ? પરતુ **આ દશા જૈનોમાં દશ હજાર પાછળ ભાગ્યેજ એક બે સ્ત્રીઓની હશે,** બાકી તો બિચારી જાણતીજ નથી કે શુદ્ધ અશુદ્ધ ભોજન અને પાપ-પુન્ય કોને કહે છે ? તેઓ તો જેમ બને તેમ પોતાના પતિ આદિ કુટુબ માટે જેવાતેવાપ્રકારે ભોજન બનાવી દે છે, આથી ખેદ સાથે કહેવુ પડે છે કે આપણા **ગૃહસ્થીઓની ક્રિયા ઘણીજ ભ્રષ્ટ થઇ રહી** છે, તેથી આપણી વ્હાલી બ્હેનોને એટલુજ કહેવાનું છે કે તમે તમારા જોખમના કાર્યો નિર્દોષ રીતે પુરા કરી પાપથી બચો **વ્યર્થ નામધારી ન થતાં પોતાના પતિને પણ સુમાર્ગ પર લાવવાને યથાશકિત પ્રયત્ન કરો.** ગૃહસ્થીના કાર્યોમા પ્રમાદ, અજ્ઞાન અને કષાયને વશ થઇ જે પાપ લાગે છે તેની ભોક્તા સ્ત્રીજ છે, તેથી પાણી ગળવુ, ચૂલ્હા (રસોઇ)નું કાર્ય, ઘંટીનુ કામ, વાસીદુ વાળવુ વગેરે ઘણાજ વિચાર અને યત્ન-પૂર્વક કરવું એ સ્ત્રીનું પરમ કર્તવ્ય છે સ્ત્રીઓ ચાહે તેટલા ઉપવાસ અને શાસ્ત્રશ્રવણ આદિ શુભ કાર્યો ભલે કરે, પરતુ **ગૃહસ્થીના**

ખાનપાન આદિ કાર્યોમાં વિવેક ન રાખવાથી તેની સર્વે ધર્મનિષ્ઠા નિષ્ફળ થઈ જાય છે, કારણકે ધર્મ કરવાનુ ફળ એજ છે કે હિંસા, કષાય આદિથી બચવુ અને તેથી ઉલટુ હિંસાદિક કરી પાપ પેદા કરવું નહી.

આ વાત જગત્પ્રસિદ્ધ છે કે **પુન્યનું ફળ સુખ અને પાપનું ફળ દુઃખ છે**, તેથી પ્રત્યેક જીવે પાપથી પોતાના કર્તવ્યને સારી રીતે સમજી **યત્નાચારપૂર્વક સર્વ વ્યવહાર કરવો જોઇએ**. એવું જાણવા છતા **પણ** જે સ્ત્રીઓ અસાવધાન રહે છે, તે પોતાના હાથથી પોતાના માથા ઉપર પાપનો બોજો લાદે છે, જેથી તેને **વર્તમાન** પર્યાયમાજ જુદા જુદા પ્રકારના **દુઃખ** ભોગવવા પડે છે અને **ભવિષ્ય** માટે નર્ક, તિર્યંચ આદિ ગતિનો બધ થાય છે, જ્યા લાચારીથી જુદાજુદા પ્રકારના દુખ ભોગવવા પડે છે શાસ્ત્રોનુ વચન છે કે પ્રથમ તો સ્ત્રી પર્યાયજ નિદ્ય છે, જે નઠારા કર્મોના ઉદયથી પ્રાપ્ત થાય છે જેણે **પૂર્વ જન્મમાં મિથ્યાત્વ સેવન** અર્થાત્ કુગુરૂ, કુદેવ અને કુધર્મનુ આરાધન કર્યું હોય, અભક્ષ્યનુ ભક્ષણ કર્યું હોય, રાત્રિભોજન કર્યું હોય, અણગળ પાણી પીધુ હોય, ઘોર અત્યાચાર કર્યા હોય ઈત્યાદિ **ખોટાં કર્મ ઉપાર્જન કરવાથી સ્ત્રી પર્યાય પ્રાપ્ત થાય છે.** સ્ત્રીનુ **નિંદ્ય શરીર મોહનો મ્હેલ છે.** એ સિવાય બીજા કેટલાક અવગુણો તો સ્ત્રીમા સ્વભાવિક રીતે હોય છે, તે માટે નિતિકારોએ કહ્યુ છે કે—

अनृतं साहसं माया, मूर्खत्वमतिलोभता।
अशुचित्वं निर्दयत्वं, स्त्रीणां दोषाः स्वभावजाः ॥ १ ॥

અર્થાત્—જૂઠું, સાહસ, માયાચાર, મૂર્ખપણું, અતિ લોભીપણું, અપવિત્રતા અને નિર્દયતા એ સર્વ દોષો સ્ત્રીઓમા સ્વાભાવિક રીતેજ હોય છે, તે વચન આજની ભારતભગિનીઓની વર્તમાન દશાને દેખાડે છે. પ્રાચીન કાળની અને આધુનિક કાળની વિદુષી સ્ત્રીઓ ઉપર આ દોષારોપણ થતો નથી આ સિવાય **સ્ત્રી પર્યાયમાં** આખી જીંદગી સુધી **પરાધીનતાથી** અનેક દુઃખ ભોગવવા પડે છે જેવા કે—બાળ વયમા **પિતાની**, યુવાવસ્થામા **પતિની** અને વૃદ્ધાવસ્થામા **પુત્રની પરાધીનતામાં** રહેવુ પડે છે, ઇત્યાદિ અનેક દુખ ભોગવવા પડે છે

જુઓ! આવી સ્ત્રી પર્યાય પામીને પણ **પ્રાચીન કાળમાં પતિવ્રતા સ્ત્રીઓએ કેવી રીતે પોતાનુ કર્તવ્ય પાળી સંસારનો નમુનો બનવા ઉપરાંત પોતાનુ આત્મકલ્યાણ** કર્યું. **श्री हरीवंशपुराण** થી જણાય છે કે, જ્યારે બાવીસમા તિર્થંકર **શ્રી નેમિનાથ સ્વામી** લગ્ન સમયે રથમા બીરાજમાન થઇ **જાન** લઇને સાસરે જઇ રહ્યા હતા, ત્યારે માર્ગમા ઘણા **પશુઓને** એક વાડામા ગોંધેલા જોઈ એનુ કારણ સારથીને પૂછ્યુ, ત્યારે સારથીએ હાથ જોડી વિનયસહિત કહ્યુ કે–'હે નાથ! હે દીનદયાળ, કરૂણાસાગર! આ સર્વ મુગા પ્રાણીને આપના લગ્ન પ્રસગે આવેલા ભીલાદિ માસભક્ષક માટે રોકવામા આવ્યા છે, જે આપને અનાથ-રક્ષક જાણી પોકારી રહ્યા છે કે '**હે નાથ! અમારી રક્ષા કરો**'

આવા કરૂણોત્પાદક ધર્મવચન સાભળી અને **અવધિજ્ઞાનથી કૃષ્ણનો પ્રપચ જાણી** મનમા વિચારવા લાગ્યા કે,–'અહો! ધિક્કાર આ વેશ્યા સમાન ચચળ રાજલક્ષ્મીને! અને **હજારવાર**

ધિક્કાર છે આ રોગ સમાન ભોગને ! કે જેના નિમિત્તે મહાન પુરૂષ પણ નિડર થઇ પાપ કર્મોમાં તત્પર થાય છે' એવો વિચાર થતાજ, લગ્નના સર્વ કાર્યને છોડી, ભોગથી મ્હો મરડી, હાથના કંકણુ તોડીને દૂર ફેંકી દીધા અને સંસારઉદાસી, મોક્ષ-ભિલાષી, જિનરાજ શ્રી નેમપ્રભુ બાર ભાવનાઓનુ ચિંતવન કરતા ગીરનાર પર્વત ઉપર દિગંબરી દિક્ષા લઇ આત્મહિત કરવા લાગ્યા.

આ સમયે રાજકન્યા રાજા ઉગ્રસેનની પુત્રી શ્રીમતી રાજુલદેવી કે જે વિવાહોત્સવનો હર્ષ અને શ્રી નેમનાથજી જેવા ભરથાર મળ્યાથી આનંદમાં મગ્ન હતી. તેણે જ્યારે આ સમાચાર સાભળ્યા કે, શ્રી નેમકુમારે મુનિવ્રત ધારણ કર્યું છે, ત્યારે બહુજ ખિન્ન થઇ અને મનમાં વિચાર કરવા લાગી-હાય! કર્મની વિચિત્ર ગતિ તો જુઓ કે જે ક્ષણ માત્રમાં કાંઇનુ કાંઈ થઇ ગયું મ્હે પૂર્વભવમાં કોઈ એવુ પાપકર્મ કર્યું હશે કે જેના ઉદયે આવી પરાધીન, નિંદ્ય, દુ:ખની ખાણરૂપ સ્ત્રી પર્યાય પામી, તે છતા પણ આ ઘોર દુઃખ કે લગ્ન પ્રસંગેજ પતિનો વિયોગ !!! અહા !! ધિક્કાર છે આ ઈન્દ્રજાળ સમાન જગતના વિચારને ! જે મારી પ્રત્યક્ષ દૃષ્ટિગોચર થઈ રહ્યા છે. હવે એવો ઉપાય કરૂં કે જેથી આવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત ન થાય, પણ સંસારના જન્મમરણથી બચી જાઉં

એવો વિચાર કરી તુર્તજ અર્જિકાના વ્રત આદર્યાં અને પછી સમાધિમરણ કરી સોળમા સ્વર્ગમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થઇ. ધન્ય છે તેવી સ્ત્રીરત્નને કે જેણે શરીરરૂપ કાદવથી મોક્ષરૂપ રત્ન પેદા કર્યું અને સાંસારિક સુખને તૃણ સમાન ગણ્યા. આ પ્રમાણે દરેક

શ્રાવિકાએ વર્તવુ જોઇએ કે જેથી સાચા સુખની પ્રાપ્તિ થાય અને નામ પણ અમર થઇ જાય

જે સ્ત્રીઓ આ ઉત્કૃષ્ટ જૈનધર્મ, ઉત્તમ શ્રાવકકુલ, અને ધર્મોપદેશ આદિ સામગ્રી પામ્યા છતા પણ પોતાનુ કલ્યાણ કરતી નથી તે મહા મૂર્ખ, પોતાને ઘેર આવેલી લક્ષ્મીને લાત મારી કાઢે છે તેમજ અમૃત છોડી હળાહળ વિષયપાન કરે છે જે પ્રકારે મૂર્ખના હાથમા ચીતામણીરત્ન આવે અને તેને કાકરો સમજી કાગડો ઉડાવવા ફેકે અને પછી દુ ખી થાય, તે પ્રમાણે **આ દુર્લભ સામગ્રીને મેળવી જે સ્ત્રીઓ પોતાનુ હિત કરતી નથી,** તે **મહામૂર્ખ અને અભાગીણી** છે, માનો કે તે પોતાના હાથેજ નર્ક જવાને માર્ગ બતાવે છે કે જે **નર્કમાં ક્ષણ માત્ર પણ વિશ્રાન્તિ નથી,** તથા સાગરોપમ છેદનભેદન, મારનતાડન આદિ અનેક પ્રકારના દુ ખો ભોગવવા પડે છે કે **જે દુઃખનુ ચિત્વન માત્ર કરવાથી હ્રદય ફાટી જાયછે.**

આવુ સમજી સર્વે બ્હેનોએ **શાસ્ત્ર** અધ્યયન અથવા શ્રવણ કરી સોથી પ્રથમ કુદેવ, કુગુરૂ અને કુધર્મનો સમાગમ તજવો જોઇએ, કારણકે પૂર્વ સસ્કારના બળથી સસારી જીવ પોતાની ભૂલથી પરપદાર્થોમા મદોન્મત થઇ રહ્યા છે તે ઉપર આનુ (કુદેવ, કુગુરૂ, કુધર્મનુ) સેવન કરવાથી **મોહની પ્રબળતા** વધે છે અને આત્મ-કલ્યાણનુ ભાન સુદ્ધા પણ રહેતુ નથી

એ પછી અભક્ષ્ય અને અન્યાયને છોડવા જોઇએ જે બુદ્ધિવાન સ્ત્રીઓ મિથ્યાત્વને છોડી, રસોઇની સામગ્રી પોતાને હાથે સાફ કરી, ચોખ્ખુ પાણી ગાળી યત્નાચારપૂર્વક રસોઇ કરે છે અને ગૃહ-

સ્થારભના પાપથી ડરે છે તેજ નિષ્પાપી અને સાધ્વી છે કેમકે **ગૃહસ્થી સંબધીના પાપો સ્ત્રીને અને દ્રવ્યોપાર્જનનુ પાપ પુરૂષને માથે રહે છે.** જે સ્ત્રીપુરૂષ પોતાના કાર્ય પ્રમાદ અને અજ્ઞાનતાથી કરે છે તે પોતપોતાના કર્મોના ફળ ભોગવે છે. જે ઘરમા સ્ત્રીપુરૂષનુ યુગલ (જોડુ) જ્ઞાની અને વિવેકી છે તે જાણે દેવોનું જોડુ છે મનુષ્ય, દેવ અને સ્ત્રી દેવાગના સમાન સુખી રહે છે, **ઘર, દેવમંદિર અને દેશ સ્વર્ગપુરી** સમાન છે, પરન્તુ જ્યા આથી વિરૂદ્ધ કલહ અને અપ્રેમ છે અર્થાત્ મૂર્ખ, **કલહપ્રિય અભણ સ્ત્રીનો જે ઘરમાં વાસ છે તે ઘર નર્ક સમાન અને તે ઘરના રહેનાર સ્ત્રીપુરૂષ શ્વાનાદિ પશુઓથી પણ નિકૃષ્ટ છે.** કદાચિત્ કર્મયોગે સ્ત્રી પુરૂષ બન્નેમાથી કોઈ એક અજ્ઞાન હોય તો બીજાની ફરજ છે કે તેને અનેક પ્રકારે, મિષ્ટ ઉપદેશ આપી સત્ય માર્ગ પર લાવે, કેમકે **સસારમાં દમ્પતિ સમાન મિત્ર અને હિતકારી કોઇજ નથી** ગૃહસ્થાશ્રમરૂપી ગાડીના બન્ને પૈડા ઉત્તમ હોય, તોજ તે ધારેલે ઠેકાણે પહોચી શકે છે જે સ્ત્રી પુરૂષ અથવા કુટુમ્બી પરસ્પર આનદ-પૂર્વક રહેતા નથી તે દુસ્મન સમાન મહાન દુખી અને અવિચારી નિન્દાને પાત્ર છે, જ્યારે તેઓને પોતાનાજ ઘરમા શાતિ મળતી નથી, તો તે બિચારા પરમાર્થ માટે પોતાના ચિત્તને સ્થિર કરી ધર્મમા લીન કેવી રીતે થઇ શકે ?

આટલા વિવેચનથી સર્વે શ્રાવિકા બ્હેનોને એટલુજ કહેવાનું છે કે, **તમારાવડેજ આ જૈન જાતિ અશુદ્ધ ખાનપાન અને આચરણમાં નીચી પક્તિએ છે કે જેથી વત**

પાળવાનું કઠણ થઇ પડયુ છે એ વાત શું તમારે માટે શોભા-સ્પદ છે? તમને તો એજ ઉચિત છે કે આળસ છોડીને પોતાની જીંદગી **સીતા, દ્રૌપદી, અંજના, મંદોદરી, સત્યભામા, રૂક્ષ્મણી, બ્રાહ્મી, સુંદરી** આદિ સન્નારીઓની માફક શીયળ રત્નને સાચવી ધર્મમા લીન થઇ આ જન્મને સફળ કરવો મિથ્યાત્વ, અન્યાય અને **અભક્ષ્યનો વ્યવહાર** જે તમારાથીજ ગૃહસ્થીમા ફેલાઈ રહ્યો છે, તેને **તત્કાળ** ત્યાગવો જોઇએ જ્યારે આવા કારણે તમારૂ લૌકિક અને પારલૌકિક બગડે છે, તો તેનો આદર શા માટે કરવો જોઇએ?

પવિત્ર બ્હેનો ! ખેદ એટલા માટેજ છે કે, તમારામા વિદ્યા નથી. કદાચ વિદ્યા શીખ્યા હોત, શાસ્ત્રોનુ અવલોકન કર્યુ હોત તથા સાભળ્યુ હોત તો સારી રીતે સમજી શકત કે પહેલા કેવી કેવી સ્ત્રીઓ ગુણવાન હતી ? એક **કૈકેયીનોજ** દાખલો લઇએ કે જેને સ્વયંવરમા મોટા મોટા રૂપવાન રાજપુત્રો હોતા છતા પણ દરિદ્ર વેષમા છૂપેલા **દશરથ**રૂપી પુરૂષરત્નના ગળામા વરમાળા આરોપી પોતાની ગુણજ્ઞતા પ્રગટ કરી હતી પછીથી દશરથ એકલાનેજ, હજારો રાજાઓના વચમાથી કૈકેયીને બચાવી લેવી પડી જો **મંદોદરી** વિદુષી અને ધર્માત્મા ન હોત, તો પોતાના પતિ **રાવણને** અન્યાય કર્મથી બચવાને કેમ શીખામણ આપત ? જો **અંજના સતી** ધર્માત્મા અને જ્ઞાનવાન ન હોત તો વિવાહ પછી પતિને પોતાનાથી ઉદાસી થયેલો જોઈ **૨૨ વર્ષ સુધી શીયળવંતી** અને પતિપ્રેમમા કેમ રહી શકત ?

સાડી ચોવીસમો (૨૪૫૦) વર્ષ પહેલા **રાજા શ્રેણિકની રાણી ચેલણા** કેવી ધર્મજ્ઞ, પતિવ્રતા અને વિવેકી થઈ ગઇ છે કે

જેણે પોતાના પતિને **બૌદ્ધમાંથી જૈની** બનાવી આત્મહિતના સન્મુખ કર્યા અને જે નિત્ય શુદ્ધ ભોજન બનાવી, મુનિને આહારદાન આપતી અને ત્યાર પછી પોતે ભોજન કરતી હતી આથી સ્ત્રીઓનુ એજ કર્તવ્ય છે કે, ઉપર્યુક્ત ગુણો ગ્રહણ કરી સસારમા સુયશ અને પરલોકમા શુભ ગતિની પ્રાપ્તિ કરવી

प्रकरण २ जुं.

❧ स्त्री केळवणी. ❧

ताडन शिक्षण सुखमई, लाडन है दु.ख मूल ।
जो शिशुगण हित चहत हो, लाड करहु मति भूल ॥ १ ॥

અવશ્ય જાણવુ જોઇએ કે, **બાળકો માફક બાળકીઓને પણ ન્હાનપણથી શિક્ષણ આપવું જોઇએ** અર્થાત્ ભણાવવા તથા ગૃહકાર્યથી માહિતગાર કરવા એ માતાપિતાનુ પરમ કર્તવ્ય છે પોતાની **માતૃભાષા** તો અવશ્ય ભણાવવીજ જોઇએ કે જેથી શાસ્ત્રોના ભાવાર્થ સમજી શકે જેને માતૃભાષાજ આવડતા નથી, તે બીજુ ચતુરાઇનુ શુ કાર્ય કરી શકે ? પુત્રીઓને એટલે સુધી અવશ્ય ભણાવવી જોઇએ કે જેથી તે ધર્મશાસ્ત્ર, નીતિશાસ્ત્ર વાચી શકે, સમજી શકે અને વખત આવે ઘરના હિસાબ વિગેરે કાર્ય પણ કરી શકે.

જે સ્ત્રીઓ ભણેલી હોય છે તે પોતાનો વખત સારી-રીતે ઉત્તમ કાર્યોમાં વિતાવે છે, બાળકોને ઉત્તમ ગુણવાન બનાવી શકે છે અને પોતાનો **આલોક અને પરલોક પણ સુધારી શકે છે.** જે પ્રમાણે **કુંભાર** કાચી માટીથી ધારે તેવા વાસણ બનાવી શકે છે તેવીજ રીતે માતા પોતાના **બાળકોના** કોમળ હૃદય ઉપર **સુશિક્ષા**દ્વારા એવી અસર પાડી શકે છે કે જેથી તેઓ ભવિષ્યમા પરોપકારી, વિદ્વાન, શુરવીર અને સદ્દગુણી બની શકે છે **નાનાં બાળકોને જે શિક્ષા હજાર ગુરૂઓથી નથી મળતી, તે માત્ર માતાજ પોતાના પ્રિય શબ્દોમાં સહજ આપી શકે છે** જેવી શિક્ષા માતા આપી શકે છે તેવી પિતા આપી શકતા નથી કમકે બાળકોનો ઘણોજ વખત પોતાની માતા પાસેજ જાય છે અને બાલ્યાવસ્થામા જે વાત તેના હૃદયમા ચોટી જાય છે, તે મરણપર્યંત ભૂલાતી નથી, આથી બુદ્ધિશાળી માતા ન્હાનપણથીજ પોતાના બચ્ચાને સુશિક્ષા આપે છે અને મૂર્ખ માતા ગાળો દેતા શીખવે છે, તેથી મોટા થવા પછી તે માતાપિતાનેજ તેવી ગાળો આપવા લાગે છે

વિદ્યા શીખવા ઉપરાત માતાએ **ગૃહસ્થીનાં કાર્યોની કેળવણી પણ પુત્રીઓને આપવી જોઇએ.** આ ઠેકાણે કોઈ પૂછે કે વાળવુ, ખાડવું, પાણી ગળવુ ઈત્યાદિ માટે શિક્ષાની શી જરૂર છે ? આ કાર્ય તો હરકોઇ વગર શીખવાડે કરી શકે છે આવુ સમજવુ તે એક મોટી ભૂલ છે મૂર્ખ માણસ જેવી રીતે એક નાના કામને સુધારવાને બદલે બગાડી મુકે છે, તેવીજ રીતે સ્ત્રીઓ પણ શિખ્યા સિવાય ગૃહસ્થીના કાર્યોમા **બેદરકારી** અને ગરબડ કરી નુકસાન કરે છે તેમજ **જીવોની હિંસા** કરી પાપની ભાગી બને

છે. આટલા માટે ઉપર કહેલી બાબતોનુ શિક્ષણ પુત્રીઓને માટે જરૂરનુ છે; કેમકે એ એનો **સાંસારીક મુખ્ય ધર્મ** છે, એથીજ એનું સુખ શાતિપૂર્વક નભી એ પરમાર્થ સાધી શકે છે

જે પુત્રીઓ ન્હાની ઉમરમા ગૃહકાર્યનો અભ્યાસ કરતી નથી, તે મોટી ઉમરે જ્યારે **સાસરે** જાય છે અને રસોઇ-પાણીનુ કામ સારી રીતે નહીં કરી શકવાથી ઘરના લોકો તથા પતિ તરફથી દુ ખી થાય છે કોઇ કોઈ બાળા વિચારતી હશે કે અમારા માતપિતા તથા **સાસુ-સસરા** લખપતિ-કરોડપતિ-ધનવાન છે તો જ્યારે અમારે **એ કામ કરવુંજ નહીં પડે, તો તે શીખવાની શી જરૂર** છે ! તેણે જાણવું જોઇએ કે, આજ તો ઘરમા ધન છે, તેથી રસોઇઆ આદિ નોકરચાકરથી કામ લેવાય છે, પરન્તુ કાલનુ કોણ જાણે કે નિર્ધનતા આવી જાય! કેમકે **કર્મની વિચિત્ર ગતિ** છે હમેશા એકસરખા દિવસ રહેતા નથી લક્ષ્મી છાયાની માફક સદા ઘટતીવધતી રહે છે તો જે ગૃહકાર્યો કરવાનો અભ્યાસ ન કરતા માત્ર બેસી રહેતા શીખ્યુ હોય તેની આવા સકટના સમયે શુ દશા થાય ? **ભૂખથી મરવું પડે યા ભીખ માંગવી પડે**, આટલા માટે દરેક બાલિકાએ ગૃહકાર્યો અવસ્ય શીખવા જોઇએ

અમારૂ કહેવુ એમ નથી કે ધનવાન થવા છતા નોકર-ચાકર ન રાખો અને મજુર માફક ગૃહસ્થીના બધા કામ કરો ! નહી, નહી, જેવી તમ્હારી સ્થિતિ હોય તેવી રીતે કામ કરો! પુન્યોદયથી સર્વ જાતની સપત્તિ મળી, તો સારી રીતે દેખરેખ રાખી નોકર ચાકરોથી યત્નાચારપૂર્વક કામ લો અને પોતે

અવકાશના સમયે સ્વાધ્યાય યા લખવા વાચવા આદિમા લાગો. **જે સ્ત્રી પોતે કદીપણ કોઈ કામ કરતી નથી અને કરવાની ઉત્તમ રીત પણ જાણતી નથી તે નોકરોથી પણ બરાબર યત્નાચારપૂર્વક કામ લઈ શકતી નથી,** અને એટલુ તો ખરૂ કે, નોકર–ચાકર તો વેઠ ઉતારવા જેવુજ કાર્ય કરે છે માટે દેખરેખ સિવાય હરેક કામ અધુરૂં રહે છે યા બગડી જાય છે

જે સ્ત્રિયો **રસોઇની ક્રિયામાં** નિપુણ હોય છે, તે કુટુબી-ઓની પ્રકૃતિ, દેશ, કાળ અને ઋતુઓ અનુસાર હમેશા શુદ્ધ રસોઇ તૈયાર કરે છે, જેથી કુટુમ્બ **નિરોગી** અને **સુખી** રહે છે જે સ્ત્રીઓ **પાકક્રિયામાં** પ્રવીણ (હરેક પદાર્થ બનાવવાનુ જાણતી) છે તે એકલુ ભોજનજ નહી, પરતુ પુષ્ટિકારક ઔષધિનું સેવન કરાવી કુટુબને પુષ્ટ કરે છે **આવીજ સ્ત્રીઓને** કુટુબના પાલણ પોષણ કરનાર **માતાની ઉપમા** કવિયોએ આપી છે તે ખરૂજ છે કે, જગત્મા ગુણજ પૂજનીય છે

માતા–પિતાની ફરજ છે કે બાળકીઓને ભોજનક્રિયા સિવાય **શિલ્પ** અને **કળાકૌશલ્ય** અવશ્ય શીખવવુ જોઇએ, કારણકે સ્ત્રીઓમા આ ગુણની બહુજ જરૂર છે જે સ્ત્રીઓને **સીવવા, ભરવા** અને **ગુથવા** આદિનુ કામ આવડે છે તે ઘણાખરા કપડા તૈયાર કરી પોતે પહેરે છે અને પોતાના કુટુબીઓને પણ પહેરાવે છે આ માટે દરેક સ્ત્રીએ અગરખા, પ્હેરણ, કોટ, ઘાઘરા, ચોળી આદિ કપડાને વેતરવાનુ અને શીવવાનુ, વેલબુટ્ટા બનાવવા, માપસરનુ ગુથવા, મોજા અને ગજીફરાક બનાવવા આદિ કાર્ય અવશ્યમેવ શીખી લેવુ જોઇએ. ન્હાનપણથી આ વિદ્યાનો અભ્યાસ થઇ જવાથી

ભવિષ્યમાં બહુજ લાભ અને સુખની પ્રાપ્તિ થઇ શકે છે **જે સ્ત્રીઓ અજ્ઞાનતાથી કારીગરી શીખતી નથી, તેમને** વખત પડે લોટ દળી, પાણી ભરી અગર ચરખા ચલાવી બેચાર પૈસા બહુજ કઠીનતાથી ઉત્પન્ન કરી પોતાનું જીવન ગુજારવુ પડે છે. જો કારીગીરી જાણતી હોય તો દરરોજ રૂપિઓ-આઠ આના સહજમા પેદા કરી ગૃહસ્થી પ્રમાણે ગુજરાન ચલાવી શકે છે આટલા માટે **દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર અને કાળ** અનુસાર સર્વ કામ શીખી લેવુ જોઇએ કેમકે વખત આવે કોઇ કામ પડી ન રહે અને પરાધીનતા ભોગવવી ન પડે ।

જે **સુશીલ અને ભાગ્યવતી કન્યા,** બાલ્યાવસ્થામા ખેલવા કુદવાનું છોડી, નાના મોટા પોતાના કરવાના સર્વ કામોનો અભ્યાસ કરે છે, તેના **સુખનુ શુ પૂછવું ?** અવકાશ મળે તે નવરી બેસી રહેતી નથી, તેનુ શરીર હમેશા સ્ફૂર્તિવાળુ અને નિરોગી રહે છે કન્યાઓએ ન્હાનપણથીજ **માતાપિતા આદિ ગુરૂજનની આજ્ઞા પાળવાની** ટેવ પાડવી જોઇએ જે લોક તેમને લાડપ્યારથી નઠોર બનાવી, જરૂરી કામો ન શીખવતા ખેલવા-કૂદવામા વખત ગુમાવવા દે છે, **તે પોતાના સતાનના હિતકારી નહીં, પરંતુ મોટા શત્રુ છે.** તેઓ મૂર્ખતાથી તેમના જન્મ બગાડે છે અને દુ ખનો બોજો ગળે બાધી દે છે **કન્યાઓને** પણ જરૂરનુ છે કે હમેશા **મોટાનો આજ્ઞા પાળવી,** એમની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ કોઇ કામ ન કરવુ તથા જેથી માતાપિતા, સાસુ-સસરા, પતિ આદિનું અપમાન અગર નિદા થાય, એવા કામથી દૂર રહેવુ જોઇએ

વ્હાલી કન્યાઓ । તમે નીચ જાતિની અથવા કુચલનવાળી છોકરીઓની સાથે હળવુ-મળવુ, ખેલવુ-કુદવુ, મિત્રતાઈ બાધવી,

સોબત, વાતચિતાદિ કોઇપણ પ્રકારનો સંસર્ગ ભૂલથી પણ નહી કરો કેમકે એથી તમારી બુદ્ધિ બગડીને મલીન થાય છે **નીતિનું વાકય** છે કે—

संगति कीजे साधुकी, हरै कोटी अपराध ।
संगति तजिये नीचकी, आठों पहर उपाध ॥१॥

એથી ગુણવાનની સંગતિ કરવાનું ઉત્તમ કહ્યુ છે નીતિમા કહ્યુછે-

जाड्यं धियो हरति सिंचति वाचि सत्यं ।
मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति ॥
चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्तिं ।
सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुसाम् ॥१॥

અર્થઃ—જે સત્સંગના પ્રતાપથી બુદ્ધિની જડતા નષ્ટ થઇ જાય છે, સત્ય બોલવાની રૂચિ થાય છે, સન્માનની વૃદ્ધિ થાય છે, પાપ દૂર થઇ ચિત્ત પ્રસન્ન રહે છે અને દશે દિશાઓમા સુકીર્તિ ફેલાય છે, એવા **સત્સંગનો મહિમા કયાં સુધી કહી શકીએ?**

હવે કન્યાઓને જરૂરનું છે કે, **પ્રાતઃકાળમાં** ઉઠી, **સ્નાન** આદિ ક્રિયાઓથી પરવાર્યા બાદ ભગવાનના **દર્શન** કરી, **રસોઈ** આદિથી નિવૃત્ત થઇ, ઉત્તમ જાતિ-કુળની સુશીલ વહુ-પુત્રીઓમાં બેસી સારી વાતચીત કરવામા અને ચતુરાઇના કામ શીખવામાં દિવસ વિતાવવા જે સ્ત્રીઓ વિચાર્યા સિવાય **કુસંગતિમા** પડી જાય છે તેઓને પછીથી બહુજ **કડવા ફળ** ભોગવવા પડે છે અને જ્યારે એકવાર તેના ઉપર કુસંગતિનો પ્રભાવ પડી જાય છે તો તે નિર્લજ્જ બની, આખા કુટુંબ, સાસુ, નણંદ, દેરાણી, જેઠાણી તથા

આડોશીપાડોશી અને ગામની સ્ત્રીઓ દ્વારા નિંદા મેળવે છે, કૂતરા-બીલાડાં સમાન ઘરમા રહી, જેમતેમ પેટ ભરી દિવસ કાઢે છે અને અનેક પ્રકારનાં દુઃખ પણ ભોગવે છે

આથી **વ્હાલી બ્હેનો !** તમે, પોતાના હાનિલાભનો વિચાર કરી, ખોટી સંગતિનો ત્યાગ કરી ઉત્તમ સ્ત્રીઓની સાથે રહી, ગૃહસ્થનાં નાના મોટાં બધા કામનો અભ્યાસ કરતા રહો કે જેથી ધર્મ સચવાય, કીર્તિ થાય અને હમેંશા સુખી પણ રહેવાય

ઉપર કહેલા ગુણો સાથે કન્યાઓને **ધર્મશિક્ષણની પણ ઘણીજ જરૂર છે.** તેમને લખવા—વાચવા સાથે નમસ્કાર મંત્ર, દર્શન, મંગલ, પૂજન, પદ, વિનતી આદિ અનેક પાઠ અને લૌકિક **નીતિની શિક્ષા** પણ આપવી જોઇએ કે જેથી તે અનુસાર વર્તી તેઓ બન્ને કુળની કીર્તિ ફેલાવે અને કોઇ પણ કુમાર્ગમાં ન પડે. લોકવાક્ય છે કે '**પુત્રી પારકા ઘરનું ધન છે**' અર્થાત્ કન્યાનું પાલનપોષણ તો માતાપિતા કરે છે, પરંતુ લગ્ન થયા પછી એને પરાયા ઘેર (સાસરે) રહેવું પડે છે, આથી સાસરે એવા સુશીલપણે વર્તન કરવું જોઇએ કે જેથી માતાપિતા, ભાઈ-ભોજાઈ આદિની પ્રશંસા થાય જ્યાસુધી પુત્રિનો વિવાહ થયો નથી ત્યા સુધી માતાપિતા એના અધિકારી અને પુત્રી તેમની આજ્ઞાકારિણી છે. આથી જે પુરૂષ ગુણવાન, બળવાન, કુલીન, સુંદર અને યોગ્યાવસ્થાનો હોય, તેની સાથે પુત્રીનો સંબંધ જોડવો, એ **માતાપિતાનું પરમ કર્તવ્ય છે,**

જે માતાપિતા વિચાર કર્યા સિવાય લોભને વશ થઇ રૂપિયા લઇ **કન્યાવિક્રય કરી** પોતાની કન્યાને, મૂર્ખ, બુઢ્ઢા, બદચાલના, વ્યસની, રોગી, નપુંસક આદિ દોષોવાળા પુરૂષ સાથે વિવાહ કરે છે,

તેના જેવા નીચ, પાપી અને કટ્ટા નર્કગામી આ સસારમા બીજા કોઈ નથી.

જે પુત્રી, તમને સર્વે પ્રકારે હીતકારી સમજી તમારી આજ્ઞામાં ચાલે છે, જે બાલ્યાવસ્થાથીજ લાડ-પ્યારમા ઉછરી અને બધી જાતનો તમારા ઉપર ભરોસો છે, તેને આવી રીતે જન્માત સુધીને માટે **કસાઈના ઘેર બાધી દુખમાં નાંખવી, તે કેવી દુષ્ટતા અને નિર્દયતાનુ કામ છે.** માતાપિતાની ફરજ છે કે, વિવેકપૂર્વક પુત્રીનો યોગ્ય અને ગુણવાન વરની સાથે વિવાહ કરવો. એવુ ન થવું જોઇએ કે, પુત્રી તો જન્માત સુધી દરિદ્રતા અગર વિધવાપણાનુ દુખ ભોગવે અને જાતવાળા વિવાહમા ખૂબ માલ ઉડાવે, તમજ પોતે બેચાર હજાર રૂપિયા લઈ અન્યાયી બને **ધિક્કાર છે તે પુરૂષને !** કે જેઓ મૂર્ખપણે આવાં **નીચ કામ કરે છે અને હજારવાર ધિક્કાર છે તે જીહ્વાલંપટી ન્યાતિવાળાઓને કે જેઓ જાણી જોઇને આવા કનિષ્ટ વિવાહ કરાવી જાતિ અને ધર્મની અવનતિ** કરે છે. ઉત્તમ પુરૂષો તો કન્યાનું દ્રવ્ય લેવાનું સ્વપ્ન પણ જોતા નથી અને તે એટલે સુધી કે એવા પુરૂષોની પાસે પણ બેસતા નથી આવી રીતે માતાપિતા દ્વારા ઉત્તમ અને યોગ્ય વરને દાન કરાવતી કન્યા, **સ્ત્રી** કહેવાય છે તેને જરૂરનુ છે કે પતિની સાથે છાયા(પડછાયો) પ્રમાણે રહેવુ, પતિને પોતાનું સર્વસ્વ માનવુ અને સાસુ-સસરા, નણુદ, દિયેર, જેઠ, દેરાણી, જેઠાણી આદિ ઘરના કુટુમ્બીઓની સેવા, આદરસત્કાર અને વિનય યથાયોગ્ય કરવો, બધાની મર્યાદા રાખવી અને કોઈ સાથે કલહ-લઢાઈ વિગેરે ભૂલથી પણ ન કરવાં. જો કોઈપણ કારણથી તેઓ પોતાની સાથે

સારી વર્તણુક ન રાખે, તોપણ પોતે શાતતા અને ધીરજથી તેમની સાથે મળીને **વિનયથી** વર્તણુક રાખવી, કેમકે સહનશીલતા ન હોવાથી ઘરમા ઝઘડા થઇ હમેશા નવા નવા દુખ ઉત્પન્ન થાય છે. અને એ પણ જાણવુ જોઇએ કે, જે ઘરમાં **રાત્રિ દિવસ કકાશ રહે છે, તે ઘર નર્ક પ્રમાણે અનેક પ્રકારના કલેશોનુ સ્થાન** છે આ માટે જે કારણથી ઘરમાં કલહ અને ફૂટ ઉત્પન્ન થાય, તેને દૂરથીજ તજવા જોઇએ

પાતિવ્રત્યધર્મ પાલન કરવુ, એ સ્ત્રીઓનુ પરમ કર્તવ્ય છે. પતિપરાયણ, પતિની સેવામા તૈયાર, પતિની ઇચ્છાનુસાર કામ કરનાર, ધર્મનિષ્ટાવાળી સતી, લક્ષ્મી, મહિલાઓની કીર્તિથી આજસુધી ભારતવર્ષ દુનિયામા ઝગમગી રહ્યુ છે જેવી રીતે **મોતીમાં તેજ** હોય છે તેવુંજ **સ્ત્રીઓ માટે પાતિવ્રત્ય ધર્મ એક આભૂષણ** છે ધન્ય છે તે સ્ત્રીઓને, કે જેઓ પોતાનો પાતિવ્રત્ય ધર્મ નિર્દોષ રીતે પાળે છે જુઓ, પતિવ્રતા **સીતા**! જે પોતાના પતિની અનુગામીની બની વનમા ગઇ તથા **રાવણના** કેદખાનામા રહી, ઘણુજ કષ્ટ વેઠવા છતા પણ જેણે પોતાના શીલરત્નનુ રક્ષણ કર્યું અને તેની પરીક્ષા નિમિતે **અગ્નિકુંડમાં** પ્રવેશ કર્યો **ધન્ય છે એના નિર્દોષ શીલ ધર્મને!** કે જેના પ્રભાવથી દેવોએ તે **અગ્નિકુંડને સરોવર બનાવી સીતાનો સુયશ** લાબા કાળ માટે સસારમા ફેલાવી દીધો શુ સીતા જેવી સતી ફરીથી જગતમા પેદા થઈ શકે છે? શુ વર્તમાન કાળની સ્ત્રીઓમા કોઇ સ્ત્રીરત્ન, પોતાના હૃદયથી એમ કહી શકશે કે, કર્મયોગે કદાચિત્ સીતા જેવી વિપત્તિ આવી પડે, તોપણ તે પોતાના પાતિવ્રત્ય ધર્મનુ રક્ષણ કરવાને સમર્થ છે? **મેનાસુંદરી**

જેવી પરમ પાતિવ્રત પાળનારી **સ્ત્રી** પ્રશંસાને પાત્ર છે કે જેણે પોતાના પાતિવ્રત ધર્મના પ્રભાવથી **કુષ્ટરોગી (કોઢી) શ્રીપાલ** તથા એના અંગરક્ષક ૭૦૦ યોદ્ધાઓનો કુષ્ટરોગ (કોઢ) નાશ કરી, નિરોગી બનાવ્યા પતિવ્રતા **અંજના સતીએ**, પોતાના પતિ **પવનજયના** તિરસ્કાર સહિત ત્યાગ કરવા છતાં **બાવીસ વર્ષ-પર્યંત** સ્નેહ અને સ્વધર્મ **અચલ રાખ્યાં, જેથી આખરે** પોતાના પતિની વ્હાલી બની.

દર્શનકથામાં લખ્યુ છે કે, શેઠ **બુદ્ધિસેનની** સ્ત્રી, પોતાના પતિની આજ્ઞાનુસાર પિતાના ઘેર સર્વ આભૂષણ ઉતારી તેની સાથે વિદેશ ગઈ, અને વર્તમાન કાળની સ્ત્રીઓ માફક આભૂષણની દરકાર કરી નહી, પરંતુ પતિની આજ્ઞાને શીરપર ચઢાવી, એથી વિરૂદ્ધ આજકાલની લાડીલી સ્ત્રીઓ પતિને આભૂષણ માટે એટલા સતાવે છે કે જેથી તેના નાકે દમ આવી જાય છે અને બિચારાની ખરાબ હાલત થઈ જાય છે, તેમજ આવી કુભાર્યાઓ, પતિના પ્રાણ જતાં પણ આપત્તિના સમયે પોતાના ઘરેણા આપતી નથી **ધિક્કાર તેમની મૂર્ખતાને, કે જે સ્ત્રીઓ ઘરેણાંને પોતાના પતિ કરતાં પણ અધિક સમજે છે!**

રાજા હરિશ્ચંદ્રની પતિવ્રતા રાણી **તારામતીને** ધન્ય છે! કે જે પોતાના પતિનુ સત્યવ્રત રાખવા નીચની નોકરી કરવા તૈયાર થઈ હતી **રાણી ચેલણા** જેવી કોણ બુદ્ધિશાળી થશે કે જેણે પોતાના પતિ-**બૌદ્ધધર્મી** રાજા **શ્રેણીકને** શુદ્ધ **જૈન** બનાવી આત્મ-કલ્યાણ સન્મુખ કર્યા હતા શીલવ્રતના પ્રભાવથી **સુખાનંદકુમાર**-ની સ્ત્રી **મનોરમાની** દેવોએ રક્ષા કરી હતી. આ પ્રકારે સેંકડો-હજારો પતિવ્રતા સ્ત્રીઓના વૃત્તાંત શાસ્ત્રોમાં જણાવ્યા છે, જેથી

સિદ્ધ થાય છે કે **સ્ત્રીઓના સર્વ ધર્મોમાં શ્રેષ્ઠ ધર્મ એક પાતિવ્રત ધર્મ છે.** પતિ સિવાય અન્ય પુરૂષોને તેમની વય પ્રમાણે પિતા, ભાઈ અને પુત્ર પ્રમાણે સમજી યથાયોગ્ય વર્તન રાખવુ જોઇએ. પાતિવ્રત ધર્મના મહિમાનું વર્ણન શાસ્ત્રમા આ પ્રકારે કર્યું છે—

तोयत्यग्निरपि स्रजत्यहिरपि व्याघ्रोऽपि सारङ्गति
व्यालोऽप्यश्वति पर्वतोऽप्युपलति क्ष्वेडोऽपि पीयूषति ॥
विघ्नोऽप्युत्सवति प्रियत्यरिरपि क्रीडात ागत्यपा–
नाथोऽपि स्वगृहत्यहव्यपि नृणां शीलप्रभावाद्ध्रुवम् ॥१॥

અર્થ—શીલના પ્રભાવથી અગ્નિ જળ સમાન, સાપ માળા સમાન, સિંહ મૃગ સમાન, મસ્ત હાથી ઘોડા સમાન, વિષ અમૃત સમાન, શત્રુ મિત્ર સમાન, સમુદ્ર ખાબોચીયા સમાન અને ભયંકર વન બગીચા માફક થઈ જાય છે, ઇત્યાદિ **શીલનુ વર્ણન કેટલું કરી શકીએ ?**

જે સ્ત્રીઓ બાલ્યાવસ્થાથીજ શીલધર્મની રક્ષા કરે છે, તેમને ત્યા ન કોઈ દુ ખ આવે છે અને ન કોઈ ભૂત-પ્રેતાદિનો કોપ થાય થાય છે તેમના સતાન રૂપવાન, બળવાન, ધાર્મિક અને આજ્ઞાકારિણી બને છે **શીલ વિના ધર્મના બીજા અગ નિષ્ફળ છે.** જે મૂર્ખ સ્ત્રી કુસગમા રહી, ધર્મનો મહિમા જાણતી નથી અને આબરૂમા કલક લગાડે છે તે વ્યભિચારિણી, પાપીણી, મહાનિંદ્ય, કૂતરી અને ભૂડણ સમાન મ્હો જોવા લાયક નથી એવી સ્ત્રીઓ સાથે વાર્તાલાપ કરે અગર એના બનાવેલા ખાનપાન ઉપયોગમા લે, તેઓની બુદ્ધિ મલીન અને કલુષિત બની જાય છે. **વ્યભિચારીનુ જપ, તપ, તીર્થ, વ્રત, પૂજા અને દાનાદિ સર્વ**

નિષ્ફળ જાય છે, એવો વિચાર કરી વ્યભિચારને સર્વથા પ્રકારે દૂરથી તજવો અને શીલવ્રતને તન—મનથી નિરતિચારથી પાળવું, જેથી તમે સાસારિક સુખો અને શ્રેષ્ઠમા શ્રેષ્ઠ મોક્ષસુખની અધિ કારીણી બની જશો.

શીલગુણુની સાથે સ્ત્રીઓએ શાતસ્વભાવી અને વિનયવતી બનવાની જરૂર છે બુદ્ધિશાળી સ્ત્રી તેજ છે કે જે પોતાના સ્વભાવથી સર્વે કુટુ બને પ્રિય લાગે તેમજ બધા સાથે મધુર વચન બોલે છે, કોઇના દુર્વચન સાભળવા છતા પણ ક્રોધ કરતી નથી અને હમેશા હસમુખો રહે છે, જેથી એનીજ નહો, પરતુ એના માતાપિતાની પણ પ્રશસા થાય છે કોઈ કોઇ **કર્કશા** પોતાના કુટુબ તથા પતિ સાથે હમેશા નારાજરહી કદીપણ પ્રેમથી બોલતી નથી, તેમ છતા બોલે તો વાઘણ માફક ખાવાને દોડે છે તેમજ કુટુબવર્ગ સિવાય અન્ય સાથે પ્રેમથી બોલે છે, જે કુલટા સ્ત્રીનું લક્ષણ છે કોઇ કોઇ સ્ત્રી એવી તો **બુદ્ધિહીન** હોય છે કે, દેરાણી, જેઠાણી, સાસુ અને નણદ સાથે વેર બાધી, બોલતી નથી અને બીજી સ્ત્રીઓ સાથે બ્હેનપણા—મિત્રાચારી બાધે છે. **આવી સ્ત્રીઓનો સંસાર જલ્દીથી નાશ પામી જન્માંત સુધી દુઃખ ભોગવે છે** તેઓએ સમજવુ જોઇએ કે, **સસરાને પિતા** સમાન, **સાસુને માતા** સમાન, અને એવી રીતે બીજા કુટુંબ-વર્ગને પણ યથાયોગ્ય આદર, સ્નેહ અને વિનયની દૃષ્ટિએ જોવુ બધા સાથે મિષ્ટ શબ્દોવડે બોલવુ, અને તેમની ઉચિત આજ્ઞાને ભૂલથી પણ ન વિસરવી સ્ત્રીએ વિચારવાની વાત છે કે, પોતાના પતિના બાલ્યાવસ્થાથીજ સાસુ—સસરા એમ વિચારી ખુશી થતા કે વહુ આવી ઘરનુ બધુ કામ સભાળી લેશે અને અમારી

સેવા કરશે. આવા ઉદ્દેશથી તેમણે તન, મન અને ધન સબંધી અનેક પ્રકારના દુઃખ ભોગવીને પણ તમારા પતિની સેવા કરી છે તેમને એજ આશા હતી કે, એ અમારી વૃદ્ધાવસ્થામા કામ લાગશે એથી હવે આ ઉતરતી અવસ્થામા એમની સેવાનો બદલો આપવાને અને એમની ઇચ્છા પાર ઉતારવાનો અવસર તમારા હાથમા આવ્યો છે તમારૂ બહુજ સૌભાગ્ય છે કે સાસુ-સસરા આદિ ગુરૂજનોથી તમારો સંસાર શોભી રહયો છે, એથી હર્ષપૂર્વક તમે એમની સેવા કરો કે જેથી તેમનુ મન કિંચિત પણ દુઃખી ન થાય તમારે એટલુ સમજવુ જોઇએ કે, તમારા સાસુ-સસરા, પોતાના પુત્રને પાલણપોષણ કરી હષ્ટપુષ્ટ અને વિદ્યા ભણાવી ગુણવાન ન કરત, તો આજ તમે તમારા પતિનુ આવું સુખ કયા ભોગવત? એથી સાસુ-સસરાનો તમારા ઉપર બહુ મોટો ઉપકાર છે. જે સ્ત્રી આવા પરમોપકારને ભૂલી જઈ તેમની સેવાચાકરી કરતી નથી તે દુષ્ટા, અતિ કૃતઘ્ન અને નિંદનીય છે

જો સ્ત્રીઓ દુષ્ટ સ્વભાવવાળી હોય છે, તો પોતાના ગુરૂજનોની (સાસુસસરા વગેરેની) સેવા કરતી નથી, વૃદ્ધાવસ્થામા કામ નહિ કરી શકાય તેથી તેમનો અનાદર કરે છે, કઠોર વચન ઉચ્ચારે છે, ગાળો આપે છે, ધુતકારી કાઢે છે, બહુજ પરિશ્રમવાળુ કામ કરાવે છે, પુરતુ ખાવાને આપતી નથી, પોતે સારૂ ખાય અને એમને સુકુ ખવડાવે છે તથા દરેક પ્રકારે પૈસા-કપડા-ભોજન આદિની તાણ પાડે છે તે કર્કશા, **ચંડાળીણી** અને મહાપાપીણી, છે એમનુ મોટુ દુર્ભાગ્ય કે જે આવા અવસરને વ્યર્થ ગુમાવી, **પુન્યના બદલે પાપનો ભાર** ઉઠાવે છે આવી સ્ત્રીઓ વૃદ્ધ થતા પોતાની વહુ-પુત્રિઓ દ્વારા અનેક પ્રકારના **તિરસ્કાર અને**

દુઃખ ભોગવે છે, અગર વંધ્યા રહે છે, એમ એક આપત્તિ તો એને લાગેલીજ હોય છે આથી પ્રત્યેક સ્ત્રીએ એવી રીતે વર્તવું જોઇએ કે, જેથી કુટુંબમા સુખ, સંપત્તિ અને આનંદ વધે કેમકે ઘરમા જ્યારે કોઈ પ્રકારની સારી યા ખરાબ રીત પેસે છે તો ઘરના નાના મોટા સર્વ તે પ્રમાણે વર્તવા લાગે છે. આ વિષયમા એક **નાની કથા** આ પ્રમાણે છે—

કંચનપુર નામનુ એક નગર હતુ, જેમા **ધનપાળ** નામે શેઠ રહેતા હતા, તેમને **સુભદ્રા** નામની પત્નિ, **વસુપાલ** નામે પુત્ર અને **અવિનીતા** નામે પુત્રવધૂ હતી એક વખત શેઠ ધનપાળે પોતાની વૃદ્ધાવસ્થા સમજી ઘરનો સર્વ કાર્યભાર પોતાના પુત્ર વસુપાલને સોપી દીધો અને પોતે ઉપાધિરહિત ધર્મધ્યાનમા બાકીની પોતાની ઉમર વ્યતીત કરવા તૈયાર થયા થોડા દિવસ વીત્યા બાદ **અવિનિતા** (પુત્રવધૂ) પોતાના પતિને ઘરના કાર્યમા અધુરો સમજી અતિ અભિમાનમા આવી ગઈ અને અવિવેકતાથી **સાસુ-સસરાનો તિરસ્કાર!** કરવા લાગી ભોજનમા પણ સુકું, લુખું અને તે પણ માટીના વાસણમા આપવા લાગી એટલાથી ગમે તો પેટ ભરાય કે ન ભરાય એ વાતની પરવા પણ ન રાખતી તેમજ તેમને ઓઢવા-પાથરવા આદિ જોઈતા વસ્ત્રો પણ જુના ફાટેલા આપતી એ સિવાય અનેક પ્રકારના તિરસ્કાર યુક્ત વચનો પણ કહ્યા કરે

આવી રીતે બિચારા શેઠ-શેઠાણી બહુજ દુખી થઈ ગયા પુત્ર પણ માતાપિતાની ખબર પણ ન પૂછે કેમકે તે એક પાકો **સ્ત્રીભકત** હતો જુઓ સંસારની વ્યવસ્થા ! જે માતાપિતાએ જન્મથી પાળ્યો-પોષ્યો, તેમનીજ આ દશા ! સ્ત્રીવશ થએલા કેટ-

એક પુત્રોથી તેમના પૂજ્ય માતા-પિતાની આ પ્રકારે દુર્દશા થાય છે ઉલટું બિચારા શેઠે તો સુખપૂર્વક જીંદગી ગુજારવા ઇચ્છયું હતુ, પરતુ દુંખ આવી પડ્યુ

પુન્યોદયે વસુપાલ અને અવિનીતાના સબંધથી **ગુણપાળ** નામે **પુત્ર** ઉત્પન્ન થયો કાળે કરી જયારે તે યૌવનાવસ્થાએ પહોચ્યો ત્યારે એનો વિવાહ શ્રીનગરના **શેઠ જીનદાસની પુત્રી વિનયસુદરી** સાથે થયો શેઠ જીનદાસ બહુજ ધર્મવાન અને અનેક શાસ્ત્રોના મર્મજ્ઞ હતા, એથી તેમને પોતાની પુત્રી વિનયસુદરીને લૌકિક અને ધાર્મિક બન્ને પ્રકારની શિક્ષા સારી રીતે આપી હતી, જેથી એના ગુણ બીજા પુત્ર-પુત્રીઓને ઉપમા આપવા લાયક થઇ ગયા

જયારે **વિનયસુદરી સાસરે** આવી, તો પોતાની સાસૂ અવિનાતાની વર્તણુક જોઇ દિગ બની ગઇ, પરતુ શુ કરે ? પ્રથમ તો સાસુનો વિનય રાખવા ઇચ્છે, બીજુ નવપરણીત એટલે દરેક વાતમા બોલવાથી સકોચાય, પરતુ એનાથી પોતાના **વૃદ્ધ સાસુ-સસરાનું દુખ જોઈ શકાતુ નહીં** એથી તેણી સર્વે પ્રકારના ભોગવિલાસ છોડી દઇ એજ વિચારમા રહેવા લાગી કે, કોઇપણ ઉપાયથી તેમનુ દુખ દૂર કરૂ એક દિવસ તેને યુકિત સુઝી આવી અર્થાત્ જે **માટીના વાસણ** સાસુ-સસરાના ખાધા પછી નોકર લોકો ફેકી દેતા હતા **તે ઠીકરાં મકાનના એક ખણામાં એકઠા કરવા લાગી.** એક દિવસ તેની સાસુ અવિનીતાએ જોયું તો પૂછવા લાગી કે, આ ઠીકરા તું કેમ એકઠા કરે છે ?

તેણે વિનયપૂર્વક ઉત્તર આપ્યો કે સાસુજી! આપણા કુળમા ચાલી આવતી રીત મુજબ સાસુ-સસરા વૃદ્ધ થયા બાદ લુખું-સુકુ અનાજ ઠીકરાના વાસણમા આપવું અને તેથીજ એ રીત પાળવા માટે હુ આ ઠીકરાના વાસણ એકઠા કરૂ છુ.

આટલું સાભળતાજ અવિનીતાની આખ ઉઘડી અને તેણે તેજ સમયથી સાસુ-સસરાના ખાનપાન, પહેરવાઓઢવા આદિની ઉત્તમ વ્યવસ્થા કરી દીધી, તેમજ પોતાના પતિને પણ તેમની સેવા કરવા ઉત્સાહી બનાવ્યો, જેથી **શેઠ-શેઠાણી** સુખી બની **ધર્મધ્યાનમાં લીન થયાં** આ સર્વનુ કારણ વિનયસુંદરીના સદ્‌ગુણો હતા કુટુબમા ઉત્પન્ન થયેલુ એક મહા કુલક્ષણ નાશ પામ્યુ અને શેઠશેઠાણીએ સંતુષ્ટ બની વિનયસુન્દરીને લોકિક તેમજ પારલૌકિક સુખ મળે એવો આશીર્વાદ આપ્યો

આથી પૂજનીય પતિની આજ્ઞાકારિણી અને તેમના સુખ-દુ ખમા સાથે રહેતા સ્ત્રીએ શીખવુ જોઇએ, કેમકે **સ્ત્રીનો જન્મ પતિના આનન્દિત ચ્હેરાથીજ સફળ થાય** છે, જેવી રીતે પ્રાણીઓના શરીરનો મૂલભૂત જીવ છે એવાજ રીતે **સ્ત્રીનો મૂલ પતિ છે.** પતિ વિના સ્ત્રીનુ જીવન વૃથા છે, એથી સ્ત્રીનું મુખ્ય કાર્ય પતિને પ્રસન્ન રાખવો તે છે સ્ત્રીએ પતિની આજ્ઞા ઉલ્લઘન ન થવાની બહુજ ચીતા રાખવી જોઇએ. જ્યારે પતિ ઘરમા આવે અને પોતે કોઈ કામ ન કરતી હોય તો પતિ સન્મુખ ઉભા થઇ જવુ અગર કોઈ કામ કરતો હોય તો આદરસહિત કોમળ શબ્દો ઉચ્ચારવા, સુખદુ ખની વાત પૂછવી, પતિ સન્મુખ કદિ ઉચ્ચાસને બેસવુ નહી, અગર કોઈ કારણથી

પતિ નારાજ થાય, તોપણ પોતે શાતતા ધારણ કરવી જોઇએ, કેમકે એમ ન થવાથી કલેશ એથી પણ વધારે થાય છે જ્યારે **પતિનો ક્રોધ** નરમ પડે ત્યારે યોગ્ય વાતો નમ્રતાપૂર્વક સમજાવવી અને પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગવી તથા ભોજન સમયે યા બીજુ આવશ્યક કાર્ય કરતી વખતે અથવા ચાર માણસોમા બેસી વાતચીત કરતી વખતે પોતે કોઈપણ વસ્તુ મંગાવવાની હઠ કરવી નહી અને બીજા પાસે પણ કરાવવી નહી કદાચ ઘરમા કોઇ ચીજની જરૂર હોય, તો તે નમ્રતાપૂર્વક મિષ્ટ વચન દ્વારા કહેવુ, ઇત્યાદિ પ્રત્યેક કાર્ય ઘણીજ યોગ્યતાપૂર્વક કરવુ કે જેથી પતિનુ મન પ્રસન્ન અને સતોષી રહે

જો ઘરમા **સ્ત્રીરૂપી યોગ્ય લક્ષ્મી** હોય તો પતિ બહારથી ગમે તેવો દુખી કેમ ન આવે, પરતુ ઘેર આવતાજ શાત ચિત્ત અને પ્રફુલ્લિત થઇ જાય છે કોઇ કોઇ અક્કલ વિનાની સ્ત્રી જ્યારે પતિ જમવા બેસે ત્યારે પોતાના ઘરેણા ઘડાવવા, યા તૂટેલા સમરાવવા, કપડા બનાવવા, અનાજ–ઘી–તેલ આદિ વસ્તુ ખરીદવા અને સાસુ-સસરા, નણદ, દેરાણી-જેઠાણી આદિની વાત કાઢી તેમની **નિદા** કરવા લાગે છે, જેથી પતિ પુરતુ જમી પણ શકતો નથી અને દુખી થાય છે **ભોજન કરતી વખતે કોઇપણ ચિતા ન કરવી તથા મૌન રહેવું એ શાસ્ત્રનું ફરમાન છે,**

જે સ્ત્રી, **પતિના સુખમાં સુખી અને દુઃખમાં દુઃખી** તથા પોતાના પ્રાણવલ્લભ સમજી તેમની સેવામા તત્પર **રહે છે,** તેજ કુળની શોભા વધારનાર **લક્ષ્મી, પતિવ્રતા** અને **સતી** છે. પતિને કોઇ વ્યાપારમા નુકશાન થાય અગર કોઇ દૈવી **આપત્તિ**

આવી જાય તો વસ્ત્રાભૂષણનો લોભ ન કરતા યથાશક્તિ તેમની આબરૂ બચાવવી અને ઘરમાની વાત ભૂલથી પણ બહાર પ્રકાશ કરવી નહિ. ઘરમાંથી કોઇ ચીજ છુપાવીને વેચવી નહીં, આપવી નહી તેમજ પોતાના સસાર સબધી હાનિલાભનો વિચાર રાખવો; કેમકે એ નિયમ છે કે, પતિ ગમે તેમ કરી કેટલુ પણ ધન કમાવી લાવે, પરતુ જો **સ્ત્રી સાવચેતીથી તેની રક્ષા કરે નહીં, તો તેમાં બરકત રહેતી નથી,** કેમકે સસારનો બોજો અને સભાળ સ્ત્રી ઉપર છે પતિ તો માત્ર કમાઇને લાવવાવાળોજ છે, પરતુ એ દ્રવ્યનો ઉત્તમ રીતે ખર્ચ કરવો અને બાકી રહેલાનો સગ્રહ કરવો તે સ્ત્રોના આધીન છે **કર્મસજોગે** કોઇ સ્ત્રીને પાપી, કુચાલનો, ધર્મવિરોધી, આળસી, ચોર, બ્યસની, વ્યભીચારી, રોગી વિગેરે **અવગુણોવાળો પતિ મળે** તો બનતી મહેનતે તેને સુમાર્ગ પર લાવવો અને ધર્મમા રૂચિ કરવવાનો ઉપાય કરવો આના જેવું સસારમા એક પણ હિત નથી આ ઉપકાર જ્ઞાનવાન-ધર્માત્મા સ્ત્રી સિવાય બીજુ કોણ કરી શકે છે?

સ્ત્રીઓએ થોડી ઘણી વૈદ્યક વિદ્યા પણ શીખવાની જરૂર છે, કેમકે જે સ્ત્રીઓ આ વિષયમા કાઇપણ જાણતી નથી તે પોતાની અને પોતાના સતાનની રોગથી રક્ષા કરી શકતી નથી એટલા માટે આ બાબત કેટલીક વિગત તેમના જાણવા માટે લખી છે.—

(૧) ગર્મી:—શરીરમા વધારે તાવ આવવાથી હૃદય સૂકાઇ જઇ નબળાઇ વિગેરે અનેક પ્રકારના રોગ ઉત્પન્ન થાય છે, એથી લોહી ફરવાની ક્રિયા બધ થવાથી શરીર ક્ષીણ અને દુર્બળ બની લૈકિક, પારલૈકિક કાર્યો કરવા યોગ્ય રહેતું નથી, જેથી વધારે ગર્મીથી હમેશાં બચાવવુ જોઇએ.

(૨) **સર્દી**—સર્દી લાગવાથી તાવ, વાયુ, શરીરમા દર્દ, પેટમા પીડા આદિ રોગ ઉત્પન્ન થાય છે. ગરમ દેશમાં રહેનારા મનુષ્યોને ઘણુ કરીને સર્દી થઈ જાય છે, તેનુ કારણુ એ છે કે, ગર્મીથી તે લોકો અધીરા બની, શરીરે બીન સમયે ઠડક લગાવી દે છે, જેમકે અધિક પરિશ્રમ કરી આવી, ઝટપટ કપડા ઉતારી નાખી અને આરામ લીધા વિનાજ ઠડુ' પાણી પી લેવુ, ઝાકળ પડે તેવી જગ્યાએ સુવુ, સુતી વખતે વધારે ઠડક લાગવા દેવી, વર્ષાદના સમયે શરીરને હવા લાગવા દેવી, વસ્ત્ર ન પહેરવા આદિ કારણોથી સર્દી વધી જઇ શરીરમા અનેક પ્રકારના દુ ખદાઈ રોગ થઈ જાય છે, એથી સર્દી થવાના કારણોને રોકવા ધ્યાન આપવુ જોઈએ

(૩) **પીવાનુ' પાણી**—જીવન ટકાવવા માટે પાણી એક મુખ્ય પદાર્થ છે **વહેતી નદી અને કુવાનુ' પાણી ચોખ્ખુ' હોય છે.** પાણીને હમેશા **ગાળીને** પીવાના ઉપયોગમા લેવુ, જેથી કચરો, જીવજતુ આદિ પીવામા ન આવે પાણીના વાસણો હમેશા ઢાકેલા રાખવા જમતી વખતે પોતાના ઉપયોગ જેટલુજ પાણી પીવુ જોઇએ કે જેથી પાચનક્રિયા સારી રહે, જમ્યા સિવાય, ઉભા ઉભા અથવા ગર્મીમાથી આવી એકદમ પાણી પીવાથી શરીરમા બરોળનુ વધી જવુ આદિ અનેક પ્રાણુસહારક રોગ થઇ જાય છે એથી પાણીની અશુદ્ધ તાથી બચવુ જોઇએ

(૪) **ભોજન**-ભોજન એ મનુષ્યના જીવનનો આધાર છે, એથી આ બાબતપર વિશેષ ધ્યાન આપવુ જોઇએ. ભોજન બનાવવાનુ' સ્થાન

સ્વચ્છ, સામગ્રી તાજી અને ચોખ્ખી હોવી જોઇએ **ઋતુ પ્રમાણે ભોજનની સામગ્રીને બદલવી જોઇએ.** જમ્યા પછી ન્હાવું એ રોગનું મૂળ છે, તથા મહેનત કરવી એ આરોગ્યનુ મૂળ છે. મહેનત કરવાથી પાચનશક્તિ વધી શરીર પુષ્ટ બને છે **કાચું** અને **વાસી** ભોજન ખાવાથી પાચનશક્તિ ઘટી **પેટમાં અનેક જાતના રોગ** થાય છે ઘણી સ્ત્રીઓ એક, બે, ત્રણ દિવસ સુધીનો વાસી ખોરાક ખાઇ આનંદ માને છે, એ મોટી ભૂલ છે વાસી ખોરાક બુદ્ધિને ખરાબ કરે છે, એથી સ્ત્રીઓએ ઉપયોગ પુરતુંજ ભોજન બનાવવુ જોઇએ કે જેથી વાસી રહે નહી **ભોજન** હમેશા સ્નાન કરીને અને ભૂખ લાગે ત્યારેજ **બરાબર ચાવી ચાવીને ખાવું જોઈએ.**

(૫) **નિદ્રા:**—આખા દિવસની મહેનતના થાકને દૂર કરવા માટે **વિશ્રામ** લેવો તેને નિદ્રા કહે છે બરાબર નિદ્રા આવવાથી બધી જાતના રોગ નરમ પડી જાય છે રાત્રે વધારે જાગવુ અને બરાબર ઉંઘ ન આવવાથી શરીર અકડાય છે, કળતર થાય છે, આળસ આવે છે અને કામ કરવામા ચિત્ત લાગતુ નથી, એથી **પુરતી નિદ્રા લેવી જરૂરની છે.** સર્દીવાળી જગ્યાએ અગર ઓઢયા સિવાય સુવું તે હાનિકારક અને **પ્રાત:કાળે નિદ્રા ત્યજવી બહુજ લાભકારી છે**

(૬) **વ્યાયામ અથવા કસરત**-શરીરને ફરતું રાખ્યા વિના સ્ફૂર્તી આવતી નથી જે લોક હમેશા પોતાના સંતાનને લઇનેજ બેસે છે અને જમીનપર મુકી હાથ-પગ ચલાવવાનો વખત નથી આપતા તેઓજ ખચ્ચીત બચ્ચાઓને માદા પાડે છે, કેમકે શરીરમા

આળસ રહેવાથી નવુ લોહી પેદા થતુ નથી **સ્ત્રીઓ પુરૂષો માફક કસરત કરી શકતી નથી, પરતુ ઘરનું કામકાજ કરવું એજ તેમના માટે કસરત છે.** જે સ્ત્રીઓ, પોતાને ધનવાન સમજી અથવા મ્હોટપણ (મ્હોટાપણુ) બતાવવા માટે ઘરનુ કામકાજ કરતી નથી અને હમેશા આળસુ બની હીચકા નીચે પગ પણ મુકતી નથી તેઓ બહુધા માંદી રહે છે અને થોડી ઉમર જીવે છે, આથી જે સમજુ સ્ત્રીઓ છે, તેઓ જો સંસારના કામો બીનઆળસુ બની કરે, તો હમેશા રૂષ્ટપુષ્ટ અને આરોગ્ય વાન રહી લૌકિક અને પારલૌકિક સુખ ભોગવે છે, ઇત્યાદિ ઉપર કહેલી સઘળી બાબત સિવાય **નાનામોટા રોગની ઔષાધનું** જાણવું **પણ સ્ત્રીઓ માટે બહુ લાભકારી છે** કેમકે બાળકોને નાનપણમા અનેક પ્રકારના રોગ જેવા કે–ખાસી, ઝાડો, તાવ આદિ થઈ જાય છે. જે માતા યોગ્ય ઔષધિ જાણતી નથી તે, મૂર્ખ ધૂર્તોના કાવતરામા ફસાઈ ભૂત–વ્યતર–શીતળા–પ્રેત–પિતર–ડાકણ શાકણ–નજર–આદિ ઢોગમા પડી પોતાના સતાનથી હાથ ધોઇ બેસે છે–ખોઇ બેસે છે આટલા માટે અહી કેટલાક **દરદોનુ સ્વરૂપ અને દવા લખી છે**

ખાંસીનુ સ્વરૂપ—શ્વાસ લેતી વખતે બાળકના નાકમાથી પવન જલ્દી જલ્દી નીકળી ફેલાય, તો જાણો કે એની છાતિમા દર્દ છે છાતિમા દર્દ થવાથી આખો ફૂલવા માડે છે, શ્વાસ લેતા પીડા થાય છે, પેટ ફૂલી જાય છે, હોઠ પીળા પડી જાય છે, મ્હો લાલ અને સફેદ પડી જાય છે, આવી અવસ્થામાં ન ગભરાતાં ધીરજથી લાયક વૈદ્ય પાસે સાવધાનીથી ઇલાજ કરાવવો જોઇએ.

આંખોની તપાસ—શરીરની સ્થિતિ સારી હોય છે તોજ આંખો સાફ રહે છે. જ્યારે આંખ મેલી અગર બીજો રંગ પકડે તો સમજવું કે બાળકના મગજમાં કોઇ દરદ થનાર છે

ઉંઘ ન આવવી—બાળકને જ્યારે બરાબર ઉંઘ ન આવે ત્યારે જાણવુ જોઇએ કે એની તબિયત બગડી છે. આ પ્રમાણે બાળક દરરોજ કરતાં વધારે રડે, તો સમજવું કે તે માંદુ પડનાર છે.

ઉધરસ—બાળકને જ્યારે સર્દી થાય છે ત્યારે તેને વારવાર ઉધરસ આવે છે તથા ધાટા બેસી જાય છે ઉધરસથી કેટલીકવાર પાસળીઓ પણ ચઢી જાય છે.

માતા યા બળીઆ–બાળકને માતા (શીતલા) નીકળતા પહેલા તે કઢાવવા જોઇએ. જે લોક લાડ-પ્યાર અને મૂર્ખતાથી ચેપ નથી કઢાવતા તેઓ પાછળથી પસ્તાય છે માતા નીકળતા પહેલા બે ત્રણ દિવસ અગાઉથી તાવ આવે છે, શરીરપર ગભરામણ અને બેહોશપણુ માલુમ પડે છે, ત્રીજા દિવસે શરીર લાલ થઈ જાય છે અને માથાપર ખસખસ જેટલા નાના નાના દાણા દેખાઇ આવે છે આ દશા ચેપ કઢાવ્યા પછીની છે પરતુ જો તે ન કઢાવે, તો તે બહુજ જોરથી નીકળે છે મૂર્ખ સ્ત્રીઓ એની ખરી મતલબ ન સમજતા **શીતલા** નામથી દેવીનો કોપ ! થયેલો જાણી તેની પૂજા, અર્ચા, વદના કરવા દોડે છે; પરતુ એ નથી જાણતી કે, માતાના પેટની ગર્મી, જે પુત્રના શરીરમા થાય છે તેનાથીજ આ નીકળે છે એટલા માટે **એનું નામ માતાનુ દર્દ** છે, અને હલકું તથા શીતલ ભોજન આદિ ઉપચાર કરવાથી સરળ રીતે આરામ થઈ જાય છે, આ માટે તે શીતલા કહેવાય છે. જે સમજુ સ્ત્રીઓ

છે તે મિથ્યા દોડધામ ન કરતાં યોગ્ય ઉપાય કરે છે જેથી તે રોગ જલ્દીથી શાંત થઈ જાય છે.

બાળકની ડુંટી પાકી જાય, તો તે ઉપર દીવેલ ચોપડવું અગર હળદર, લોટ અને મીઠાના ફૂલ બારીક વાટી લેપ કરવો. કદાચ બાળક દૂધ પીતું ન હોય, તો પહેલાં એ જાણવું જોઈએ કે કયા રોગથી દૂધ પીવાનુ બંધ થયું છે. જે ભાગ ઉપર બાળક વારવાર હાથ ફેરવતો હોય, તેજ જગ્યાપર દર્દ સમજી તેનો યોગ્ય ઉપાય જલ્દીથી કરવો જોઇએ કદાચ ગરદનનુ હાડકુ ખસી ગયું હોય, તો કોઈ દાયણને બોલાવી મસળાવવાથી આરામ થઇ જાય છે ગળામાં કાકડા વધી ગયા હોય તો ચુલાની રાખ અને કાળા મરી વાટી તેને આંગળી ઉપર લઇ ચતુરાઈથી તે બાળકના ગળામાં ઘસવા જોઇએ.

કોઈ કોઇ **બાળકની આંખો** ગર્મી, સર્દી અને દાંત આવવાના કારણથી દુખવા લાગે છે આથી રસવતીને પાણીમાં ઘસી એનો લેપ આંખોની આજુબાજુ કરવો અને એક ટીપું અંદર પણ નાંખવુ અથવા પીળી માટીની ટીકડીઓ બનાવી ઘડા ઉપર મુકી રાખવી અને રાત્રે સુતી વખતે આંખોપર બાંધવી જેથી આંખોનુ દર્દ મટી જાય છે, પરતુ દાંત માટે આવતી આંખો જ્યા સુધી દાંત નીકળતા નથી ત્યા સુધી મટતી નથી.

બાળકને **ખાંસી** થાય તો દાઢમનું છોડું સુતી વખતે બાળકના મ્હોંમા રાખવુ. બાળકને પિશાબની સાથે લોહી જતું હોય તો પાષાણભેદ (!) અને સાડો (!) પાણીમાં ઘસીને પીવાડવું જો **ઝાડાવાટે આમ** આવતી હોય, તો વાયવડંગ, પીપર, અજમોદ, કાકડીનાં બીયા અને સંખજીરૂ પાણીમાં ઘસીને તેમાં ખાંડ મેળવીને ચટાડવું. જો **લોહીની સાથે આમ** પડતું હોય, તો વરિયાળી કાચીપાકી સેકીને વાટી નાંખવી અને પછી તેમાં ખાંડ મેળવીને ચૂરણની

માફક ખવાડવું અથવા સૂઠનો મુરબ્બો ખવાડવો. જો બાળકને **તાવ** આવતો હોય તો એવી દવા આપવી કે જેથી કેટલાક ઝાડા થઇને પેટમાનો વિકાર દૂર થાય **દાંતો** સ્હેલાઇથી ફૂટી નીકળે તે માટે ધાવડીના ફૂલ અને પીપરને આમળાના રસમાં મેળવીને તેન બાળકના પેઢવા ઉપર ઘસવુ.

જ્યા સુધી બને ત્યા સુધી બાળકને જલ્દી પચી જાય, એવો **તાજો ખોરાક** આપવો જોઇએ, કે જેથી તે નિરોગી રહે કદાચ કોઈ રોગ થઈ જાય, તો ધૈર્યતાપૂર્વક પોતે અગર વિદ્વાન વૈદ્ય પાસે દવા કરાવવી કેમકે મૂર્ખતાથી અધીરા બની ઢોગી ધૂર્તોની ફસાવટમા આવી મંત્ર, જંત્ર કરાવવાથી રોગ ન મટતા કેટલાક વખતે બહુજ હાનિ ભોગ· વવી પડે છે એટલા માટે દરેક વાતની મૂળ **મતલબ** સમજવા માટે ઉત્તમ પુસ્તકો અથવા શાસ્ત્રોનો સ્વાધ્યાય કરવો જરૂરનોછે જેથી સાસારિક સુખો સિવાય પારમાર્થિક સુખોની પણ પ્રાપ્તિ થાય પ્રસંગવશ અહી એમ પણ કહેવુ જોઇએ કે, કોઈ કોઈ સ્ત્રી **ઉપવાસ**, વ્રત, **બેલા, તેલા આદિની પ્રતિજ્ઞા** આગળ પાછળનો વિચાર કર્યા સિવાય બે-ચાર વર્ષ સુધીની કર છે, પરતુ કર્મયોગે કદાચિત્ **ગર્ભવતી** બને, તો તે વખતે ભારે દુ ખમા આવી પડે છે, કેમકે જો વ્રત ન કરે, તો **પ્રતિજ્ઞા ભ**ંગ થાય અને વ્રત કરે તો ગર્મીથી પેટમાંના **ગર્ભને હાનિ** પહોચે, એટલા માટે એકદમ ઉત્સાહના ઉભરાથી આગળપાછળનો વિચાર કર્યા સિવાય કોઈ પ્રતિજ્ઞા લઇ લેવી એ બુદ્ધિવાનનુ કાર્ય નથી કહેવુ એમ નથી કે, કોઇએ વ્રત કરવુંજ નહીં પરતુ **દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવ** તેમજ શક્તિ વિગેરેનો વિચાર કરી જે પ્રમાણે તમારા પરિણામ નિર્મળ રહે તેજ કરવું

प्रकरण त्रीजुं.

स्त्रीओनी नित्यक्रिया.

गृहस्थी श्रावककी किया, चहिये यत्नाचार ।
ताकौ वर्णन करत कछु, निराखि श्रावकाचार ॥१॥
जल छानन, तजि निशि असन, श्रावक चिन्ह जु तीन ।
प्रतिदिन जो दर्शन करै, सो जैनी परवीन ॥२॥

સ્ત્રીઓએ પ્રાતઃકાળે સૂર્યોદય પૂર્વે, પોતાના પતિની પહેલાં ઉઠી, **પંચપરમેષ્ટીનુ સ્મરણ** કરી પોતાનુ બીછાનું યથાસ્થાને મુકી, મળમૂત્ર આદિ ક્રિયાઓથી નિશ્ચિત બનવું અનેક સ્ત્રીઓ આળસ તથા પ્રમાદવશ ઘણો દિવસ ચઢે ત્યારે ઉઠે અને પથારીને જયાની ત્યાજ રહેવા દઈ જેમ તેમ શારીરિક ક્રીયા કરી ઘરકામમા લાગે છે આ ઘણુજ અજ્ઞાનતાનુ કાર્ય છે સ્ત્રીઓનો એજ ધર્મ છે કે, **પતિ સૂતાં પછી સૂવે અને પતિ પહેલાં ઉઠે.** શૌચ ક્રિયા માટે ગામ બહાર જવું તે આરોગ્યતા અને અહિંસાનુ કાર્ય છે **દીર્ઘશંકા** (શૌચક્રિયા) જતી વખતે કપડા બદલી નાખવા જોઇએ, કેમકે અપવિત્ર જગ્યા અથવા હાથનો સ્પર્શ થઈ જવાનો સંદેહ રહે છે. શૌચાદિક માટે પાણી ગળેલુ હોવુ જોઇએ જે વાસણ શૌચ કરવા માટેનું હોય તેને બીજા કામમા ન લેવુ, શૌચ માટે જોઇએ તેટલુજ પાણી લેવુ જોઈએ ઘણા લોકો જળકાયના જીવોની

હિંસાના ખ્યાલથી એટલુ થોડુ પાણી લે છે કે, જેથી અપવિત્રતા જેમની તેમજ રહે છે. યાદ રાખવુ જોઇએ કે, ગૃહસ્થો-સંસારીએ સ્થાવર કાયની સર્વથા હિંસાનો ત્યાગ કરવો એ શકિત ઉપરાંત છે અને એમ પણ ન થવું જોઇએ કે વ્યર્થ હિંસા કરવી.

લોકો યથાર્થ વાતને સમજ્યા વિના ભ્રષ્ટાચારી મૂર્ખોના કહેવાથી ભ્રષ્ટ બની રહ્યા છે અને તે એટલે સુધી કે, સંડાસનો લોટો ઘરના વાસણમા મેળવી બીજા કામોમા ઉપયોગ કરે છે, જે ઉચ્ચ કુલની બદનામીનુ કાર્ય છે **બાહ્ય પવિત્રતા અંતરંગ પવિત્રતાનું કારણ** હોવાથીજ, બધા પરિગ્રહના ત્યાગી સાધુ પણ શૌચ માટે કમંડળ રાખે છે, તો ગૃહસ્થીઓએ પોતાની શુદ્ધતા અવશ્ય રાખવીજ જોઇએ શૌચક્રિયા પછી ઈંદ્રી અને હાથ પગ પણ જરૂર ધોવા જોઇએ

આ પ્રકારે ક્રિયાઓથી મુક્ત થઈ ગૃહને કોમળ-સુંવાળી સાવરણીથી વાળી રાતમા ફરતા જીવોને યત્નાચારપૂર્વક એકઠા કરી સુરક્ષિત જગ્યાએ મુકી દેવા. કેટલીક નિર્દયી સ્ત્રીઓ **ખજુરીની કાટાદાર સાવરણીથી** ઘસીઘસીને **અસંખ્ય જીવોનો નાશ** કરી નાખે છે, પરંતુ એમ વિચાર કરતી નથી કે, પોતાનાજ શરીરમા આવા કાંટા ભોકવામા આવે તો કેવી દશા થાય ? હમેશા સાવરણીને કુચરીકચરીને નરમ કરવી યાતો મુંઝની સાવરણીથી વાળી બિચારા દીન, અનાથ જીવેની રક્ષા કરવી એજ મનુષ્ય માત્રનો દયામય પરમ ધર્મ છે.

આ પ્રકારે ઘર કામ કર્યા પછી શુદ્ધ ગાળેલા પાણીથી **સ્નાન** કરવું. હાલમા કેટલાક સ્ત્રી-પુરૂષો, વિષયાદિક સેવન, લઘુશંકા,

દીર્ધશંકા આદિ અનેક ત્રસ હિંસાના કાર્ય કરતાં છતાં પણ ભ્રષ્ટાચાર્યોના બ્હેકાવાથી-મૂર્ખતાવશ એકેન્દ્રિયની હિંસાનાં બ્હાનાં કાઢી સ્નાન, દાતણુ પણુ કરતા નથી આશ્ચર્યની વાત છે કે, જમવું ખરૂ પણુ પાણી પીવુ નહી દરેક મનુષ્યે પોતાની સ્થિતિ અનુસાર કાર્ય કરવુ જ જોઇએ હા, અણગળ પાણી ઉપયોગમા નહિજ લેવુ જોઇએ **જેઓ અણગળ પાણીનુ એક બીંદુ પણ વાપરે છે તેઓ મચ્છીમાર અને કસાઇઓ કરતાં પણ વધારે હિંસક છે.** કસાઇ લોક તો કારણુ પ્રસગે દરરોજ એક બે જીવ મારે છે, પરંતુ આ લોકો વિના પ્રયોજને અસંખ્ય જીવોની હિસા હમેશા કરે છે ગાળેલુ પાણી વાપરવાની આજ્ઞા અન્ય ધર્મોમા પણુ જણાવે છે, તે નીચે પ્રમાણે—

दृष्टिपूतं न्यसेत्पादं, वस्त्रपूतं पिबेज्जलं। सत्यपूतं वदेद्वाक्यं, मनःपूतं समाचरेत् ॥१॥ संवत्सरेण यत्पापं कुरुते मत्स्यबंधकः। एकाहेन तदाप्नोति अपूतजलसंग्रही ॥२॥ (स्मृति)

આ પ્રકારે સ્નાન કરી પવિત્ર બની, પોતાના દેશમા બનેલા, પોતાની યોગ્યતાનુસાર હલકા-ભારે શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરી મોટા ઉત્સાહથી **પ્રાસુક દ્રવ્ય**, લવંગ, બદામ, ચોખા આદિ લઇ **દર્શન** કરવા માટે જિનાલયે જવુ **જે ગામમાં જિનમંદિર ન હોય ત્યાં શ્રાવકોએ રહેવું સર્વથા અનુચિત છે** કદાચ યાત્રા આદિ દેશાટન વખતે **દર્શન ન થાય** તો અશુભનો ઉદય સમજી, એક **રસનો ત્યાગ** કરી ભોજન કરવુ જોઇએ. જે મનુષ્ય ગામમા જિનમંદિર હોવા છતાં પણુ દર્શન-પૂજા દ્વારા પુણ્ય ઉપાર્જન કરી

આત્મહિત કરતા નથી, તેમના સમાન નિકૃષ્ટ, પાપી અને અભાગી બીજા કોણ ? જેઓ વગર મહેનતે હાથમા આવેલા રત્નને નિષ્કારણ સમુદ્રમા ફેકી દે છે એવા મૂઢ અને અવિવેકી મનુષ્ય તીર્યંચથી પણ નીચ છે આટલા માટે દરેક **સ્ત્રીપુરૂષે દર્શન કર્યા પછીજ ભોજન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરવી જોઈએ.**

આ પ્રમાણે મનના અતિ ઉમંગથી મંદગતિથી જોતાજોતા જિનાલયમા જવું જોઇએ એટલે કે રસ્તામા કીડી, મકોડી, મળ-મૂત્ર આદિ જોઇજોઇને ચાલવું કે જેથી જીવોની રક્ષા સાથે પોતાની રક્ષા અને પવિત્રતા સચવાય. સ્નાનથી પવિત્ર બની ચામડાના જોડા પહેરી, મંદિરે જવુ, એ અતિ નિંદ્ય અને ધર્મવિરૂદ્ધ છે. જોડા પહેર્યા સિવાય મંદિરે જવાથી અનેક લાભ પણ છે-જીવોની રક્ષા થાય છે, લોકો જોડા વિનાનો જોઇ મંદિરે જાય છે એમ સમજી દુાનયાદારીની વાતચીત કરતા નથી, મંદિરની અંદર ગયા પછી જોડાની ફિકર રહેતી નથી, એટલા માટે **જોડા પહેરી મંદિરે જવાનો કુરિવાજ સર્વથા ત્યાગવા યોગ્ય છે** કદાચ મંદિર બહુ દૂર હોય, તો કપડાના જોડા પહેરી જવા કે જે ઘણા સસ્તા અને મજબૂત હોય છે તેમજ જીવહિંસા પણ થતી નથી

મંદિરમાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં પગને ખૂબ ધોઇને સાફ કરવા અને સર્વ પ્રકારની ચીંતા તેમજ સંકલ્પવિકલ્પને તિલાજલી આપી જીનેંદ્રદેવની ભક્તિમાં પ્રેરાયલા રોમેરોમ આનંદિત થઈ પોતાનુ અહોભાગ્ય સમજી જીનમંદિરમા **'જયજિનેંદ્ર જયજિનેંદ્ર'**-નો ઉચ્ચાર કરતા પ્રવેશ કરવો અને શ્રીજીના પ્રતિબિમ્બને જોતા **જયનિશી, જયનિશી, જયનિશી,'** એમ ત્રણવાર ઉચ્ચાર

કરવો, કેમકે કોઇ દેવાદિક દર્શન કરવા આવ્યા હોય તો દૂર ખસી જાય અને તેમના તેમજ તમારા કાર્યમાં વિઘ્ન ન પડે પછી શ્રીજીના સન્મુખ એક બાજુએ ઉભા રહી **ત્રણવાર નમસ્કાર** કરવા અને વીતરાગ મુદ્રાને જોઈ મનમા વિચારવુ કે, “અહો ! મ્હારૂં અહોભાગ્ય છે ! જે આજે મ્હેં આત્મસ્વરૂપના બતાવનાર અથવા આત્મસ્વરૂપ **શ્રી જિનેંદ્રદેવના દર્શન** કર્યા ધન્ય છે આ વીતરાગ છબીને કે જેના દર્શન માત્રથી આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થઇ સર્વ પાપ દૂર થઇ જાય છે. શુ એવો પણ વખત આવશે કે, જ્યારે હુ પાપી, મૂર્ખ, અધર્મી, આ ગૃહસ્થારભના મહા પાપોથી છૂટી આવી મોક્ષસ્વરૂપ વીતરાગ મુદ્રાને ધારણ કરીશ ?”

पद.

घड़ी धन आजकी येही, सरा सब काज मो मनका ।
गये अघ दूर सब भजके, लखा मुख आज जिनवरका ॥१॥
विपत नाशी सकल मेरी, भरे भंडार सम्पतिका ।
सुधाके मेघहु वरषे, लखा मूख आज जिनवरका ॥२॥
भइ परतीति यह मेरे, सही हौ देव देवनके ।
कटी मिथ्यात्वकी डोरी, लखा मुख आज जिनवरका ॥३॥
बिरद ऐसा सुना मै तो, जगतके पार करनेका ।
नवल आनन्द हू पायौ, लखा मुख आज जिनवरका ॥४॥

આ પ્રકારે નિર્મળ ભાવ સહિત સ્તોત્ર બોલતાં મસ્તક નમાવી દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અનુસાર એક દ્રવ્યથી અગર **અષ્ટદ્રવ્યથી**

ભક્તિપૂર્વક ભગવાનની પૂજા કરી જન્મ, જરા, મરણ એ ત્રિદોષ-નાશક શ્રીજિનેંદ્ર દેવની ત્રણ પ્રદક્ષિણા (શ્રીજીના જમણા હાથની બાજુએથી થાય છે તે) કરવી અને આ સ્તુતિ ભણવી.

दर्शनस्तुति.

दर्शनं देवदेवस्य, दर्शनं पापनाशनम् ।
दर्शनं स्वर्गसोपानं, दर्शनं मोक्षसाधनम् ॥ १ ॥

અર્થઃ—પરમ ઉપકારી પ્રભુના દર્શન પાપનો નાશ કરનાર, સ્વર્ગે જવામા નીસરણી સમાન તથા મોક્ષનુ સાધન છે

दर्शनेन जिनेन्द्राणाम्, साधूनां वन्दनेन च ।
न चिरं तिष्ठते पाप, छिद्रहस्ते यथोदकम् ॥२॥

અર્થ—શ્રી જિનેન્દ્રદેવોના દર્શન કરવાથી અને સાધુઓની વંદના કરવાથી ઝાઝા દિવસ સુધી પાપ રહેતા નથી. જેવી રીતે કે છિદ્રવાળા હાથમા પાણી રહી શકતુ નથી (ધીમે ધીમે ચૂઈ જાય છે એવી રીતે પાપ ધીમે ધીમે દૂર થઇ જાય છે.

वीतरागमुखं दृष्ट्वा, पद्मरागसमप्रभम् ।
नैकजन्मकृतं पापं, दर्शनेन विनश्यति ॥३॥

અર્થ—પદ્મરાગ સમાન શોભતા શ્રી વીતરાગ ભગવાનનું મુખ જોઇ અનેક જન્મોના કરેલા પાપ નાશ થઈ જાય છે.

दर्शनं जिनसूर्यस्य, संसारध्वांतनाशनम् ।
बोधनं चित्तपद्मस्य, समस्तार्थप्रकाशनम् ॥४॥

અર્થ—સૂર્ય સમાન શ્રી જિનેન્દ્રદેવના દર્શન કરવાથી સાંસારિક અંધકાર નષ્ટ થાય છે, ચિત્તરૂપી કમળ ફૂલે છે અને સર્વ પદાર્થ પ્રકાશમા આવે છે અર્થાત્ જ્ઞાન થાય છે.

दर्शनं जिनचंद्रस्य, सद्धर्मामृतवर्षणम्
जन्मदाहविनाशाय, वर्धनं सुखवारिधेः ५ ॥

અર્થ—ચંદ્રમાસમાન શ્રી જિનેંદ્રદેવના દર્શન કરવાથી સત્ય ધર્મરૂપી અમૃતની વર્ષા થાય છે, જન્માંતરનો અગ્નિ શીતળ થાય છે અને સુખરૂપી સમુદ્રની વૃદ્ધિ થાય છે.

जीवादितत्त्वप्रतिपादकाय, सम्यक्त्वमुख्याष्टगुणार्णवाय ।
प्रशांतरूपाय दिगम्बराय, देवाधिदेवाय, नमो जिनाय॥ ६॥

અર્થ:—જીવ અજીવાદિ સાત તત્ત્વો બતાવનાર, સમ્યક્ત આદિ આઠ ગુણોનો સમુદ્ર, શાંત રૂપ તથા દિગમ્બરરૂપ એવા શ્રી દેવાધિદેવ જિનેન્દ્રદેવને નમસ્કાર હો!

चिदानंदैकरुपाय, जिनाय परमात्मने ।
परमात्मप्रकाशाय, नित्य सिद्धात्मने नमः ॥ ७ ॥

અર્થ—જેઓ જ્ઞાનાનંદરૂપ છે, અષ્ટ કર્મોના જીતનારા, પરમાત્મ સ્વરૂપ તથા પરમતત્વ પરમાત્માનો પ્રકાશ કરનાર એવા શ્રી સિદ્ધાત્માને નિત્ય નમસ્કાર હો!

अन्यथा शरणं नास्ति, त्वमेव शरणं मम ।
तस्मात् कारुण्यभावेन, रक्षरक्ष जिनेश्वर ॥ ८ ॥

અર્થ--હે જિનેશ્વર, આપ મ્હને શરણે રાખનાર છો, બીજા કોઇ છેજ નહી, તેથી કૃપાપૂર્વક કરૂણા કરી સસારના પતનથી મારી રક્ષા કરો !

नहि त्राता, नहि त्राता, नहि त्राता जगत्त्रये ।
वीतरागात्परो देवो, न भूतो न भविष्यति ॥ ९ ॥

અર્થ—ત્રણ લોકમા કોઇ પણ રક્ષક નથી અને કોઇપણ હોય તો તે શ્રી વીતરાગ દેવજ છે કેમકે આપના સમાન કોઇપણ દેવ આજ સુધી થયા નથી અને થનાર નથી

जिने भक्तिर्जिनेभक्ति, र्जिने भक्तिर्दिने दिने ।
सदामेऽस्तु, सदामेऽस्तु, सदामेऽस्तु भवे भवे ॥ १० ॥

અર્થ—શ્રીજિનેદ્રદેવમા મ્હારી ભક્તિ હંમેશની અને પ્રત્યેક ભવમા રહે એવી હુ આકાક્ષા કરૂ છુ

जिनधर्मविनिर्मुक्तो, मा भवेच्चक्रवर्त्यपि ।
स्याच्चेटोपि दरिद्रोपि, जिनधर्मानुवासितः ॥ ११ ॥

અર્થ—જૈનધર્મ રહિત ચક્રવર્તી કરતા જૈનધર્મધારી બની પરાયા દાસ તથા દરિદ્રી બનવુ ઉત્તમ છે

जन्मजन्मकृतं पापं, जन्मकोटिमुपार्जितं ।
जन्ममृत्युजरातङ्कं, हन्यते जिनदर्शनात् ॥ १२ ॥

અર્થ—શ્રી જિનેદ્રના દર્શનથી કરોડો જન્મના કરેલા પાપ

તથા જન્મ, મૃત્યુ, જરારૂપી તીવ્ર રોગ અવશ્ય નષ્ટ થઈ જાય છે એ પ્રકારે એક ચિત્તથી દર્શન કરવા

એ પછી એક તરફ-જ્યાંહાથી ભગવાનની મુદ્રા સારી રીતે દેખાય, ત્યા ઉભા થઈ સ્થિર ચિત્તે પંચકલ્યાણક તથા ધ્યાનમુદ્રાનું વારવાર સ્મરણ કરી **ભક્તિપૂર્વક ભગવાનના ગુણ ગાવા** કે,—હે ત્રૈલોકયનાથ ! હે સર્વજ્ઞ વીતરાગ ! હે દેવાધિદેવ ! હે અનંત ચતુષ્ટય યુક્ત અર્હંત ભગવાન ! આપ જયવંત હો ! ધન્ય છે આપની ધ્યાનારૂઢ મુદ્રા અને ધન્ય છે આપના પવિત્ર નામને ! આપ તરણ-તારણ છો, કરૂણાનિધાન દયાના સાગર છો, અધમને ઉદ્ધારનાર દીનદયાળુ છો, શરણાગત પ્રતિપાલ છો, હે પ્રભુ ! આપ જયવંતા હો ! આપને વારવાર નમસ્કાર કરૂં છું, આપ સંસારસમુદ્રથી પાર ઉતારનાર છો, ઈંદ્રાદિ દેવ આપની સેવા કરે છે, ઈત્યાદિ હું કયા સુધી આપનો યશ ગાઉં ! વગેરે ગુણ વર્ણન કરી આ સ્તુતિ. બોલવી:—

❖ स्तुति ❖

प्रभु पनित पावन हौ अपावन, चरण आयो शरणजी ।
यो विरद आप निहार स्वामी, मेट जामन मरणजी ॥१॥
तुम ना पिछान्यो, अन्य मानो, देव विविध प्रकारजी ।
या बुद्धिसेती निज न जान्यो, भ्रम गिन्यो हीतकारजी ॥२॥
भव विकट वनमें कर्म बैरी, ज्ञान धन मेरो हर्यो ।
तब इष्ट भूल्यौ, भ्रष्ट हूवौ, नष्ट गति धरतो फिर्यो ॥३॥

धनि घड़ी, धनि या दिवस, योही जन्म धन मेरो भयो ।
अब भाग मेरो उदय आयो, दरश प्रभुजीको लख लयो ॥४॥
छबि वीतरागी, नग्नमुद्रा, दृष्टि नासा पै धरें ।
वसु प्रातिहार्य अनंतगुण युत, कोटि रवि द्युतिको हरें ॥५॥
अब मिटय तिमिर मिथ्यात्व मेरो, उदय रवि आतम भयौ ।
मो हर्ष उर ऐसो भयो, मनु रंक चिंतामणि लयो ॥६॥
मै हाथ जोडि नवाय मस्तक, वीनऊं तुम चरणजी ।
परमोत्कृष्ट त्रैलोक्य पतिजिन, सुनहु तारन तरनजी ॥७॥
जांचूं नहीं सुरवास पुनि नरराज, परिजन साथजी ।
बुध जाचहू तुम भक्ति भवभव, दीजिये शिवनाथजी ॥८॥

આ પ્રકારે ભગવાનની સ્તુતિ કરી ત્રણ [1]આવર્ત, એક [2]શિરોન્નતિ અને **અષ્ટાંગ નમસ્કાર**પૂર્વક દંડવત કર્યા પછી ગંધોદક (ચરણોદક) હૃદયભાગ, નેત્ર અને મસ્તકે લગાવવુ અને તે લેતી વખતે આ **મંત્ર** બોલવો—

निर्मलं निर्मलीकरणं, पवित्रं पापनाशनं ।
जिनचरणोदकं वंदे, अष्टकर्मविनाशकं ॥ १ ॥

सोरठा

जिन तन परम पवित्र, परसभई जग शुचिकरन ।
सो धारा मम नित्त, पाप हरौ पावन करौ ॥ १ ॥

---

१ બન્ને હાથ જોડી કમળની ડાંડી માફક કરી ત્રણવાર ફેરવવા.
૨ હાથ જોડી મસ્તક નમાવવું.

આ પ્રકારે ગંધોદક લગાવી પોતાનુ સૌભાગ્ય માનવું; પરંતુ ગંધોદક લેતી વખતે અવશ્ય ધ્યાનમા રાખવુ જોઇએ કે, એક યા બે આગળીઓથીજ લેવુ, જેથી તે જમીનપર પડે નહિ અને અશુદ્ધ હાથથી લેવુ જોઇએ નહી ગંધોદક પાસે પાણીનુ એક વાસણ રાખવું જોઈએ કે જેથી ગંધોદક લીધા પછી આગળી ધોઇ શકાય.

એટલું કાર્ય કર્યા પછી અવકાશાનુસાર એકાગ્ર ચિત્તથી ધ્યાન, જાપ્ય, સામાયિક, સ્વાધ્યાય વગેરે અવશ્ય કરવુ જોઇએ, કેમકે **સ્વાધ્યાય,** ધર્મનુ મૂળ અને શાતિ બક્ષનાર છે **જે આનંદ ધ્યાનમાં છે તેવો આનંદ બીજી કોઈપણ વાતમાં કદાપિકાળે નથી** શાસ્ત્રસ્વાધ્યાયના વિષયમા કોઇ વિદ્વાનનુ વચન છે કે, **શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય** આપણુ સર્વેને દંડ કર્યા સિવાય, કઠોર વચન બોલ્યા સિવાય, ક્રોધ કર્યા સિવાય અને દ્રવ્ય લીધા વિના પણ **શિક્ષા આપી શકે છે.** જ્યારે આપણે તેની પાસે જઇએ ત્યારે તૈયારજ હોય છે આપણે પ્રશ્નના ઉત્તરની આશા કરી પ્રશ્ન કરવાનુ ઇચ્છીએ, તો તે બરાબર પુરતો ખુલાસો આપે છે કદાપિ આપણે બરાબર ન સમજી શકીએ, તોપણ તે નારાજ ન થતા પ્રસન્નતાપૂર્વક આપણને સારી રીતે સમજાવશે અને કદિપણ આપણી મૂર્ખાઇ પર હસશે નહી આથી પુસ્તકાલય સિવાય બીજી અમુલ્ય વસ્તુ સંસારમા નથી જે પુરૂષ સત્યધર્મ, વિજ્ઞાનાદિ જાણવા ચાહતો હોય, તેણે નિર્દોષ વીતરાગી દેવ યા ગુરૂકથિત ગ્રંથોનું અવલોકન કરી આત્મહિત કરવું. **સ્વાધ્યાય કરવાથી જે લાભ છે તે સર્વના જાણમા છે કે, એ સર્વ તપનુ મૂળ અને સર્વ સત્કર્મોમાં શ્રેષ્ઠ છે.**

મંદિરમાં વિકથા યા ઘર સંબંધી ચર્ચા, આરંભી કાર્ય, વસ્ત્રાભૂષણ, લેણદેણ, વિવાહ-સગાઇ, કજીઆ, તકરાર, હાસી, રમવુ-કૂદવુ વિગેરે કરવુ નહી ધર્મસ્થાનકમા જઇને એવા કાર્ય કરવાથી પુણ્યના બદલે પાપનો બંધ થાય છે, એથી કદિપણ એવી રીતે વર્તવુ નહી

શ્રાવકાચારાદિ આચારશાસ્ત્રોમા ૮૪ પ્રકારના આચ્છાદનોનુ વર્ણન જયાત્યા કરવામા આવ્યુ છે, તે ધર્મસ્થાનકમા જઇને આચરવા ન જોઇએ દરેક સાથે મૈત્રીભાવ રાખવો. જો બાળક* સાથે આવતું હોય તો તેને લઘુશંકા, દીર્ઘશંકાથી નિશ્ચિન્ત કરાવી લઈ જવુ અને મંદિરમા પણ એ વિચાર રાખવો કે, તે ત્યા કોઈ પ્રકારની અપવિત્રતા ન કરે યા બીજાના ધર્મસાધનમા વિઘ્નરૂપ ન થાય વળી યાદ રાખવાની વાત એ છે કે, **૮ વર્ષની અબોધ અવસ્થા સુધીના બાળક જો** કોઈ લોકવિરૂદ્ધ અને ધર્મવિરૂદ્ધ કાર્ય યાને **પાપ** કરે **તો તેના અપરાધી** તે **બાળકના માતા પિતા થાય છે.**

આ પ્રકારે ધર્મકાર્યથી પરવારી સ્ત્રીઓએ ગૃહકાર્યમા લાગવુ જોઇએ, કેમકે પુરૂષ માટે ધર્મસાધન અને આજીવિકા એ બે મુખ્ય કાર્ય છે તેમજ સ્ત્રી માટે **ધર્મસાધન** અને **રસોઈ** આદિ કાર્ય છે જેના ઘરમાં સ્ત્રીઓ શુદ્ધ ક્રિયાથી રસોઇ કરતી નથી તે માત્ર નામનાજ જની છે તેમને વ્રત નિયમ પાળવાનુ કઠણ નહી, પરંતુ

*બાળક ૫ વર્ષનું થાય ત્યારે તેને મંદિરમા લઇ જઇ નમસ્કાર કરાવવા, હાથ જોડાવવા, દર્શન કરતા શીખવવુ તથા વિનય કરતા શીખવવું જોઇએ. અજાણ અવસ્થામાં લઇ જવુ એ હાનિકારક છે

અસંભવ છે, એથી દરેક સ્ત્રીએ રસોઇની શુદ્ધતાપર વિશેષ લક્ષ આપવુ જોઈએ **શુદ્ધ ભોજન કરવાથી બુદ્ધિ પણ પવિત્ર અને ધર્મ-કર્મ કરવા લાયક બને છે.** રસોઈની બાબતમાં આટલી વાત ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે—

ચોકાની ક્રિયા.

જે લોકો શુદ્ધાચરણરૂપી પવિત્ર ધર્મના ધારક જૈની તો કહેવડાવે છે, પરન્તુ તેઓની સ્ત્રીઓ મૂર્ખ અને ફુવેડ હોવાથી ખાન-પાનની શુદ્ધતા રાખતી નથી, તેઓ જૈની હોવા છતા પણ જૈની નથી તેઓથી કોઇપણ વ્રત નિયમ પાળી શકાતા નથી વ્રત નિયમની વાત દૂર રહી, પરંતુ ભક્ષ્ય પદાર્થ પણ બનવો અશકય છે. એટલા માટે ઉ-ત્તમ કુળની વહુ-પુત્રિઓએ **રસોઇની શુદ્ધતાપર ખાસ ધ્યાન આપવુ જોઇએ** જે ઘરમા ચોકાની શુદ્ધતા છે ત્યાજ પવિત્ર આહાર તૈયાર થઇ શકે છે, પવિત્ર ભોજન કરવાથી શરીર પવિત્ર અને બુદ્ધિ નિર્મળ બને છે **જેઓનું શરીર અભક્ષ્ય આદિ ખાવાથી અપવિત્ર બનેલુ છે, ત્હેમના હૃદયમાં ધર્મ કદાપિ રહી શકતો નથી.** જેવી રીતે વાઘણનુ દૂધ સુવર્ણના પાત્રમાજ રહે છે, તેવીજ રીતે આ પવિત્ર ધર્મ, શુદ્ધાચરણી પુરૂષોના હૃદયમા વાસ કરે છે. આથી જે સ્ત્રી અને પુરૂષ કલ્યાણ ઇચ્છતા હોય ત્હેમણે શુદ્ધ ખાન-પાન અને પવિત્ર આચરણ રાખવાની ખાસ જરૂર છે

એ ધ્યાનમા રાખવાનું છે કે પાણી તથા ભોજનસામગ્રી, વાસણ, રસોઇ કરવાની જગ્યા (રસોડુ) અને બળતણ-આ ચારે પદાર્થો સિવાય રસોઈ બની શકતો નથી, એટલા માટે એ ચારેની શુદ્ધતા નીચે મુજબ રાખવાનુ નામજ **ચોકો** કહેવાય છે.

પાણી—કુવો, તળાવ, નદી, વાવડી આદિ પવિત્ર જલસ્થાનેથી (જ્યાં લોકો ન્હાતા ધોતા ન હોય, તથા ઢોર પાણી પીતા ન હોય) **ગાળીને લાવવું.** પાણી ગાળવાનું કપડું સફેદ જાડા સાફ સુતરનું **૩૬ આંગળ લાંબુ અને ૨૪ આંગળ પહોળું** જોઇએ, અને તે કપડાંને **બેવડું** કરી પાણી ગાળવું. કદાચ વાસણનું મ્હોં પહોળુ હોય તો ગળણુ (ગાળવાનુ કપડુ) પણ એટલુ મોટુ હોવુ જોઇએ કે જે બેવડુ કર્યા પછી પણ વાસણના મ્હોથી ત્રણ ગણુ થાય હમેશા પવિત્ર અને માજેલા વાસણમા ધીમે ધીમે પાણી ગાળવુ કે જેથી અણગળ પાણીનુ એક ટીપુ પણ વ્યર્થ ન જાય તથા ગાળેલા પાણીમા ન પડે બનતા સુધી પાણી પોતાના હાથેજ લાવવુ અગર તેમ ન બની શકે તો કોઇ ઉચ્ચ કુળના વિશ્વાસુ માણસ (કે જે અભક્ષ્ય ભક્ષણથી હમેશા વિમુખ હોય) પાસે મ ગાવવુ

પાણી ગાળ્યા પછી ગળણામા જે જીવો હોય, તેને યત્નાચારપૂર્વક પાણીમાજ (જયાથી પાણી લાવ્યા હોય તેમાંજ) ક્ષેપણ કરવા જોઈએ. જે લોકો જીવોને યત્નપૂર્વક તેજ સ્થાનમાં કે જેમાથી પાણી લાવ્યા હોય ત્હેમા ક્ષેપણ કરતા નથી તેઓનુ પાણી ગાળવું દયાનુ મૂળ નથી.

ગાળેલા પાણીમાં લવંગ, હરડે, લાકડાની રાખોડી (રાખ) આદિ વસ્તુઓ શાસ્ત્રોકત પ્રમાણે નાખવાથી તેનો સ્પર્શ, રસ, ગ ધ, વર્ણ આદિ બદલાઇ, જળકાયના જીવો તથા ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ થતી નથી. આ પ્રકારે શુદ્ધ (પ્રાસુક) કરેલા જળની મર્યાદા બે **પ્રહરની છે,** સાધારણ ગરમ કરેલાની **ચાર પ્રહરની** અને ઉકાળેલા

પાણીની મર્યાદા **આઠ પ્રહરની** છે. પ્રાસુક જળ તેની મર્યાદામાંજ વાપરી લેવુ યા નાંખી દેવું જોઇએ કારણકે પછીથી તે કોઇપણ પ્રકારે શુદ્ધ થઇ શકતું નથી.

શુદ્ધ જળથી ધર્મની રક્ષા અને શરીર પણ નિરોગી રહે છે અને એજ જૈનોનુ મુખ્ય ચિન્હ છે. ખેદ સાથે જણાવવુ પડે છે કે, જૈનોમા પાણી ગાળવાની શાસ્ત્રોક્ત રીતનો વર્તમાનકાળે અભાવ જણાય છે. કેટલાક તો માત્ર જાતિવાળાઓના ભયથી પાણી ગાળવાને જુના ધોતીઆનો કકડો રાખે છે, જેથી નાના નાના જીવો તો શુ પરંતુ મોટા મોટા કીડા આદિ પણ ગાળતા નીકળી જાય છે! કદાચ આટલો પણ જાતવાળાનો ભય ન હોત, તો અન્ય મતાવલમ્બીઓની માફક ખુલ્લેખુલ્લી રીતે અણગળ પાણી પીવા લાગત. જહેના હૃદયમા દયાનો લેશ પણ અંશ નથી તેઓ જેટલા અનર્થ કરે તેટલા થોડા છે!

અણગળ પાણી પીવાથી નિર્દયતાની સાથે અનેક પ્રકારના રોગ પણ શરીરમા ઉત્પન્ન થાય છે, એટલા માટે દુનિયાના દરેક વિદ્વાન વૈદ્ય, હકીમ, ડૉકટરો ગાળેલુ પાણી વાપરવાની ભલામણ કરે છે. જો કે **અંગ્રેજ લોક** પાણી ગાળવુ તથા નાના નાના જીવોની રક્ષા વિગેરેની રીત જાણુતા નથી, તોપણ શરીરરક્ષા માટે તો પાણી શુદ્ધ કરીનેજ વાપરે છે આ કામ સ્ત્રીઓએ જરા ધ્યાન આપવાથી ઘણું ઉત્તમ બની શકે છે ઘરમાં હમેશા બે ત્રણ ગળણાં રાખવા જોઇએ તથા એક જૂનું થયે બીજું બદલી નાખવું જોઇએ. સર્વથી ઉત્તમ બાબત તો એ છે કે, જળસ્થાનેથીજ પાણી ગાળીને લાવવું તથા જે જે વખતે પીવું હોય ત્યારે ગાળીને ઉપયોગમાં

લેવુ, તેમજ સાંજ સ્હવાર બધુ પાણી ગાળી જે જીવો એક પહોળા વાસણુમાં એકઠા કર્યા હોય, તેને યત્નાચારપૂર્વક જળસ્થાનમાં પહોંચાડવા પાણીને ગાળી, ગરમ કર્યા પછી ઠંડુ થયે પીવાના ઉપયોગમા લેવાથી શરીર હમેશા નિરોગી રહે છે એજ પ્રાસુક જળ પીવાનો લાભ છે.

ભોજનસામગ્રી—અન્ન ડંખ વગરનુ ઉત્તમ હોય છે તેને છડવુ, ઝાડકવું, ભરડવુ આદિ કામ અજવાળામા સાવધાનીથી કરવુ જોઇએ જ્યારે જ્યારે ભરડો, ખાંડો યા દળો તે વખતે જોવું જોઇએ કે, તેમા કોઇપણુ જાતના જીવ છે કે નહી [1]ઘટી, [2]ખાણીઆ (જમીનમા ખાડવા માટે દાટેલી વસ્તુ) આદિમાંથી યત્નાચારપૂર્વક બધુ અનાજ કાઢી લેવામા આવે, તોપણુ કાંઇક અંશ રહી જવા પામે છે, જેથી તેમા ઘણુ કરી ઝીણા ઝીણા જીવો ઉત્પન્ન થાય છે અનાજને સુંવાળી સાવરણીથી કાઢી અને ચાળણીથી ચાળી તથા સૂપડાથી ઝાડકયા પછી છડવા તથા ભરડવાના ઉપયોગમા લેવું.

કેટલાક લોક અનાજને ધોયા પછી ઉપયોગમા લે છે જે ઘણી સારી વાત છે, પરતુ અણુગળ પાણીવડે ધોવાથી તો ઉલટી અશુ-

૧ કેટલીક મૂર્ખ સ્ત્રીઓ ઘટીમા અનાજના કેટલાક દાણા રહેવા દે છે કે જેથી ઘટી ભૂખી ન મરે ! એ કેવી મૂર્ખતા ! કેમકે ઘટીને નથી ભૂખ લાગતી તથા નથી ખાતી, કારણકે ઘટી જડ છે ઘટીને દળતા પહેલા અને દળી રહ્યા પછી પણ સાફ કરવી

૨. ખાણીઆમાં કોઇપણ પદાર્થ ખાડયા પછી સારી રીતે સાફ કરી મોઈ ઢાંકણુ ભરી દેવું જોઇએ, નહીંતો જે જીવ તેમા પડે છે તે બહાર નહીં નીકળી શકવાથી મરી જાય છે.

દ્ધતા થઈ જાય છે, એટલા માટે ગાળેલા પાણીથી ધોવાપર ખાસ ધ્યાન આપવું જોઇએ કેટલીક સ્ત્રીઓ ચોખા, દાળ, ઘઉં આદિ વધારે પ્રમાણમાં વીણી રાખે છે અને રસોઇ બનાવવા યા દળવાના સમયે કાઢીને ઉપયોગમા લે છે જે અયોગ્ય છે હમેશા ઉપયોગમાં લેતી વખતે અનાજ ચાળવુ યા વીણવુ જોઇએ રાત્રિએ દળવા આદિનુ કાર્ય કરવાથી અનેક જીવોની વિરાધના થાય છે એટલા માટે રાત્રે તથા અધારામા આરભ કરવો નહી, એમ આચાર્યોએ જ્યાલ્યા ઉપદેશ આપ્યો છે

લોટની મર્યાદા શિયાળામા ૭ દિવસની, ઉન્હાળામાં ૫ દિવસની અને ચોમાસામાં ૩ દિવસની છે અને ત્યાર પછી તેમાં જીવની ઉત્પત્તિ થઈ જાય છે દાળ, ચોખા લોટ, મીઠુ, મરચા આદિ તાજા લાવી હમેશા ઢાંકેલાજ રાખવાં. વિશેષે કરી ચોમાસામાં જીવોની ઉત્પત્તિ અધિક થતી હોવાથી તે તરફ ખાસ ધ્યાન આપવું જોઇએ ચીની સાકર (બુરૂ), ઘી આદિ મિષ્ટ અને ચીકણા પદાર્થો માટે તો બધી ઋતુઓમાં ઘણીજ સભાળ રાખવી જોઇએ, કારણકે થોડીપણ અસાવધાનીના પરીણામે ત્હેમાં જીવોની ઉત્પત્તિ થવા તથા બહારથી આવવામા વિલબ લાગતો નથી કીડી, મકોડી તો તેની ગધ માત્રથીજ દોડી આવે છે જ્યાં સુધી બને ત્યા સુધી ચોમાસામા દરેક સામગ્રી થોડી થોડી એકઠી કરવી કે જેથી તે યત્નાચારથી રાખી શકાય

કેટલીક સ્ત્રીઓ ઉન્હાળામાં પાચ પાચ દશ દશ શેરના મેંદાના લોટની સેવ (બાફીને ખાવાની વસ્તુ) બનાવી રાખે છે, જેમા વરસાદના વખતમાં સફેદ રંગના હાલતા ચાલતા ત્રસ જીવોની

ઉત્પત્તિ થઇ જાય છે, તેની પરીક્ષા કોણ કરે છે? જીવ્હાલપટી પુરૂષો આવી સેવ, સાકર અને દૂધ સાથે ખાઇ બહુ ખુશ થાય છે અને બિચારા અનાથ જીવોની દયા જરા પણ કરતા નથી. વળી **પાપડ, વડી, અથાણાની** દુર્દશા તો કયાં સુધી કહીએ ! બબ્બે વર્ષના અથાણા પણ ઘણીજ રૂચિથી ખાય છે, જેમા સાક્ષાત દેખીતા ત્રસ જીવોનો સહાર થઇ જાય છે.

આવીજ **જીવ્હાલોલુપતા**ના કારણે કદોઇના ત્યાની મીઠાઈ જેવી અભક્ષ્ય વસ્તુ પણ ઉચ્ચ જાતિ નાસ્તા તરિકે ખાવા લાગી છે. કદોઈની દુકાને પાણી ગાળવું, રાત્રિ દિવસનો વિચાર, જીવોની હિસા, સ્પર્શાસ્પર્શ, મર્યાદા આદિનુ કાંઈપણ ઠેકાણુ રહેતુ નથી લેમ્પની નીચેના થાળામા રાખેલા પદાર્થપર (લેમ્પપર પડી મરી ગએલા) મચ્છરોના થર જામી જાય છે. એવીજ રીતે રાત્રિએ બનાવેલા પદાર્થોમા ઘણાજ મચ્છરોનો ઘાણ નીકળી જાય છે વિગેરે એક એક વાતને કયાં સુધી કહેવી ? જેઓને જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુ છે તેઓએ પ્રત્યક્ષ જોઇ લેવુ

ભલા, જરા વિચાર તો કરો કે, **મીઠાઈની દશા** આમ છે તો જે લોક **કંદોઈના દુકાનની પુરી, પાપડી, શાક-તરકારી, દુધ, દહીં** આદિ વસ્તુઓ ખાય છે તે અભક્ષ્યભક્ષી શું સરાવગી (શ્રાવક) કહેવડાવવાને યોગ્ય છે ? કદાપિ નહી ! જે લોક આવા નિંદ્ય કાર્યમા પ્રવર્તે છે, તેઓ મહા અવિચારી અને નિર્દય છે અને એવીજ રીતે કેટલાક લોક પાપડ, વડી, અથાણાદિ પદાર્થ મહીના તો શુ પરતુ વરસ બબ્બે વરસ સુધીના ખાયા કરે છે. આવી ઘણીજ કુરીતિઓ માત્ર કુસગતિ અને અજ્ઞાનતાના કારણે ફેલાઇ છે તથા આવા અભક્ષ્ય ભક્ષણના કારણે અનેક પ્રકારના દુખદાઇ રોગ જૈનસમાજમાં પણ

ફેલાઈ રહ્યા છે. જે બુદ્ધિમાન જૈની છે, જ્હેમના ઘરમાં સતી, સાધ્વી, આજ્ઞાકારિણી અને જૈનધર્મ પાળનારી સ્ત્રીઓ છે ત્હેમના ઘરમાં આવી કુક્રિયાઓ કદાપિ પણ પ્રવેશ કરી શક્તી નથી.

વળી ખાવાના પદાર્થોમાં આદુ, સુરણ, રતાળુ, સકરીઆ, બટાટા, કંદમૂળ, વિદળ આદિ ૨૨ અભક્ષ્ય,* પાંચ ઉદંબર યાને વડ, પીપળ, ઉંમરડા, કઠુમર અને પાકરફળ તથા ૩ મકાર યાને મદ્ય, માંસ અને મધને ત્રસરાશિ સમજીને ભૂલેચૂકે પણ ખાવાં નહી

રસોઇ કરતા પહેલા સર્વ ભક્ષ્ય તથા શુદ્ધ સામાન ઘણીજ કાળજીથી વીણી-શોધી જોઇતા પ્રમાણમાજ રસોડામા લઇ જવો, કેમકે ત્યા ગએલી સામગ્રી બહાર લાવવા યોગ્ય રહેતી નથી. જેટલો વખત સામગ્રીના શોધવામા અને વિવેકપૂર્વક રસોઈ કરવામા ત્હમારો જાય છે **તેટલા વખતને સ્હમજો કે, ક્રિયાકોષનો સ્વાધ્યાય કરવામાં ગાળ્યોછે,** એમ સમજી ઘણીજ કાળજીથી રસોઇ કરો, કે જે બીજો કોઇ આદમી જુએ તો એમજ સમજે કે, ઉચ્ચ-કુળવાળાની રસોઇ બને છે. પ્રથમ રસોડામા રસોઇ માટે પાણી લઇ જઇ તેને પ્રાસુક (શુદ્ધ) બનાવવું, કેમકે પાણીની મર્યાદા પોણા કલા-કની છે અને રસોઇ તો ૨-૩ કલાકમાં બની રહે છે, એટલા માટે

---

* **૨૨ અભક્ષનાં નામ**—૧ વેગણ ૨. વિદળ (છાશ, દહીં અથવા કાચા દૂધની સાથે, જેની બે ફાડ થઈ શકે એવુ અનાજ એકી વખતે ખાવું તે.) ૩. બહુબીજુ ફળ. ૪ ઓલા ૫. રાત્રિભોજન. ૬. કંદમૂલ. ૭ માસ ૮ મધુ. ૯. મદિરા. ૧૦. મટોડી. ૧૧. માખણ ૧૨. ઝેર. ૧૩ અથાણુ ૧૪. પીપલફલ. ૧૫ વડફલ. ૧૭. કઠુમર ફલ. ૧૮. પાકર ફલ. ૧૯. અજાણુ ફલ. ૨૦. તુચ્છ ફલ ૨૧. બરફ. ૨૨. ચલિત રસ

પાણી શુદ્ધ કર્યા વિના કામમાં લઇ શકાય નહી પશ્ચાત્ લોટની કણીક બાંધી તે ઉપર સ્વચ્છ અને શુદ્ધ લુગડાનો કકડો (જે પહેરવા ઓઢવાના કામમા આવેલો ન હોય) ઢાકવો, જેથી માંખી બેસવા પામે નહી, તેમજ કણીક ટુ પતી (મસળતી) વખતે હાથમાની વીટીઓ કાઢી નાખવી, જેથી તેમાનો મેલ કણીકમા ઉતરે નહી આ પ્રકારે સર્વ પ્રકારની રસોઇ પોતાની યોગ્યતાનુસાર તૈયાર કરવી **રસોઇનાં સર્વે વાસણ ભૂલથી પણ ઉઘાડા રાખવા નહીં**, નહી તો બાફથી કેટલાક જીવ-જતુઓ તેમા પડે છે જે, જેઓ નીચી દૃષ્ટિએ ભોજન કરે છે તેઓ સારી પેઠે જાણતા હશે !

રાત્રિએ રસોઈ કરવી યા જમવું એ અતિ નિંદ્ય કાર્ય છે અને તેવીજ રીતે અધારી જગ્યાએ રસોઈ બનાવવી એ રાત્રિભોજન સમાન સદોષિત જાણી ત્યાગવા યોગ્ય છે **રાત્રિભોજન બાબતમાં અન્યમતના માર્કન્ડેય પુરાણમાં કહ્યું છે કેઃ—**

अस्तंगते दिवानाथे, तोय रुधिरमुच्यते ॥
अन्न मांससमं प्रोक्तं मार्कंडेनमहार्षिणा ॥१॥
रक्तीभवंति तोयानि अन्नानि पिशितानि च ॥
रात्रौ भोजनसक्तस्य ग्रासे तन्मांसभक्षण ॥ २ ॥

ભાવાર્થ—રાત્રિએ ખાવુ તે માસભક્ષણ અને પીવું તે રક્તપાન બરાબર છે.

આવી રીતે રસોઇ તૈયાર કર્યા પછી કોઈ પણ સ્વધર્મી, ધર્માત્મા તથા સયમી પુરૂષ, જે ભાગ્યોદયથી મળી આવે તેમને ભોજન કરાવવુ અને બની શકે ત્યા સુધી હમેશા પોતાની શક્તિ

અનુસાર **સંયમી પુરૂષોનો** ખાનપાનદ્વારા યથાયોગ્ય **સત્કાર** કરવો, એ ગ્રહસ્થોનો મુખ્ય ધર્મ છે જેઓ પુણ્યવાન છે તેઓનીજ લક્ષ્મી સત્પાત્રદાનમા ખર્ચાઈ સફળ થાય છે. જેઓને મુનિશ્વર, અર્જિકા, શ્રાવક, શ્રાવિકાને આહારદાન આપવાનો સુઅવસર પ્રાપ્ત થાય છે તેમના સૌભાગ્યનુ કયા સુધી વર્ણન કરી શકીએ ? એવાજ સત્પુરૂષોના ઘેર સર્વ પ્રકારના અનિષ્ટની હાનિ થઈ ઇષ્ટનો લાભ થાય છે કદાચ કોઇ અતિથિ ન મળી શકે, તો પોતાના ઘરમા જે સયમી તથા વૃદ્ધ પુરૂષ હોય તેમને પહેલા જમાડી અથવા એક મનુષ્યની રસોઇ જુદી કાઢી, ઘરના પુરૂષો અને ત્યાર પછી સ્ત્રીઓએ જમવુ અને પેલી રસોઇ કોઇ પણ ભૂખ્યા મનુષ્યને આપી દેવી જોઇએ, એવું બનવું ન જોઇએ કે, રસોઈ બનાવી પ્રથમ સ્ત્રીઓ નૈવેદ્ય કરી રહે અને ત્યારબાદ તેજ એઠા ચોકામા બીજાને જમવાનુ મળે જેઓના ઘરમા એવી કુરીતિ છે તે ભ્રષ્ટ અને નિર્લજ પુરૂષ હમેશા દરિદ્રી રહે છે

ભોજન કરી રહ્યા બાદ તુરતજ વાસણ માજી નાખવા જોઇએ કેમકે એવા વાસણ ઘણો વખત પડી રહેવાથી ત્હેમાં ત્રસ-જીવોની ઉત્પત્તિ થઈ જાય છે તથા **માંખીયો** ગણગણાટ કરે છે અને પાણી પડયું હોય તો તેમા પડી કેટલીક મરી પણ જાય છે તેમજ કુતરા બિલાડા ચાટી જઈ અપવિત્ર કરે છે

રસોઈની મર્યાદા—પાકી રસોઇ-લાડુ, ઘેબર, બુદી આદિ કે જહેમાં પાણીનો અંશ થોડો હોય છે ત્હેની ૮ **પહોરની** મર્યાદા છે, પુરી, ભજીઆ આદિ અધિક સચિત્ હોવાથી તેની ૪ **પહોરની**

મર્યાદા છે, કઢી, ખીચડી વિગેરે કાચી રસોઈની મર્યાદા **૨ પહોરની** છે. જેમા પાણી બીલકુલ નાખવામાં આવતું નથી તેવા **મગજ, ફળ વિગેરેની મર્યાદા** લોટના જેટલી સ્હમજવી. દૂધ દોહ્યા પછી તરતજ ગાળી ગરમ કરવાથી શુદ્ધ રહે છે શુદ્ધ કરેલા **દૂધની મર્યાદા ૮ પહોરની** છે અને ગરમ પાણી નાખી તૈયાર કરેલી **છાસની મર્યાદા ૪ પહોરની** તથા ઠંડા પાણી વડે કરેલી છાશની મર્યાદા પાણીની માફક ૨ ઘડીની સ્હમજવી. **દહીંની મર્યાદા,** પ્રાશુક (ગરમ) કરેલા દુધમા જમાવવાથી ૮ **પહોરની છે. દહીં જમાવવાની સર્વોત્તમ રીત** એ છે કે, કળદાર રૂપિયાને સામાન્ય રીતે ગરમ કરી પ્રાસુક કરેલા દૂધમાં નાખવાથી ચાર પ્રહરમા ઉત્તમ દહી જામી જાય છે આ સિવાય બીજા પદાર્થોની મર્યાદા **શ્રી ક્રિયાકોષજીથી** જાણી તે પ્રમાણે વર્તવું જોઇએ, કેમકે **મર્યાદા ઉપરાંતની હરએક વસ્તુમાં ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ થઈ જાય છે.** દહી, છાશની સાથે એવુ અનાજ, મેવા આદિ કે જેહેની બે ફાડ થઈ શક્તી હોય તેને મેળવી તથા તેની કોઇપણ ચીજ બનાવી ખાવી નહી જોઇએ, એને **વિદલ** કહે છે કે જહેના ખાવાથી અનેક દોષ લાગે છે જે લોકો એવા પદાર્થ ખાય છે તેમને હિંસાનુ પાપ લાગે છે અને સ્વાદ બગડેલો ખાવાથી અનેક પ્રકારના રોગ ઉત્પન્ન થાય છે, જેથી ધર્મસાધનમા અનેક વિઘ્ન પડે છે, એટલાજ માટે પરમાચાર્યોએ પોતાની કરૂણા બુદ્ધિદ્વારા વારવાર પોકારી પોકરી ઉપદેશ આપ્યો છે કે તાજો અને શુદ્ધ પદાર્થ ખાઓ, જેથી નિરોગી અને તાજા રહેવાથી લૌકિક અને ધાર્મિક કાર્યો ઘણીજ સારી રીતે સાધી શકો.

વાસણ—વાસણ પવિત્ર અને રાખોડીથી સારી રીતે માંજેલા હોવા જોઇએ; કદાચ કોઇ વાસણને પ્રમાદે કરી શૌચક્રિયાના લોટાનો સ્પર્શ થઈ ગયો હોય અગર જે વાસણને માંસાહારી મદિરા પીનાર તથા નીચજાતિનો માણસ અડકી ગયો હોય, તથા જેમા શુદ્ર જમ્યો હોય એવા વાસણને અગ્નિમાં નાખી શુદ્ધ કરી લેવા, તેમજ થાળી, કથરોટ, વાડકા, પ્યાલા વિગેરે વાસણને ગાય, ભેસ, કૂતરા, બિલાડા આદિ પ્રાણીઓને કદિ પણ ચાટવા દેવા નહિ, કેમકે તેઓ અપવિત્ર પદાર્થ ખાય છે, જેથી તેમના ઓટેલા વાસણો અપવિત્ર થઇ જાય છે આજકાલની સ્ત્રીયો અજ્ઞાન અને આળસના લીધે, પોતાની સામે કૂતારા, બિલાડા વિગેરે તિર્યંચને વાસણ ચાટતા જુએ છે, છતા હાથથી ખેચી લેવું યા ઉડી હાકી કહાડવુ એ વાત તો દૂર રહી, પરતુ મ્હોથી નસાડી મુકવામા પણ મહેનત સમજે છે

જેઓના ચોકા, વાસણો અને રસોઇમા આવી અપવિત્રતા છે અથવા જેઓ–ઉભા બેઠા–જ્યા ત્યા મુલ્યથી ખરીદેલી પુરી અને શાક લઈ જોડા સહિત ખાઇ મ્હો લૂછી નાંખે છે, એવાઓને આચારવિચારનું ભાન નથી, ન્યાતિ ડર નથી અને ધર્મ તથા લોકલાજ પણ નથી અને તેવા લોકો '**મહાજન**' કહેવડાવવા લાયક નથી. જે લોકો અભક્ષ તથા કૂતરા, બિલાડાના એઠાં ખાનારાં છે તેમને મહાજન તથા શોધકબુદ્ધિથી ખાનારા કહીએ તો તે જૈનકુળમાં લજ્જા યોગ્ય વાત છે. વિચારવા જેવી વાત છે કે, પોતાનાજ કુટુબનો તથા જાતનો માણુસ કોઇ વાસણને એઠું કરે, તો તેમાં બીજા કોઇએ જમવું નહીં એમ શ્રાવકાચારની રીત છે;

તો કૂતરા, બિલાડાના સ્પર્શ માત્રથી જ્યારે વાસણ અપવિત્ર થઇ જાય છે, તો તેવા વાસણને અગ્નિસસ્કાર કર્યા સિવાય પવિત્ર માની લેવા એ કેવુ નિદ્ય કાર્ય કહેવાય? જે સ્ત્રી રસોઇના વાસણોને કૂતરાં બિલાડા ચાટતા જુવે, છતા તેમને રોકે નહી તે મહા મૂર્ખ અને દરિદ્રી છે, કેમકે તે અપવિત્ર વાસણોમા પોતે જમે છે તથા ઘરના માણસોને જમાડી ભ્રષ્ટ કરે છે, એટલા માટે જે સમજુ અને પવિત્ર સ્ત્રીઓ છે તેઓ હમેશા વાસણોની શુદ્ધતા અને સફાઈપર લક્ષ આપે છે તથા શુદ્ધ રાખોડીથી માજી સાફ રાખે છે

રસોઇની જગ્યા,—જે રસોડુ કહેવાય છે તે કીડી, મંકોડી આદિ જીવજતુની ઉત્પત્તિ રહિત, એકાતમા હોવુ જોઇએ કે જેથી ઉદર બિલાડી વગેરે પ્રવેશ કરી શકે નહિ રસોડાની જમીન સુકી અને પ્રકાશવાળો હોવો જોઇએ રસોડાની હદ હોવી જોઇએ અને તેટલામા **ચદરવો** બાધવો કે જેથી ઉપરથી જીવજતુ પડી શકે નહિ રસોડાની માફક ઘટી, ખાણીઓ, દુધ ગરમ કરવા, લોટ ચાળવા, પાણીયારૂ, છાશ કરવાની જગ્યાએ પણ ચંદરવો ખાસ બાધવો જોઇએ હમેશા રસોડાને સુવાળો અને નરમ સાવરણીથી વાળવુ તથા ચુલ્હાની રાખ કાઢી, માટી યા રાખ મેળવેલા પ્રાસુક જળથી સાફ કરવુ એવુ ન બનવુ જોઇએ કે, જે રસોડામા રસોઈ થાય છે તેમાં સાકર, ઘી વિગેરે અગર જમતી વખતે જે એઠુ પડે છે તે મહીનાના મહીના સુધી સાફ ન કરવામા આવે અને હમેશા ઉકરડાની માફક તેજ જગ્યાએ રસોઇ બનાવી પેટ ભરવામાં આવે રસોડામા પ્રત્યક્ષ જણાય છે કે, કીડી, મકોડી વગેરે જીવોની ઉત્પત્તિ સ્હેજ થાય છે તો વગર સાફ કરેલા

રસોડાની સ્થિતિ કેવી થાય એ સહજ લક્ષમા આવી શકે છે. એવા ગ દકીવાળા રસોડામાં જમવાની વાત તો દૂર રહી, પરંતુ જોવા માત્રથીજ ઘૃણા ઉત્પન્ન થાય છે કેટલાક લોકો અન્ય મતાવલબી- ઓની દેખાદેખીથી રસોડામા પાણી છાટી યા જેમ તેમ વગર વાળે અગર રાત્રિના સમયે જીવજતુઓ જોયા સિવાય લીપે છે અને કહે છે કે 'ચોકો કરી નાખ્યો', આ તો **ચોકો કરવો** યાને પવિત્રતા કરવી અને હિસા બચાવવાના બદલે વિશેષ હિસા અને અપવિત્રતા થઇ, કારણકે સેકડો હાલતા ચાલતા જીવ ચોટી જાય છે, છતા પણ આશ્ચર્ય જેવુ એ છે કે, ચોકો કરવાનુ પોતુ (કપડુ) નીચોવી સુકવી દેવાને બદલે જેવુ ને ત્વુ પડી રહેવા દે છે, જેથી તેમા પાણીના ભેગથી-સર્દીના કારણે સેકડો કીડા બીજા દિવસે પ્રત્યક્ષ નજરે પડે છે, પરતુ મૂર્ખ અને આળસુ સ્ત્રીઓની દષ્ટિ એ દીન જીવોપર કયા પડે છે? તે બીજા દિવસે જોયા સિવાયજ ઝટપટ તે પોતાને લઇ ચોકાનુ લીપણ બિચારા તે સેકડો જીવના રૂધિરથી કરી નાખે છે, જે **મહા અનર્થનું કાર્ય** છે પવિત્ર અને ધર્માત્મા સ્ત્રીઓને જરૂરનુ છે કે અનર્થદડથી બચવાને માટે હમેશા પોતુ નીચોવીને સુકાવા મુકવુ અને સુકા પોતાને ખખેરી તેને લીપવાના કામમા લેવુ, તેમજ પોતુ બહુ મેલુ થઇ ગયુ હોય તો એને બદલી નવુ ઉપયોગમા લેવુ જોઇએ મેલા પોતામા જીવ અવશ્ય પેદા થઇ મરી જાય છે કોઇ કોઇ અજાણ સ્ત્રીઓ રસોડાને છાણથી લીપે છે, જે બહુ વખત સુધી નહી સુકાવાના કારણે ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિ વા ઘાત થાય છે, એટલા માટે છાણથી રસોડું લીપવું ઠીક નથી, પરતુ **છાણને બદલે માટી ઉપયોગમાં લેવી.**

આ પ્રકારે યત્નાચારપૂર્વક ચોકો કરી, સ્નાનથી શુદ્ધ થઇ પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી **રસોઇનો સામાન** શોધી (સ્વચ્છ કરી) રસોડામા જઇ સાવધાનીથી રસોઈ કરવી. આવી રીતે પુરૂષે પણ જમવાની વખતે હાથપગ ધોઇ બજારમા જવાના અગર શૌચાદિના વસ્ત્ર બદલી રસોડામા જવુ, જેથી ગૃહસ્થોની મર્યાદા અને રસોડાની પવિત્રતા જળવાઈ રહે જે સ્ત્રી પુરૂષો વગર ન્હાયે વ હાથપગ ધોયે, જેવા તેવા અપવિત્ર વસ્ત્ર પહેરી બેધડક રસોડામા ચાલ્યા જાય છે તેઓને શુદ્ર જેવા સમજવા તેઓને અપવિત્રતા અને પોતાના કુળની ઉચ્ચતાનુ કાઇ પણ ભાન નથી. જેઓને આ બાબત સમજાવવા છતા પણ સમજતા નથી, તેઓ દરિદ્રી અને મૂર્ખ છે, એટલા માટે સ્ત્રી પુરૂષો બન્નેએ આ વિષયમા બહુજ ખબરદારી રાખવી જરૂરની છે

બળતણ—જીવોની ઉત્પત્તિ રહિત અને સુંકા લાકડાં હોવા જોઇએ, તથા તેને કોમળ સાવરણી અગર કપડાથી ખખેરીને લેવા ખાસ કરીને વરસાદમા તો **લાકડામાં અસખ્ય જીવ** ઉત્પન્ન થઈ જાય છે તેને સારી રીતે થાળીમા ખખેરી જોવાથી જોનારને પ્રત્યક્ષ સેંકડો જીવ નજરે પડશે જ્યા સુધી **કોલસાથી** રસોઇ બની શકે ત્યા સુધી ઠીક છે કોયલાને ચાળણી વડે ચાળવાથી તેમાના જીવજતુ નીકળી જાય છે, **છાણા બાળવાની તો સર્વથા મના છે,** કેમકે એને બનાવતી (થાપતી) વખતે હજારો જીવની હિંસા થાય છે તથા દરેક ઋતુમા અને ખાસ કરી વરસાદમા તો અસખ્યાત જીવ એમા ઉત્પન્ન થઈ જાય છે, એટલા માટે તેને બળતણના કામમાં લેવા એ સર્વથા અયોગ્ય છે.

આવી રીતે ગૃહસ્થીએ બીજા દરેક કાર્ય પણ બહુ વિચાર-પૂર્વક કરવા જોઇએ. ઘણીખરી સ્ત્રીઓ જ્યારે **માથાના વાળ** ઓળે છે ત્યારે પોતાના હાથે જૂ કાઢી નખપર મુકી કચરી નાખે છે અથવા જોનાર પાસે કઢાવી એનુ સત્યાનાશ કરાવે છે એ કેવું નિર્દયતાનું કામ છે? કસાઇ તો એક જીવ મારે છે પરતુ આ તો **ક્ષણભરમાં હજારોનો વધ** કરી નાખે છે અને પવિત્ર જૈન જાતિને બદનામ કરે છે ઉત્તમ કુળ તથા જાતિથી આવા નિદનીય કાર્ય સર્વથા બધ થવા જોઈએ **જુ આદિ જતુઓને કાઢી એક ખૂણામાં મુકી દેવા જોઈએ.**

આ પ્રકારે ધોવાનું પાણી વિગેરે નાખવુ તથા **પેશાબ** એવી જગ્યાએ કરવો કે જ્યા જલ્દી સુકાઈ જાય, કેમકે એકજ જગ્યા ઉપર બહુ ભીનુ થવાથી કાડા ઉત્પન્ન થઇ જાય છે અને બદબો (દુર્ગંધી) ફેલાય છે તથા અનેક પ્રકારના રોગ ઉત્પન્ન થવા લાગે છે આવી રીતે પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ એ પાચ સ્થાવર-ની રક્ષા માટે જોઇએ તે કરતાં વધારે ઉપયોગમા ન લેવા જોઇએ એવું નહિ કે વગર કામે પાણી નાખી દીધુ, યા પૃથ્વી ખોદવા લાગ્યા, જ્યાત્યા વિના પ્રયોજને આગ સળગાવવી, વ્યર્થ ઝાડ, ફૂલ, ફળ, પન તોડવા, અથવા વગરકારણે બળતો દેવતા એઠવા-ડના પાણીમા નાખવો, એ સર્વ **અનર્થદંડ પાપનુ મૂળ છે,** અને **ગૃહસ્થનો મુખ્ય ધર્મ** એ છે કે **સ્થાવરકાયને** જોઇતાજ ઉપયોગમા લેવા, **ત્રસકાયની** સંકલ્પી હિંસા તો સર્વથા ત્યાગવી અને ધંધા માટે હિંસામા યત્નાચારપૂર્વક વર્તવુ જે સ્ત્રીઓ ઘરકામ વિનાવિચારે કરે છે તે બહુજ નિર્દયી અને મૂર્ખ છે પવિત્ર પુરૂષોએ એવી સ્ત્રીઓના હાથનુ પાણી પણ પીવું જોઇએ નહિં.

જે સ્ત્રી પુરૂષ આવી રીતે વગર વિચારે વર્તે છે, તેમના પાપ ઉદય આવી બહુધા સતાન ઉત્પન્ન થતા નથી અને તેઓ રોગી, દીન, દરિદ્રી બની જાય છે તથા જેવી રીતે તેઓ નિર્દય થઇ બીજા જીવોનો ઘાત કરે છે, તેવીજ રીતે બીજા જન્મમા તેઓ બીજાઓથી માર્યા જાય છે કદાચ તેઓને સતાન થાય, તોપણ માતાપિતાની આજ્ઞાથી પ્રતિકુળ, દરિદ્રી, નિર્દયી, દુખી, દુર્વ્યસની અને મૂર્ખ માયાવી થાય છે, જેમને જોઈ માતાપિતા પરતાય છે, રડે છે અને દુખી થાય છે, એવું જાણી હમેશા વસ્ત્ર ધોવા, સ્નાન કરવુ, અનાજ વગેરે સાફ કરવુ, હરવું ફરવુ, ઉઠવુ બેસવુ, લીપવુ, ઘાતુ ફેરવવુ વગેરે ઘર તથા શરીર સબધી ક્રિયાઓમા યત્નાચાર્ પૂર્વક પ્રવર્તવુ જેથી દયા પળે, જીવોની હિંસા અટકે, શરીર અને કુટુબની રક્ષા થાય તથા લૌકિક તેમજ પારલૌકિક સુખની પ્રાપ્તિ થાય.

प्रकरण चोथुं.

ऋतुक्रिया विचार.

जो नारी ऋतुक्रिया मॅहि, वर्ते साविधि सयान ॥
ताके वर सतान है, सुख यश बुद्धि निधान ॥१॥

સ્ત્રીઓના શરીરમા એક ડિબકોષ રહે છે, જેની ચરમ-સ્થળીના લોહીથી પ્રતિ માસ ઈંડાના જેવો નાનો પદાર્થ ઉત્પન્ન

થાય છે ક્રમાનુસાર મહિનો પૂર્ણ થયે તે ઇંડુ ફાટી ગર્ભસ્થાન ઉપર નાભિથી જઇને મળે છે અને રક્તાદિ મૂત્રમાર્ગદ્વારા બહાર નીકળી જાય છે આ પ્રકારે કોઇને બે ત્રણ દિવસ તો કોઇને પાચ સાત દિવસ સુધી લોહી વહે છે, એવી ક્રિયાવાન સ્ત્રીઓને **પુષ્પવતી** અથવા **રજસ્વલા** કહે છે લોહી વહેવાનો **નિયમ ત્રણ દિવસનો** છે અને એથી ઓછુ વધારે થાય, તે રોગનુ કારણ થાય છે યદ્યપિ આ ક્રિયા ગર્ભાધાન માટે છે તથાપિ આ **ત્રણ દિવસોમાં સ્ત્રીની સજ્ઞા** શાસ્ત્રમા આ પ્રકારે કહી છે કે-"પ્રથમ દિવસે ચડાળણી, બીજા દિવસે રજકણી અર્થાત્ ધોબણ અને ત્રીજા દિવસે અસ્પર્શ શુદ્રણી સમાન અશુદ્ધ અને અસ્પર્શ છે" એટલા માટે સ્ત્રીઓએ એવી સ્થિતિમા ઘરના બધા કામથી અલગ રહેવુ જોઇએ કોઇપણ સ્ત્રી, પુરૂષ અગર બાળકને અડકવુ નહિ, એકાતમા રહેવુ, ભોજન, વસ્ત્ર, વાસણ આદિ પોતાને વાપરવાના સામાનને જુદો રાખવો, જેથો ઘરના બીજા સામાનથી સ્પર્શ થવા ન પામે વળી એટલુ પણ યાદ રાખવુ કે, જ્યા ત્યા ફરી પોતાનું તથા બીજાનુ નુકસાન કરવુ નહી. આ રીતે દરેક બાબતપર ધ્યાન આપવું એ ઉચ્ચ જાતિનુ ચિન્હ અને સમજુનુ લક્ષણ છે ખેદની વાત છે કે અજ્ઞાનતા અને કુસંગના કારણે આજકાલ આ ક્રિયાપર સ્ત્રીપુરૂષ કાઇપણ ધ્યાન આપતા નથી અને સ્પર્શાસ્પર્શની વાત તો દૂર રહી, પરતુ પાણી ભરવું, વાસણ માજવા, વસ્ત્રાદિક સીવવા, દળવા આદિ ઘરકામ પણ સ્ત્રીઓ કર્યા કરે છે અને અજ્ઞાની પુરૂષ તે તરફ લક્ષ આપતા નથી, જેથી તેનુ પરિણામ એ થાય છે કે, **જ્યાં ત્યાં ફરવાથી** જ્હેની ત્હેની છાયા તેણીની ઉપર પડે છે, **જેથી સંતાનના સ્વભાવમાં ફેર** પડી જાય છે,

વર્તમાન કાળમાં ઘણુ કરી પાપી, અધર્મી પુરૂષ સંસારમાં અધિક છે, જેથી કદાચ તેઓનો પડછાયો પડી જાય, તો સંતાન પાપી, કુકર્મી, દુરાચારિણી, મૂર્ખ અને દરિદ્રી થાય છે. એનું કારણ એ છે કે સ્ત્રી **પુષ્પવતી** (રજસ્વલા) થયા પછી જ્યારે ગર્ભાધાનનો સમય આવે છે ત્યારે કોઈ પરપુરૂષની છાયા પડી જાય તથા તેની તરફ મન ચલાયમાન થઈ જાય તો સ્ત્રી શીલવાન હોવા છતા પણ તે પુરૂષની દૃષ્ટિ અને સ્વભાવ અનુસાર સંતાન ઉત્પન્ન થાય છે આ પ્રમાણે ઘણા બાળકો માતાપિતાના સ્વભાવ તથા દ્રષ્ટિથી ભિન્ન પ્રકૃતિના નજરે પડે છે. એટલુ નક્કી સ્હમજવુ કે દરેક સ્ત્રી કુશીલ નથી હોતી, પરતુ એક ઋતુક્રિયાની ભ્રષ્ટતાથી આ સર્વ ભેદ થઈ રહે છે, જેથી અવસરાનુસાર આ સ્થળે એક **દૃષ્ટાંત** કહેવામા આવે છે.

કોઇ ગામમા **ચાર સૂરદાસ** રહેતા હતા, જે પરસ્પર મિત્ર હોવા સિવાય ગુણવાન પણ હતા અર્થાત્ પહેલો **રત્નપરીક્ષક**, બીજો **અશ્વપરીક્ષક**, ત્રાજો **સ્ત્રીપરીક્ષક** અને ચોથો **પુરૂષપરીક્ષક** હતો. તેઓએ એક દિવસ એકઠા મળી વિચાર કર્યો કે, આપણે અહી દુ:ખી જીવન ગુજારીએ છીએ, તેથી પરદેશમા જઈ પોતપોતાના ગુણ વડે તેનો લાભ ઉઠાવીએ. એવો વિચાર કરી ચારે જણા બીજે ગામ જવા નીકળ્યા. જતા જતા કોઈ મ્હોટી રાજ્યધાનીમા પહોચ્યા અને અવસર જોઈ ત્યાંના રાજાને મળી નિવેદન કર્યું–'હે રાજન્! અમે ચારે પુરૂષ અધ અને નિરૂદ્યમી છીએ અને આપ દીનપાળક છો, જેથી દયા કરી હમારા લોકની આજીવિકા ચાલુ કરવાની કૃપા કરશો.'

તેઓની આવી પ્રાર્થના સાંભળી રાજાએ પૂછ્યું-'હે વિદેશી સૂરદાસો ! ત્હમે કોઈપણ ધંધો કરી શકો છો ?' એટલે તે ચારે જણે પોતપોતાના ગુણ રાજાને કહી સભળાવ્યા, જે સાંભળી રાજા બહુ પ્રસન્ન થયા અને કાર્યકર્તાઓને હુકમ કર્યો કે આ ચારે સૂરદાસને તેમની ઉદરપૂર્તી માટે જોઇતો સામાન આપવો રાજાની આજ્ઞાનુસાર એમને પેટીયુ મળવા લાગ્યુ અને તેઓ સંતોષથી રહેવા લાગ્યા.

દૈવયોગે એક દિવસ કોઇ વિદેશી ઝવેરી કેટલુંક જવાહીર હીરા, મોતી, પન્ના, રત્ન વિગેરે લાવી રાજ્યસભામા હાજર થયો; એટલે રાજાએ રત્નોની પરીક્ષા માટે પેલા **રત્નપરીક્ષક સૂરદાસને** બોલાવી આજ્ઞા આપી કે, મ્હારે આ ઝવેરી પાસેથી કેટલુક ઝવેરાત ખરીદવુ છે, જેથી ત્હમે ખરાખોટાની પરીક્ષા કરો.

આ સાભળી તે સૂરદાસે **સાચા રત્નને** શોધી રાજાને આપ્યાં અને કહ્યુ —"મહારાજ ! આ ખરાં રત્ન છે. જો આપને વિશ્વાસ ન હોય તો ઘાણુ (લોખંડનો ભારે હથોડો) ઠોકી જોઈ લેશો જો કાચા અને નકલી હશે તો ફૂટી જશે અને અસલ કદાપિ ફૂટશે નહિ" એટલે રાજાએ તે પ્રમાણે પરીક્ષા કરી જાણી લીધું કે, સૂરદાસની પરીક્ષા ઉત્તમ છે અને ખુશી થઈ આજ્ઞા કરી કે, આજથી અનાજપાણી દોઢગણુ આપવું, આ બહુ હોશિયાર આદમી છે

કેટલાક દિવસ વિત્યા પછી કોઈ **વિદેશી સોદાગર** ઘોડા વેચવા માટે રાજ્યસભામા આવ્યો. આ વખતે રાજાને **અશ્વપરીક્ષક સૂરદાસની** જરૂર જણાઇ, એટલે રાજાએ ત્હેને બોલાવી એક

ઘોડો, જે બહુજ સુંદર, રૂષ્ટપુષ્ટ અને સારી ચાલવાળો હતો ત્હેને પરીક્ષા કરવા માટે સોપ્યો. સૂરદાસે ઘોડાની પીઠપર હાથ ફેરવી તથા ગર્દન, મુખ, પેટ, પગ, પૂછડું, કમર, મસ્તક વગેરે અંગને તપાસી કહ્યું—"હે રાજન્! આ ઘોડામા બીજા સર્વ સુલક્ષણ છે, પણ માત્ર **એક મ્હોટો અવગુણ** એ છે કે, તલાવ, નદી વિગેરે જળસ્થાનમા પ્રવેશ કરતાજ બેસી જશે, યદિ આપને જરૂર જણાય, તો પરીક્ષા કરી લ્યો." આ સાભળી રાજાએ તત્કાળજ ઘોડાપર સ્વાર થઇ તળાવમાં પ્રવેશ કર્યો. ઘોડો, સૂરદાસના કહેવા મુજબ પાણીનો સંયોગ થતાંજ બેસી ગયો, એટલે રાજાને વિશ્વાસ આવ્યો અને ત્યાંથી આવી સૂરદાસને પૂછ્યું—"ત્હમે ઘોડાનો આ અવગુણ કેવી રીતે જાણ્યો? અને પાણીમા બેસી જવાનું શું કારણ છે?" ત્યારે સૂરદાસે નિવેદન કર્યું કે, મહારાજ! જેવી રીતે ચતુર વૈદ્ય, રોગીના હાથની નાડી, મુખ, જીવ્હા, નેત્ર વગેરે અંગોની આકૃતિ જોઇ રોગની પરીક્ષા કરી લે છે, તેવીજ રીતે મ્હે એના પેટપર હાથ ફેરવતાજ, **ફુલેલી નસ** માલૂમ પડી, જેથી અનુમાન કરી લીધું કે, આ ઘોડાની માએ ભેંસનું દૂધ પીધું હશે, જેની ગર્મીનો અંશ આના અંગમા છે, જેથી ઠંડક જોઈ આ બેસી જાય છે. આથી રાજાએ ખુશી થઈ આ સુરદાસને પણ અધિક અનાજ આપવાની આજ્ઞા કરી આ પ્રકારે વખત આવવાથી બે સૂરદાસ તો પોતાના ગુણ રાજાને બતાવી ચુકયા.

વળી એક દિવસે રાજાએ વિચાર કર્યો કે, બાકીના બે સૂરદાસ બેઠા બેઠા મફતમા ખાય છે, માટે તેઓના હુન્નરની પણ પરીક્ષા કરવી જોઇએ. બાકીના બેમાથી પહેલા **સ્ત્રીપરીક્ષક** સૂરદાસને

બોલાવ્યો અને કહ્યું—"ત્હમે આજ મહેલમા જઈ રાણીની પરીક્ષા કરી અમારી પાસે સર્વ વૃત્તાત કહો" એટલુ સૂરદાસને કહી રાણીને પણ ખબર કરાવી કે, આજ થોડા વખતમા એક સૂરદાસ મહેલમાં આવનાર છે, માટે તેનુ યથાયોગ્ય આદરસત્કાર, સુશ્રુષા ઈત્યાદિ સાવચેતીથી કરવું આ રાણી તરતજ અતિ હર્ષની સાથે સ્નાન કરી, માથાના કેશ ગુથી, વાળેવાળે મોતી પરોવી, મસ્તકપર તીલક કરી, આખોમા અજન આજી, નાકમા નથ પહેરી, કાનમા કુડળ ઘાલી, ગળામા હાર લટકાવી, નખથી માથાપર્યંત આભૂષણુથી વિભૂષિત થઈ, અમૂલ્ય વસ્ત્ર પહેરી તૈયાર થઈ રહી આ પ્રકારે રાણી તૈયાર થઈ વાટ જોઈ રહી હતી, એટલામા એક માણસ સાથે **સ્ત્રીપરીક્ષક સૂરદાસ રાજ્યમહેલની દેવડીપર** જઈ પહોચ્યો રાણી તેને આવતો જોઇ હર્ષભેર કાઇ ભેટ લઇ મદમા મહાલતી, જોરથી ખોખારતી જલ્દી જલ્દી સૂરદાસના સન્મૂખ આવી; એટલે તો સૂરદાસે આવા ઉપરના ચીન્હોથીજ રાણીની પરીક્ષા કરી લીધી અને પાછા પગેજ રાજ્યસભામા ચાલ્યો ગયો, જ્યા રાજાને નિવેદન કર્યું કે. હે પ્રજાપાલક, દીનરક્ષક મહારાજ ! જો મ્હારો અપરાધ ક્ષમા કરો, તો હુ પરીક્ષા કરેલી રાણીના લક્ષણુનુ વર્ણન કરૂ.

રાજા આશ્ચર્ય પામી કહેવા લાગ્યા કે, ઠીક, ત્હમારો અપરાધ ક્ષમા છે, જે સાચી વાત હોય તે કહો ! એટલે સ્ત્રીપરીક્ષક સૂરદાસ નિર્ભય રીતે બોલ્યો-'હે અન્નદાતા! આપની રાણી કોઇ હલકા ઘરની પુત્રી માલૂમ પડે છે, યાને રાણીના અસલપણામાં ફેર માલૂમ પડે છે કદાચ એની માતા ક્ષત્રાણી હોય તો તે પરપુરૂષગામિની છે અને જો પિતા ક્ષત્રી હોય તો અવશ્ય હલકી જાતની સ્ત્રીના પેટથી ઉત્પન્ન થઈ છે !

સૂરદાસનાં આવાં વચન સાભળી રાજા દિંગમૂઢ થઈ ગયા અને તત્કાળજ મેહેલમાં જઈ રાણીને કહ્યું—'હે પ્રિયે! હું તમને એક વાત પૂછું છું, તો સાચેસાચુ કહેવું; કાંઇપણ અંતર રાખવો નહિ મ્હારે એ સિદ્ધ કરવું છે કે ત્હમે કોના પુત્રી છો? કદાચ કાંઈ જુદુ હોય તોપણ ડરવું નહિ, કેમકે એમાં તમારો શો દોષ છે? ભાગ્ય બળવાન છે!"

રાજાના વચન સાભળી રાણીએ હાથ જોડી વિનતી કરી—'હે સ્વામી! હે પ્રાણનાથ! મ્હારો અપરાધ ક્ષમા કરો સાચી વાત તો એ છે કે, હુ દાસીની કુખથી ઉત્પન્ન થઇ છુ અને આપની સાથે સબધ થવાનુ કારણ એ છે કે, આપની જે કન્યાની માગ હતી તે લગ્ન સમય સુધીમા મૃત્યુ પામી, જેથી રાજાએ તેના મરણની વાત છુપાવી મ્હારી સાથે આપનુ લગ્ન કરી દીધું'

આ પ્રકારે રાણીની હકીકત સાંભળી અને તેણીના ઉપર વિશ્વાસ કરી રાજાએ રાજ્યસભામા આવી સૂરદાસને કહ્યુ -'હે સૂરદાસ! ત્હમે કેવી રીતે જાણ્યું કે, મ્હારી રાણી દાસીથી ઉત્પન્ન થઇ છે, એટલે સૂરદાસે નિવેદન કર્યું-'હે રાજન્! દરેક મનુષ્યની પ્રકૃતિ બે વાતોથી જણાય છે, એક તો બોલવાથી અને બીજી શરીરની ક્રિયા યાને ચાલવું, ફરવું, ઉઠવુ, બેસવું અથવા વસ્ત્રાભૂષણ આદિ ઠાઠમાઠથી. એ ઉપર કોઈ કવીએ કહ્યુ છે કે—

भले बुरे सब एकसे, जबलौं बोलत नाँहि ।
जान परत हैं काक पिक, ऋतु वसंतके मांहि ॥१॥
बड़े बड़ाई नां तजैं, बड़ो न बोलैं बोल ।
हीराँ मुखसे ना कहे, बड़ो हमारो मोल ॥२॥

હે મહારાજ ! આ પ્રકારે મ્હેં આપની રાણીની પરીક્ષા બોલવાચાલવાપરથી કરી છે. જે મ્હોટા ઘરની પુત્રી છે, ત્હેને પીયર અને સાસરાની શરમ તથા પોતાના પિતા તથા પતિની ઇજ્જતનો ખ્યાલ હોય છે, તે લોકનિંદા અને અપયશથી ડરે છે, તે મર્યાદાપૂર્વક ધીરજથી ચાલે, ઉઠે, બેસે અને બોલે છે એથી વિરૂદ્ધ જેમ તેમ વધારે બોલવુ, ચાલવુ, ઉઠવુ બેસવુ એ નિર્લજ્જતાનું ચિન્હ છે અને એથી હલકાઈ જણાઇ આવે છે મ્હોટા ઘરની વહુ-બેટી સસરા-સાસુ આદિ કુટુંબી સન્મુખ પોતાના પતિ સાથે પણ કદિ વાતચીત કરતી નથી. કુટિલ સ્ત્રીઓના વિષયમા કહ્યુ છે કે—

अपने पिताके वासमें, जहँ तहँ फिरें मतिमन्द ज्यों ।
घर २ में डोले झाँकती, बिन हेतुही स्वच्छंद ज्यों ॥
जहँ होय मेला तथा कौतुक, देखनेको जावहीं ।
परपुरुष बैठे होंय बहुते, होय तहँ ठाडी सही ॥१॥
बहु भ्रमन पसंद विदेश जाकौं, एकली जहँ तहँ फिरें ।
व्याभिचारिणी जे नारि कुटिला, प्रीति तिनहुं ते करें ॥
नहिं लाज काहूकी करैं, निजपति निरादर जासके ।
सो नारि कुलटा पापिनी, यह जान लक्षण तासके ॥२॥
क्षणमांहि रोवें अरु हँसे, उन्मत्त मदमें नित रहें ।
नहिं होय तोषित भोगसूँ, नित कामकी बाधा दहैं ॥
चालैं मटकती चाल आतुर, स्वाद जिव्हाका चहैं ।
ऐसी कुनारी स्वतः नाशैं, जयदयाल जैनी कहैं ॥३॥

હે **પૃથ્વીપતિ**! કુલવતી ભાર્યા પોતાના અંગોપાંગ હમેશાં ઢાંકે છે, નીચી દ્રષ્ટિએ ચાલે છે, કોઈથી જેમતેમ સંભાષણ કરતી નથી, સકલ કુટુંબથી પ્રેમ રાખે છે, પ્રાણીમાત્રપર કરૂણાભાવ રાખી દયા પાળે છે, દુઃખી તથા ભૂખ્યાને પોતાના હાથથી ખાલી હાથે જવા દેતી નથી, ધર્માત્મા જીવોથી સ્નેહ કરે છે, દેવ, ધર્મ, ગુરૂ તથા ગુરૂજનોનો યથાયોગ્ય વિનય કરે છે, દર્શન, સ્વાધ્યાય, શાસ્ત્રશ્રવણ આદિ ધર્મકાર્યોમા પ્રવર્તે છે, પતિની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે છે, ગૃહકાર્યોમા સાવધાન રહે છે, વિવેકપૂર્વક શુદ્ધ રસોઇ કરે છે, મકાન, વાસણ, સામાન સાફ તથા યોગ્ય સ્થાને રાખે છે, અર્ધું કામ કરતી નથી યાને મૂર્ખ સ્ત્રીઓ માફક એક કામ અધુરૂ મૂકી બીજુ કરવા દોડી જતી નથી, કેમકે એમ કરવાથી વખત વધારે લાગવા છતા પણ કેટલાક કામ અધુરા રહી જાય છે, જેથી નુકસાનની સાથે અપવિત્રતા પણ બહુ થાય છે, ગૃહસ્થાવસ્થામા વિવેકી, સુલક્ષણી સ્ત્રીની સુવ્યવસ્થાના સબબેજ પતિની અલ્પ કમાઇમા પણ બરકત રહે છે

તેજ સ્ત્રીનો ગૃહવાસ સફળ છે, તેજ ઘર વખાણવા યોગ્ય છે, તેજ સ્ત્રીને ધન્ય છે કે જે ગૃહસ્થપણામા રહી મ્હોટાની માફક ચાલી યશ અને કીર્તિ પ્રાપ્ત કરે છે એવી સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીના વખાણ હરકોઇ કરે છે અને કહે છે કે–'અમુકના ઘરમા મોટી ભાગ્યવતી, ધર્માત્મા સુલક્ષણી સ્ત્રી છે" જહેના ઘરમા એથી વિરૂદ્ધ વર્તનવાળી સ્ત્રી હોય તેને માટે કહે છે કે–"અમુકના ઘરમાં કમજાત, ભાગ્યહીન, ફૂવડ સ્ત્રી છે, જ્યારથી ત્હેના ઘરમા પગ મૂકયો છે, ત્યારથી ત્હેની પડતી થઇ છે, ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ." આપ્રકારે **ભલાની ભલાઈ અને બુરાની બુરાઈ જગત્માં ગવાય છે.**

જે ઘરમા સુલક્ષણી, વિનયવતી, ધર્માત્મા અને વિચક્ષણ સ્ત્રી હોય છે, તે ઘરથી દુ ખ, દારિદ્ર, રોગ, શોક સર્વે દૂર થઇ સુખ તથા લક્ષ્મીનો વાસ થાય છે. જે ઘરમા એથી વિરૂદ્ધ વર્તનવાળી સ્ત્રી હોય છે તે ઘરનું સત્યાનાશ જાય છે જ્હેના ઘરમા એવી પિશાચીણી નારી છે તે પુરૂષ જીવતા પણ નર્કવાસ ભોગવે છે એવી સ્ત્રીથી ઉત્પન્ન થએલા સતાન પણ કુલક્ષણવાળા, શુભક્રિયાવર્જિત, ધર્મથી વિમુખ, વિદ્યાહીન, નિર્બુદ્ધિ, સપ્તવ્યસની, કુકર્મી, અલ્પાયુ, પુન્યહીન, રોગી અને દુ ખી હોય છે. આવી રીતે **સ્ત્રીઓની પરીક્ષાના અનેક અંતરંગ અને બાહ્ય ચિન્હ કહી તે સૂરદાસ બોલ્યો**-" હે મહારાજ! બધાજ સ્ત્રીઓ એક સરખી હોતી નથી સ્ત્રીઓ ચાર પ્રકારની હોય છે. (૧) **પદ્મિની** (૨) **ચતુરણી** (૩) **શખણી** અને (૪) **ડાકિણી** આ ચારેની શરીરચેષ્ટા, રહેણી-કરણી જુદા જુદા પ્રકારની હોય છે, જે ઉપર સક્ષિપ્તથી કહેવાઈ ગયુ છે. આવી રીતે ત્રીજા સૂરદાસથી સ્ત્રીપરીક્ષાનુ વૃત્તાત જાણી રાજા બહુજ ખુશી થયો અને ત્હેને પણ ઇનામમા અનાજ વધારે આપવાનો હુકમ આપ્યો

છેવટે રાજાએ **ચોથા સૂરદાસને** બોલાવી કહ્યુ—'જો ત્હમે **પુરૂષપરીક્ષા** જાણો છો, તો અમારી પરીક્ષા કરી યથાર્થ ગુણદોષ પ્રકટ કરો !' એટલે સૂરદાસ તત્કાળ હાથ જોડી બોલ્યો—"હે દીન પાળક ! સાચી વાત તો એ છે કે, આપની પરીક્ષા હુ પહેલે દિવસથીજ કરતો આવ્યો છું, જે આજ આપની આજ્ઞાનુસાર નિવેદન કરૂં છુ કે—**આપનો સ્વભાવ વણિક જેવો છે.**'

સૂરદાસના આવાં વચન સાંભળી આખી સભા, રાજાસહિત ચકિત થઈ ગઈ, સર્વેની દ્રષ્ટિ નીચી થઇ અને મનમાજ ચિંતવવા લાગ્યા કે આ કેવી વાત છે? એ વખતે તો રાજાના હોશ ઉડી ગયા, પરંતુ તેઓ ચતુર અને સાહસી હતા એટલે મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે, સ્ત્રી, અગ્નિ, જળ, નદી, સર્પ, સિંહ, વીછી, ચોર, જાર, આદિ કુટિલ સ્વભાવવાળાનો વિશ્વાસ શો? જેઓ તેમના ઉપર વિશ્વાસ કરે છે તે મહામૂર્ખ છે તેમા કુલટા અને વ્યભિચારિણી સ્ત્રીનો સ્વભાવ એવો હોય છે કે વિશ્વાસઘાત કરી, પતિનુ મસ્તક છેદી, પરપુરૂષ સાથે રમણ કરી શકે છે આ વિષયમા **ધર્મપરીક્ષા** ગ્રંથમાં લખ્યું છે કે—

तीनोंही त्रिलोक बीच जेती हैं वनस्पति,
लेखनी संभारै ताकी करके तरज जू।
तीनोंही त्रिलोक बीच जेते हैं समुद्र द्वीप,
पर्वतकी स्याही कर आनके भरत जू॥
तीनोंही त्रिलोक बीच परी है जो जेती भूमि,
ताहीके संभार आछे पत्र ले करत जू।
शारदा सहस्रकर करके लिखत सदा,
कामिनी चरित्र तोऊ लिखेना परत जू॥ १ ॥*

રાજાએ ઉપર પ્રમાણે વિચારી સૂરદાસની કહેલી વાતની તપાસ કરવા માટે પોતાની માતાના મહેલમા જઇ, હાથ જોડી નમ્રતા-

*આ વચન અધમ સ્ત્રીઓ માટેજ ચારિતાર્થ થાય છે

પૂર્વક પૂછ્યું,—"હે માતા! ભવિતવ્ય બળવાન છે અને તે મટાડવા કોઇ સમર્થ નથી: એટલા માટે આપ મનમા બીલકુલ વ્યાકુળ ન થતાં હું જે વાત પૂછું તેનો યોગ્ય જવાબ આપશો."

રાજમાતાએ કહ્યુ,—"પ્યારા સુપુત્ર! એવી તે કઇ વાત છે કે જે હું ત્હારાથી છુપાવીશ? કહે, તુ શુ જાણવા ઇચ્છે છે?"

રાજાએ કહ્યુ--"હુ મ્હારા પિતાથી ઉત્પન્ન થયો છું કે અન્ય કોઇ પુરૂષથી? જો હુ ક્ષત્રિય વંશથીજ ઉત્પન્ન થયો હોઉ તો મ્હારો સ્વભાવ ક્ષત્રિય માફક ઉદાર નથી તેનુ શુ કારણુ?" એટલે રાજમાતા કાઇક ચિંતાતુર થઈ ગભરાતી ગભરાતી બોલી,-"હે પુત્ર, સાચી વાત તો એ છે કે, એક સમયે હુ ઋતુવતી થયા પછી ચોથે દિવસે સ્નાન કરી મેહેલપર બેસી શૃંગાર સજી રહી હતી કે એટલામા અમુક શેઠ (જ્હેની હવેલી સરકારી મ્હેલોની સ્હામે છે) પોતાના મકાનની અગાસીમાં સ્નાન કરી રહ્યો હતો, જેથી મ્હારી દૃષ્ટિ તેના ઉપર પડી અને મ્હારી-ત્હેની ચાર આખ થઈ, તત્કાળ મ્હારા મનમા વિકાર ઉત્પન્ન થયો દૈવયોગે તેજ દિવસે રાજાના સંયોગથી મ્હને ગર્ભ રહ્યો અને તુ ગર્ભમા આવ્યો જો કે ત્હારી ઉત્પત્તિ યથાર્થ રીતે રાજાથીજ છે, પરંતુ **ઋતુક્રિયામાં આ પ્રમાણે** ફેર પડવાથી ત્હારી **પ્રકૃતિમાં પણ** ફેર પડી ગયો છે આ સાંભળી રાજાને ચોથા સૂરદાસના વચનોપર પ્રતીતિ આવી અને ચારે બુદ્ધિમાન સુરદાસોને તેઓના અદ્ભુત ગુણોથી પ્રસન્ન થઇ તથા ઇનામ આપી રાજ્યમા રાખ્યા.

ઉપરની વાર્તાથી એટલુ ગ્રહણુ કરવાનું મળે છે કે, ઋતુક્રિયામાં ફરક પડી જવાથી કેવાં પ્રકારના નુકસાન થાય છે.

ક્યા ક્ષત્રિયધર્મનું પ્રબળ પરાક્રમ, કે જે જંગી તલવાર લઇ રણસંગ્રામમા શત્રુ સન્મુખ બાથ ભીડે, શત્રુને હણે યા પોતાનો પ્રાણ વિસર્જન કરે, પરંતુ રણમાથી પરાગમુખ થઈ કદી પણ પીઠ ન દેખાડે અને દીન, અનાથ, અસમર્થ જીવોની રક્ષા છત્ર સમાન કરે, ઉદારતામા એવો કે લક્ષાવધિ દ્રવ્ય તો શુ પરંતુ ક્ષણમાત્રમા સંપૂર્ણ પરિગ્રહ ત્યાગી થઈ જાય, જેવો રણશૂર તેવોજ દાનશૂર, આ પ્રકારે ક્ષત્રીનુ મહાન સાહસી કુલ, જે એક ઋતુક્રિયાજ બગડી જવાથી વણીક સ્વભાવનુ ધારક થઇ જાય છે આ દૃષ્ટાંત માત્ર રહમજી પોતા તરફ નજર કરવી જોઇએ કે, એનીજ દુર્દશા આજની જૈનજાતિમા થઇ રહી છે અને એજ કારણે સંતાનો ધર્મહીન થાય છે એવો નિશ્ચય કરી **ઋતુક્રિયામાં જેમતેમ પ્રવર્તવું** ન જોઇએ

હવે એ ક્રિયા–ઋતુક્રિયા સબંધીના દોષ અને તે વખતે કેવા રીતે વર્તવુ ઇત્યાદિનુ વર્ણન કરવામા આવશે દરેક સ્ત્રીએ યાદ રાખવુ કે જે સ્ત્રી ઋતુ સમયે કોઇપણ પ્રકારની કુચેષ્ટા કરે છે તેનુ પહેલા કરેલુ ધર્મ, કર્મ, પૂજા, દાન, જપ, તપ, વ્રતાદિ સર્વ નિષ્ફળ જાય છે આથી જે અબળા પાપથી ભયભીત થઇ પોતાનું કલ્યાણ ઇચ્છે છે તેણે **ઋતુ સમયે બહુજ સાવધાનીથી પ્રવર્તવું જોઇએ**

સ્ત્રીઓની **ઋતુક્રિયા બે પ્રકારે** થાય છે (૧) **પ્રકૃત** (૨) **વિકૃત** જે સ્વભાવથીજ પ્રતિમાસે થાય છે તેને પ્રકૃત અને જે રોગાદિથી અકાળે થાય છે તેને વિકૃત કહે છે જે રોગાદિ કારણથી **૧૮ દિવસ પહેલાં** થાય છે તેની **શુદ્ધિ સ્નાન માત્રથી** છે,

કદાચ ૧૮ દિવસ બાદ રોગાદિથી પણ થાય, તો તે પૂરેપૂરું અશૌચ માનવુ જોઇએ **રજસ્વલા સ્ત્રીને નદીમાં પડી સ્નાન કરવાની મનાઈ છે.**

જ્યારે સ્ત્રીને માલૂમ પડે કે હુ રજસ્વલા થઈ છુ તો તેજ વખતથી કોઈપણ વસ્તુનો સ્પર્શ કરવો નહી કદાચ જમતી વખતે થાય તો ભોજન ત્યાગી સ્નાન કરે અને ત્યારબાદ ભોજન કરે તથા બીજુ કોઇપણ કાર્ય ન કરે અને તે એટલે સુધી કે બાળકને પણ ન અડકે કદાપિ બાળક નાનુ હોય અને લીધા વિના ચાલે તેમ ન હોય, તો તેને પણ ન્હવરાવ્યા પછી બીજી વસ્તુને અડકવા દે પોતે એકાતસ્થાનમા રહે, શય્યાપર સુવે નહી, જમીન ઉપર સાદડી તથા બીજુ નાનુ વસ્ત્ર (કે જે સહજ રીતે ધોઈ શકાય) પાથરી સુવે, ભારે ભોજન ન લે, શૃગાર પહેરે નહી, આખમા કાજળ આજે નહી, પાન, એલચી આદિ મુખવાસ ન ખાય, ગીત ન ખાય, ઠઠ્ઠા મશ્કરી ન કરે, મદિરમા ન જાય, ત્યાનુ કોઇપણ કામ ન કરે અને તે એટલે સુધી કે **પોતાના પતિ સાથે પણ કોઈ પ્રકારની વાતચીત યા કુચેષ્ટા ન કરે.** તે છતાપણુ કોઇ નીચ, કામાતુર, ધર્મહીન, ચડાળ પતિ આવે વખતે હઠથી વાતચીત કરે અગર જુએ, તો બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થઇ જાય અને કામ સેવન કરે તો તેના પાપ તરતજ ઉદય આવી ગર્મી, પ્રમેહ, ગાઠીઆ, વાયુ, શ્વાસ, જ્વર, કોઢ, ખુજલી, ઇત્યાદિ રોગ થઇ જાય છે અને તેથી અનેક પ્રકારના **નારકી દુઃખોની પ્રાપ્તિ** થાય છે તથા આજ જન્મમા કુટુબ, લક્ષ્મી આદિનો નાશ થઇ જાય છે, કેમકે આગમનુ વચન છે કે '**જે કોઈ અવિચારી,**

પાપી પુરૂષ ઋતુવાળી સ્ત્રીનુ સેવન કરે અને કદાચિત્ ગર્ભ રહે તો પ્રથમ દિવસના ગર્ભથી સાક્ષાત્ ચંડાળ-સમાન, બીજા દિવસના ગર્ભથી બુદ્ધિહીન, પાપી અને દરિદ્રી તથા ત્રીજા દિવસના ગર્ભથી ભાગ્યહીન કુમાર્ગી સંતાન ઉત્પન્ન થાય છે;' એવુ સ્હમજી જે સ્ત્રી-પુરૂષ વિવેકી અને ધર્મી છે તેઓએ આ ત્રણ દિવસોમા પોતાના મનને વશી ભૂત રાખવુ વધારે તો શુ, પરંતુ **રજસ્વલા સ્ત્રીનો પડછાયો** કદાપિ આખના રોગવાળા અથવા વડી, પાપડ વિગેરે ઉપર પડે તો તે **સર્વ પદાર્થ બગડી જાય છે.** અને તે એટલે સુધી કે વિષધર-**સર્પની** અને રજસ્વલાની દ્રષ્ટિ મળી જાય, તો તે પણ **આંધળો** થાય છે એટલા માટે પોતાનુ તથા બીજાનુ નુકશાન થાય છે એમ સ્હમજી મ્હમજુ સ્ત્રીએ ત્રણ દિવસ સુધી વગર કામે અહીતહી ફરવુ નહી જે ઉત્તમ સંસ્કારવાળી સ્ત્રી હોય છે તે આ દિવસોમા એકાતસ્થાને બેસી ધર્મસ્વરૂપને વિચારી પોતાના મનમા પશ્ચાતાપ કરે છે કે, અહો ! ધિક્કાર છે આ સ્ત્રી પર્યાયને કે જેથી આટલો સમય દર્શન, સ્વાધ્યાય આદિ ધર્મકાર્યથી વિમુખ રહેવુ પડે છે વિદ્વાનો કહે છે કે, માયાચારના તીવ્ર બંધનથી આ સ્ત્રી પર્યાય થાય છે અને તેજ વાસનાના પરિણામે નીતિમા સ્ત્રીને માયા તથા બ્રહ્મઘાતિની યાને શીલનો નાશ કરનારી કહી છે, માટે હવે હુ શુ કરૂ ? આથી નિવૃત થવાનો એકે માર્ગ નથી, **કર્મફળને ધીરજથી ભોગવવાં એજ ઉત્તમ છે.** મ્હારી તે દુર્બુદ્ધિને ધિક્કાર છે કે જેથી હુ મોક્ષના સાધનથી અયોગ્ય અવસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ; હવે મ્હારે એવી રીતે વર્તવુ જોઇએ કે જેથી હવે પછી એવા દુ:ખો ન ભોગવવાં પડે.

આવી રીતે અનેક પ્રકારે આત્મનિંદા કરતી કાળ વ્યતીત કરે છે જ્યારે ત્રણ યા ચાર દિવસમા વિકાર બંધ થઈ જાય ત્યારે અથવા જે દિવસથી શરૂ થયુ હોય તે દિવસથી ચોથા દિવસે (અર્ધ રાત્રિએ શરૂ થયુ હોય તો બીજા દિવસથી ગણવુ) સ્નાન કરી, શુદ્ધ થઇ સર્વ ગૃહકાર્ય અને જોઇતા શ્રૃગારાદિ કરવા અને પાચમે દિવસે સ્નાન કરી સ્વચ્છ વસ્ત્ર પહેરી, શુદ્ધ દ્રવ્ય લઇ મંદિરમા જવુ અને **અષ્ટદ્રવ્યથી** અથવા એક દ્રવ્યથી ભગવાનની **પૂજા** વગેરે કરી **શાસ્ત્રશ્રવણ** વિગેરે ધર્મકાર્યમા પ્રવર્તવુ જોઇએ શાસ્ત્રમા આજ દિવસથી રસોઇ કરવા તથા રસોડામા જવા યોગ્ય થાય છે એમ કહ્યુ છે જે સ્ત્રી આ પ્રમાણે નિયમપૂર્વક પવિત્ર થયા બાદ ખાનપાનાદિ ભોગોપભોગ સામગ્રીમા પ્રવર્તે છે તેના **પ્રથમ દિવસના ગર્ભથી** ધર્માત્મા, ભાગ્યવાન, રૂપવાન, સુલક્ષણી; **બીજા દિવસના ગર્ભથી** રાજા, મહારાજા, મંડલેશ્વર પદ યોગ્ય, **ત્રીજા દિવસના ગર્ભથી** મહામંડલેશ્વર, ચક્રવર્તી અને કદાચિત્ પૂર્ણ પુન્યોદયથી **ચોથાદિવસે ગર્ભ રહે તો તીર્થંકર ચરમશરીરી સંતાન પણ થઈ શકે છે.**

પરંતુ એમ થાય કેમ? કારણકે **હાલની જૈનસમાજ** દિનપ્રતિદિન **ધર્મમાર્ગમાં શિથિલ** અને પાપમાર્ગમા રક્ત થઈ રહી છે—શુદ્ધાચરણ છોડી ભ્રષ્ટ થઇ રહી છે-અજ્ઞાન અંધકારમા લીન થઇ રહી છે.

આજ કારણે જૈન સમાજ દિનપ્રતિદીન નિકૃષ્ટ, દરિદ્રી, પુરૂષાર્થ વિનાની તથા નિરૂદ્યમી થતી જાય છે; એનું બીજું કારણ એ પણ છે કે પોતે કાંઈ સહમજતા નથી અને બીજાનુ સાંભળતા

નથી કદાપિ કોઇ ધર્માત્મા ઉપકારવૃત્તિએ ઉપદેશ આપે, તો ચિત્ત દઇ સાંભળવાને બદલે તેમના ઉપદેશને ઠઠ્ઠા-મશ્કરીમાં ઉડાવી દે છે તેમા કેટલાક તો એવા હોય છે કે ઉપદેશકના આગમાનુસાર હિતકારી ઉપદેશને પોતાની નિંદા સ્હમજે છે, કેમકે શાસ્ત્રમાં જ્યાં ત્યાં પાપને ત્યાગવાનો ઉપદેશ છે તે તો પોતે ત્યાગતા નથી અને ઉપદેશકની નિંદા કરે છે કે, 'એમને શું લાગેવળગે છે, કાંઇ કામ ધંધો નથી એટલે બેઠા બેઠા બીજાઓની નિંદા કર્યા કરે છે' વિગેરે. આમ કહેવાનું પણ કારણ એ છે કે પોતે વિદ્યા ભણતા નથી, વિદ્વાનોનો સંગ કરતા નથી, સ્વાધ્યાય કરતા નથી, શાસ્ત્રશ્રવણ કરતા નથી એટલે ધર્મ-અધર્મ, સારૂં-ખોટું, ન્યાય-અન્યાય, ભક્ષ્ય-અભક્ષ્ય, કર્તવ્ય-અકર્તવ્યનુ સ્વરૂપ કેવી રીતે જાણી શકે ? આથી અનાચારો ફેલાઈ સમાજ હમેશા ડુબતી જાય છે

સાંપ્રત સમયમા સુમાર્ગરક્ષક રાજા છે નહી કે જે કુમાર્ગીઓને દંડ દઇ સુમાર્ગપર લાવે રહ્યા માત્ર શ્રીમંત લોક. તેમા પણ સેંકડે બે ચાર છોડી બાકીના બધાજ અજ્ઞાનતાથી **લક્ષ્મીદાસ** બની અહંકારમા મગ્ન, ધર્મથી વિમુખ થઇ નિંદાપાત્ર થઈ રહ્યા છે હે જૈન બંધુઓ અને બ્હેનો ! ત્હમે કોઇને ભરોસે ન રહો, પરંતુ **ત્હેમને પાર ઉતારનાર શ્રી સદ્‌ગુરૂનો ઉપદેશ આગમજ છે** એમ સ્હમજી વિદ્યા ભણો, સ્વાધ્યાય કરો, ધર્મને ઓળખી હૃદયમા ધારણ કરી કર્તવ્ય કરો, અકર્તવ્ય છાડો, પુન્ય કરો અને પાપથી ડરો કે જેથી ત્હમારૂં ભલુ થાય

प्रकरण पांचमुं.

मिथ्यात्व निषेध.

कुगुरु, कुदेव, कुधर्म अरु, अग्रहीत मिथ्यात ।
सेवन कर जगजन दुखी, भोगें तीव्र असात ॥

પ્રિય ધર્મોત્સાહી ભાઈઓ અને બ્હેનો ! જરા વિચાર તો કરો કે, અનાદિ કાળથી જીવ પુદ્ગલ આદિ **ષટદ્રવ્ય** અને જીવ, અજીવ, આશ્રવ આદિ **સાત તત્વોના** સ્વરૂપનુ યથાર્થ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું નહી તથા શ્રદ્ધા કરી આચરણમા મુકયા નહી અને કદિ વિચાર પણ ન કર્યો કે હુ કોણ છુ ? કયાથી આવ્યો ? આ કુટું-બીઓનો સબધ થવાનુ કારણ શુ ? આ જન્મ પછી મ્હારે કયા જવુ પડશે ? મારી સાથે અહીનો વૈભવ આવશે કે નહી ? રાત્રિ દિવસ હુ જે પાપકર્મ કરી રહ્યો છુ તેનુ શુ મળશે ? વગેરે લૌકિક અને પારલૌકિક વાતોનો પણ વિચાર કર્યો નહિ કે જેથી અજ્ઞાનતામા આંધળા મનુષ્ય માફક જેમ તેમ ચાલી દુ ખી થઈ રહ્યા છે, પરતુ જ્ઞાનશ્રદ્ધા પણ થાય કયાથી ? કદિપણ સુગુરૂ, સુદેવ, સુધર્મનો સમાગમ કર્યો હોય યા એમનો ઉપદેશ સાભળ્યો હોય ત્યારેજ સારી રીતે માલૂમ પડે કે સર્વ જીવ એકલા, અનાદિ કાળથી આ શરીરના રાગી થઈ, તેના રક્ષણ તથા ભરણપોષણ નિમિત્તે અનેક પ્રકારના પાપકર્મ કરી દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, નર્કયોનિમા ભ્રમણ કરી પોતપોતાના શુભ-અશુભ કર્માનુ-

સાર સુખદુઃખ ભોગવે છે કોઈ દેવતા કર્મની ગતિને રોકી શકતા નથી, પરંતુ આ જીવજ પોતાનુ ભલુ બુરૂં કરવાને સમર્થ છે, એવું સ્હમજી જે જ્ઞાની પુરૂષ તથા સ્ત્રી મિથ્યા કલ્પનાઓને છોડી અન્યાય અને અભક્ષ્યથી વિમુખ થઇ ગૃહસ્થના ધાર્મિક ષટ્કર્મોમા યથાશક્તિ પ્રવર્તે છે તેઓજ પુન્ય ઉપાર્જન કરી સુખી થાય છે આ વિરૂદ્ધ જે સ્ત્રી-પુરૂષ શ્રાવકકુળ, ઉત્તમ જૈનધર્મ, સત્ય ઉપદેશનો સમાગમ મળતા પોતાનુ હિત વીસરી જઇ બીજાઓના બહેકાવાથી અધર્મથી પ્રવર્તે છે તેઓ સદા દુઃખી રહે છે આનુ **મુખ્ય કારણ અવિદ્યાજ** જણાય છે.

સ્ત્રીઓ વિદ્યાહીન હોવાથી વિચાર કર્યા સિવાય કુદેવ જે પીતર, શીતળા, દેવી, દુર્ગા, ભવાની, દુઙ્ઘાદેવ, પીર, સૈયદ, યક્ષ, મુસલમાનોની કબર વગેરેને પૂજે છે અને પ્રસાદ ચઢાવે છે, કુધર્મ સેવન કરી વડ, પીપળો, આબલી, કેળા, આદિ વૃક્ષોને પાણી નાખી, ફેરા ફરી, મુડદાનો આકાર બનાવા પૂજે છે અને તે એટલે સુધા કે, ઉકરડા જે મળમૂત્ર અને કચરાના ઢગલાથી અપવિત્ર હોય છે તેને પણ બહુ ભક્તિથી પૂજે છે એ કેવી મૂર્ખતા ? ભીત ઉપર છાણથી લીપી આરતી ઉતારે છે, પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે ઘરમા હળદરથી અહોઈ (!) નો આકાર બનાવી પૂજે છે

ચોથે-સૂર્યચદ્રને અર્ઘ આપી વાર્તા કહે છે, સાભળે છે, લક્ષ્મીપૂજન કરે છે, એકાદશી તથા ચૌદશને દિવસે દેવઉઠાવની કરે છે, પૂનમે ગંગા-યમુનામાં ન્હાય છે, સૂર્ય ચદ્રમાના ગ્રહણમા ભગી, બ્રાહ્મણને દાન કરે છે, સક્રાત, વ્યતિપાત માને છે અને ગણપતિ પૂજે છે, મહાદેવને પાણી ચઢાવે છે, શિવરાત્રિએ વ્રત

કરે છે, નદી, તલાવ વગેરેને પૂજે છે, દ્વાદશી, જન્માષ્ટમી, ગોગાનવમી, વરસાદ, દશેરાને માને છે વગેરે અનેક કુધર્મ અને પીર, પેગંબર, ફકીર, જોગી, ત્રિદંડી, નખીબાવા, બ્રહ્મચારી, હંસ, પરમહંસ રામસ્નેહી, દાદૂપંથી, કબીરપંથી વગેરે અનેક વેષધારી, માયાચારી, કનકકામિનીના અભિલાષી, જગતવંચક, મનુષ્યો તથા શાસ્ત્રોના રોકવા છતાં પણ તેમને માનતી, પૂજતી, સંતાનની ઇચ્છા કરતી પોતાના સત્યધર્મને તિલાંજલી આપતી કુળને કલંકિત કરતી અને **અનેક પ્રકારના પાપનો બંધ કરે** છે, તેઓએ જાણવુ જોઇએ કે, **સંસારમાં સર્વ જીવો પોત-પોતાના કર્મોનાં ફળ ભોગવે છે.** ઇન્દ્ર, ધરણેન્દ્ર, જિનેન્દ્ર, આદિ કોઇપણ દેવ, દેવી કર્મને મટાડવાને સમર્થ નથી તથાપિ એટલુ અવસ્ય છે કે **વીતરાગી દેવ, ગુરૂ અને ધર્મના દર્શન** કરવા, માનવા તથા પૂજવાથી **ચિત્ત નિર્મળ** થઇ, રાગદ્વેષ ઘટાડી પુન્યની સાથે સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે તેવીજ રીતે રાગી, દ્વેષી દેવ, ગુરૂ અને ધર્મના સમાગમથી કષાય વધી પાપનો બંધ થઇ દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય છે આ સિવાય જે લોક કુદેવાદિપર **અંધશ્રદ્ધા** રાખે છે, તેમને ઘેર આવી તેઓ અનેક જાતના ઢોંગ કરે છે જેવા કે પીતર થાય છે, કદિ સૈયદ બની બેસે છે, કદિ ભૂત, પિશાચનો વેષ બનાવી અનેક જાતના તમાશા હમેશાં કર્યા કરે છે અને પૂજા-અર્ચામા જરાપણ ભૂલ થઇ કે ખૂબ સતાવે છે. જે સ્ત્રી-પુરૂષ અજ્ઞાનતાથી **જૈન જેવી ઉત્તમ જાતિમાં,** શ્રાવક જેવા ઉત્તમ કુળમાં જન્મ લઇ પંચપરમેષ્ઠી સમાન વીતરાગ, પરમદયાળુ, જગતારક, ક્ષુધા, તૃષા, જન્મ, જરા, મરણ આદિ અઢાર દોષ રહિત સર્વજ્ઞ, વીતરાગ દેવ સંપૂર્ણ પરિગ્રહ ત્યાગી, આત્માનુરાગી,

પરોપકારી, વિષય-ભોગની વાંચ્છા રહિત, પરમ નિર્ગ્રંથ ગુરૂ, પરમ મૈત્રીભાવ કરવાવાળા, અજ્ઞાન અંધકાર વિનાશક, જગત્ પ્રકાશક, સર્વોત્કૃષ્ટ, દયાધર્મના રાગી, વીતરાગ **સર્વજ્ઞ ભગવાનના ભાખેલા દયામયી ધર્મને** પામ્યા છતા પણ તેને છોડી બીજા કુદેવ, કુગુરૂ, કુધર્મને વંદે છે, પૂજે છે, તેઓ **ચિંતામણી રત્નના બદલે કાચના કકડાને ગ્રહણ** કરે છે, એજ બહુ આશ્ચર્ય છે જેઓને પોતાના ધર્મનો અને કુળનો વિચાર નથી. તેઓ બીજા કોઇને અન્ય દેવને પૂજતા જોયુ કે તેને પૂજવા મંડી જાય છે, તેઓએ વિચારવુ જોઇએ કે જૈનધર્મના અભિપ્રાયો અને અન્યધર્મોના અભિપ્રાયોમા કેટલો મોટો અંતર છે ? કયા જૈનધર્મ મોક્ષનો સાધક અને કયા અન્યધર્મ* સત્યમોક્ષના બાધક અને *સંસારના સાધક ? આ જીવ પૂર્ણ વીતરાગતા સિવાય કદાપિ નિષ્કર્મ યાને મુક્ત થઇ શકતો નથી અને તે **વીતરાગતા પ્રાપ્ત કરવાનું સાધન** તે એક આ **જૈનધર્મજ** જગત્મા દૃષ્ટિગોચર થાય છે, કે જેમા વીતરાગતા અખુટ ભરવામા આવી છે **કવી ભૂધરદાસજીએ** 'જૈનશતક'મા સ્પષ્ટ કહ્યુ છે કે—

कवित्त.

कैसे कर केतकी कनेर एक कह्यौ जाय,
आक दूध गाय दूध अंतर घनेर है ॥

*જીવ જ્યા સુધી શુભ અશુભ કર્મો કરે છે ત્યાં સુધી તે જન્મ મરણના ફેરા ફરે છે એને સંસાર કહે છે, જ્યારે આ જીવ કર્મરહિત થઇ શુદ્ધ અવસ્થાને પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે મુક્ત કહેવાય છે અન્યમતોમા બહુધા સ્વર્ગનેજ મોક્ષ માન્યુ છે એટલે સાચુ મોક્ષ અને એના કારણોથી પણ અજાણ્યા છે.

पीरी होत रीरी पै न रीस करै कंचनकी,
कहां काक वाणी कहां कोयलकी टेर है ॥
कहां भानु तेज भारो कहां आगिया विचारो,
पूर्नोको उजारो कहां मावस अंधेर है ॥
पक्ष छोर पारखी निहारनेक नीकेकर,
जैन बैन और बैन इतनोही फेर है ॥ १ ॥

બધા શાસ્ત્રો એકમતે એમજ કહે છે કે, વિષ ખાવુ, અગ્નિમા પડવુ, પાણીમા ડૂબી મરવુ વિગેરે અજ્ઞાનતાના કામો તો એકજ જન્મમા દુઃખ આપનારા નીવડે છે, પરંતુ આત્મસ્વરૂપના ભૂલાવનારા, અકર્તવ્ય કરાવનારા, જ્ઞાનશૂન્ય, જગતને ઠગનારા **કુગુરૂ આદિનું પૂજન-વંદન** તો ઉપર કહેલા મૂર્ખતા**ભરેલાં કાર્યો કરતાં પણ ચઢિયાતાં છે;** કેમકે તે સંસારમા અનંત જન્મ, મરણ કરાવી અનેક પ્રકારના દુઃખથી દુઃખી કરાવે છે. શ્રી **ઉપદેશ-સિદ્ધાંતરત્નમાલા**'માં કહ્યું છે કે—

सप्पो इक्कं मरणं, कुगुरु अणंता देई मरणाई ।
तो वर सप्पो गहियं, मा कुगुरु सेवणं भद्द ॥ १ ॥

અર્થ—સાપ કરડવાથી તો એકજ વાર મરણ થાય છે **પરંતુ** કુગુરૂના **સેવનથી અનંત જન્મ-મરણ થાય** છે; એટલા માટે હે ભદ્ર ! હે સજ્જન ! સાપને પકડવો તો સારો, પરંતુ કુગુરૂનુ સેવન સર્વથા વર્જ્ય છે.

એવુ સમજવા છતાંપણ જે સ્ત્રીઓ અજ્ઞાનતાથી પુત્ર, સંપત્તિ વગેરેની ઈચ્છાથી ઢોંગીઓને માને, પૂજે અને તેમના દ્વારા ઠગાઇ જાય છે તે વ્યભિચારિણી સમાન અનેકના બારણે ભટકી સત્યવ્રત ગુમાવે છે જગત્મા ભોળા જીવો અનેક છે અને ત્હેમા સ્ત્રીજાતિ સર્વથી વધારે ભોળા હોય છે, એટલે અનેક પ્રકારના ઢોંગોમાં ફસાઈ, પોતાના ધર્મને તજવા છતા પણ હર્ષ માને છે એ કેવી મૂર્ખતા કહેવાય ? આગમમા કહ્યુ છે કે—

जह कुव्वस्सारत्तो, मुसिज्जमाणोवि मस्मये हरिसं ।
तह मिच्छवेस मुहिया, गयं पिण मुणंति धम्म णिहं॥१॥

અર્થ—જેવી રીતે કોઇ વેશ્યાશક્ત પુરૂષ ધનાદિકને ગુમાવવા છતા પણ હર્ષ માને છે તેવીજ રીતે મિથ્યાત્વ ભાવથી ઠગાયલો જીવ પોતાની ધર્મનિધિનો નાશ થવાનો પણ બિલ્કુલ વિચાર કરતો નથી.

જેવી રીતે વ્યભિચારિણી સ્ત્રી પોતાના પરમ સુંદર ગુણવાન પતિને છોડી, દુષ્ટ અને કુરૂપ પુરૂષનુ સેવન કરી હર્ષ માને છે તેવીજ રીતે સન્માર્ગ તથા સુખદાતા પરમદયાળુ, સુગુરૂ, સુદેવ, સુધર્મને છોડી દગાખોર ઠગની સેવા કરે છે જેવી રીતે વેશ્યાના પુત્રના બાપનુ ઠેકાણુ નથી હોતુ, તેવીજ રીતે કુગુરૂની પૂજા કરનારા પુરૂષ-સ્ત્રીની દશા છે એવા મનુષ્યોને કોઈ પૂછે કે, ત્હમે કયા દેવ, ગુરૂ, ધર્મને માનો છો ? તો તેઓ સત્ય દેવ, ધર્મ અને ગુરૂના સ્વરૂપને બતલાવી શક્તા નથી.

જે સ્ત્રી-પુરૂષ કદિપણ મંદિરમા જઈ એકચિત્તે દર્શન કરતા નથી, શાસ્ત્ર સાભળતા નથી અને વિદ્વાન પંડિતો દ્વારા તત્વોના

સ્વરૂપનો નિર્ણય કરી કર્તવ્ય-અકર્તવ્યને જાણતા નથી, તેમનો વિશ્વાસ એક જગ્યાએ કેવી રીતે રહે ? તે આજે એકને માને-પૂજે, કાલે બીજાને ભેટ કરે, ત્રીજા દિવસે ત્રીજાને વદવા તૈયાર થાય છે. જેવી રીતે સડેલુ નાળિયેળ અનેક ઘરમા ચક્કર ખાતુ ફરે છે તેવી રીતે તેમનુ માથુ પણ અનેક દેવ-દેવીઓ આગળ ફૂટતું ફરે છે, એ વિષે **ધર્મપરીક્ષામા** કહ્યું છે કે—

सर्वे देव नित नमें, सर्वे भिक्षुक गुरु माने ।
सर्वे शास्त्र नित पढें, धरम अधरम नहिं जाने ॥
सर्वे विरत नित करें, सर्वे तीरथ फीर आवें ।
परम ब्रह्मको छोड, अन्य मारगको ध्यावें ॥
इसप्रकार जे नर रहें, इसी भांति शोभा लहें ।
आश्चर्य पुत्र वेश्या तनौ, कहौ बाप कासों कहें ॥ १ ॥

આવી રીતે જૈનશાસ્ત્રોની વાત સાભળી અને તેઓની એવી કુપ્રવૃત્તિ તથા મિથ્યાવિશ્વાસ જોવાથીજ અન્ય મતાવલબીઓ તેઓ ઉપર ખીજવાય છે, તેઓ ઉપર હસે છે અને તેઓ તરફ કટાક્ષ નજરે જોઇ કહે છે કે જુઓ, જૈની લોક અન્ય દેવ-દેવીઓની નિંદા કરવા છતા પણ પૂજે છે-માને છે તેથી તેઓ કેવા મૂર્ખ, નિર્લજ્જ, અને જુઠા છે ! તેઓના આવા વચન સાભળવાં છતાં પણ જૈનીઓને શરમ આવતી નથી અને પોતાના આચરણને સુધારતા પણ નથી

કેટલાક ઘરમા **સ્ત્રીઓનુ ચલણ** એટલું હોય છે કે ત્હેની સ્હામે પુરૂષનુ કાઇપણુ ચાલતું નથી. જૈનીઓની આવી દુર્દશા

જોઇને લોકો એક કહેવત કહે છે, કે, **'જૈની અધે, હિન્દુ કાને, મુસલમાન સુઝાખે'** જેનો અર્થ પણ હાલનો જમાનો જોતા ઠીક છે. **જૈની આંધળા એવી રીતે** છે કે, પોતાના શાસ્ત્રો દ્વારા સુદેવ-કુદેવ, સુગુરૂ-કુગુરૂ, સુધર્મ-કુધર્મનુ સ્વરૂપ સાભળવા-સ્હમજવા છતાંપણુ ખોટા માર્ગપર ચાલે છે હિન્દુ **કાણા એમ છે કે**, વગર સ્હમજે જે તે દેવને માને-પૂજે છે, માત્ર જૈનધર્મથીજ દૂર ન્હાસે છે. જૈનશાસ્ત્રમા લખેલા ઋષભાવતારની પણ નિદા કરતા કહે છે, **"हस्तिना पीड्यमानोऽपि, न गच्छेज्जैनमन्दिरम्"** હાથીના નીચે પડીને મરી જવું ઉત્તમ છે, પરતુ જૈનમદિરમા જવુ ઇષ્ટ નથી જેનો ભાવાર્થ એવો છે કે, જો લોકો જૈન મદિરમા જઇ હરેક વાતને સપૂર્ણ વિચારથી સ્હમજશે તો પછી તેઓની પોલ ખુલ્લી થઇ જશે અને જુઠી વાતોપર લોકો વિશ્વાસ કરશે નહિ **મુસલમાન સુઝાખે એમ** છે કે, પોતાના ઇષ્ટ ખુદા સિવાય બીજાને માનવા-પૂજવાનો સ્વપ્નમા પણ વિચાર કરતા નથી. તેઓ ચોખ્ખુ કહે છે કે, 'જ્હેના ઇમાનમા ફર્ક છે ત્હેના બાપમા ફર્ક છે.'

આ ઉપરની લોકવાણીથી સ્પષ્ટ માલૂમ પડે છે કે, **જૈન લોકો હાથમાં દીવો લઇ કૂવામા પડે છે** ઘણાખરા ઘરમા સ્ત્રીઓની એવી રીત જોવામા આવે છે કે જ્યારે કોઇના માથામા કાંઇ દરદ થાય છે, આખો દુખવા આવે અગર તાવ ચઢે તો દવા કરવી છોડી દઇ મૂર્ખ અને ઢોગી સ્ત્રીઓની શીખવણીથી ભમી જઇ ભૂવા, જોશી, ફકિર, સાધુ, જતી વગેરેને ઘેર પહોચે છે અને ગભરાઇને હાથ જોડી અનેક પ્રકારની વિનતી કરી પોતાનું દુઃખ

સંભળાવે છે; એટલે તે લોકો આને ભ્રમણામા ભૂલેલી સ્હમજી કહે છે કે, તમારા પિતરનુ **નડતર** છે! ત્હમે અમુક દેવીની માનતામાં ભૂલ કરી છે! અમુકે તમારા ઉપર ભૂત-પિશાચ યા ડાકણ મોકલી છે! અમુકે ત્હમારા ઉપર ચોકી મુકી છે અથવા શનીશ્વરનો કોપ છે! વિગેરે વાતો કહી વધારે **ભમાવે** છે! આવી રીતે તે મૂર્ખાઓના વચન સાભળી ભોળી સ્ત્રીઓ અનેક પ્રકારના પાખંડ કરવા તૈયાર થાય છે, અને **શીતળા**ને માને છે, દેવી-**દુર્ગાની** બાધા રાખે છે, ભવાનીની માનતા માનતી, રાત્રે જાગરણ કરાવતી, ભગતોને નચાવતી, ભેરવને તેલ સિદૂર ચઢાવતી, મહાદેવ ઉપર પાણી સીચતી, ફકીર-જતીને માલ ખવડાવતી, બદમાશોને મલીદા આપતી, એક જીવ માટે અનેક જીવોની હિસા કરતી, મુસલમાનોની કબરોને પૂજતી, તાબુતને રેવડી ચઢાવતી, ગંડા-તાવીજ બધાવતી, ભભૂત ખાતી વિગેરે **અનેક નિન્દ્ય ક્રિયા** કરે છે, કે જ્હેના સાભળવા માત્રથીજ કંપારી છૂટે છે અને **આવી દુર્દશા જૈન જાતિની જોઇ શરમાવુ પડે** છે, પરંતુ એટલું થવા છતા પણ લેશમાત્ર સુખી થતા નથી, પણ ભ્રમજાળમા પડી વધારે દુઃખી થાય છે. અને સ્હેજ પણ વિચારશક્તિનો ઉપયોગ કરે તો તુરતજ જણાઇ આવે કે આ તુચ્છ દેવ-ગુરૂ જ્યારે પોતેજ દુઃખી છે તો બીજા ઉપર ઉપકાર કરી તેઓને સુખી કેવી રીતે કરી શકે? જે રોગી પોતાનો રોગ મટાડી શકે નહિ તે બીજાને નિરોગી કેવી રીતે કરી શકે? આ ઉપર એક કહેવત પ્રસિદ્ધ છે કે-

देवी, दुरगा सेढ़ शीतला, सब मिल हरिपै आय ।
हरिजी ! सब तौ तुमको पूजें, अब हम कैसे खाँय॥

तब हरिजी झट यों उठ बोले, भूमंडलमें जाओ।
जिस घर हमरो नाम नहीं है, उसको लूटो खाओ॥१॥

આથી સાફ જણાઇ આવે છે કે આમાં ભક્ષકો સિવાય રક્ષક તો કોઇ દેખાતુંજ નથી, તો પાપ કરી સુખ ઇચ્છવું એ કેવું આશ્ચર્ય ? **સંસારમાં એક જૈનધર્મજ** આ જીવનો રાગ દ્વેષ ઘટાડી **સુખી** કરે છે.

અહી કોઇ ભોળી, જૈનધર્મથી વિમુખ, મિથ્યાત્વમા ડૂબેલી સ્ત્રી કહેશે કે 'અમે તો બાલબચ્ચાવાળા છીએ અને ગૃહસ્થપણામા ઘણી જ જાળ થઈ રહે છે એટલે અમારે તો સર્વ કરવુ પડે છે કદાચ ન કરીએ, તો ગૃહસ્થાશ્રમ કેમ ચાલે ? અમે ત્યાગી તો છીએ નહી કે સર્વ ત્યાગીને બેસી જઇએ. ઘર બાલબચ્ચાઓનુ છે એટલે શીતળાને ન પૂજીએ તો બાળકોની રક્ષા કોણ કરે ?"

જો દેવ-દેવીઓની પૂજા માનતાથીજ પુત્ર, પુત્રાદિ થાય અને જીવે તો જે લોકો તેના સેવક બની પૂજા, માનતા કરે છે, તેમને લાખો ઉપાય કરવા છતા પણ સંતાન કેમ થતા નથી ? અથવા પૂજા કરવા છતા પણ સંતાન કેમ મરી જાય છે ? જ્હેનો આખો જન્મજ શીતળાની પૂજા કરતા કરતા વીતી ગયો ત્હેના બાળકો બહુધા શીતળાના રોગથીજ મરી જાય છે જો ત્હેનામા રક્ષણ કરવાની શક્તિ હતી તો તે બાળકની રક્ષા કેમ કરી નહીં ? આ વિરૂદ્ધ મુસલમાન, ક્રિશ્ચિયન, નાસ્તિક વિગેરે કે જેઓ કોઇને પણ માનતા નથી તેમને સંતાનો થાય છે અને પૂજા-માનતા માન્યા સિવાયજ કુશળ રહે છે. આથી એ નિશ્ચય થાય છે કે, **જે કાંઈ**

થાય છે તે સર્વ પોતાના શુભ અશુભ કર્માનુસાર બને છે. સંસારમાં કોઈપણ કોઈનું ભલુ-બુરૂં કરી શકતું નથી. બીજાં કારણ તો નિમિત્ત માત્ર છે અને તે એટલે સુધી કે, દેવ, દાનવ, મનુષ્ય, દેવી, ગણેશ, શીતળા, પીર, પેગમ્બર અને નારાયણ, પ્રતિનારાયણ, ચક્રવર્તિ, કામદેવ, તીર્થંકર **સર્વ કર્માધીન છે.** પ્રાકૃત પિઙ્ગલસૂત્ર પરિચ્છેદ ૧-૨મા કહ્યું છે કે–

पाण्डउ वसहि जन्म करीजे, संपअ अज्जिम धम्मक दीजे ।

साउजु हिट्ठिर संकट पाआ, दैविक ललिअ केण मिटाआ ॥

અર્થ—પાડવ વંશમા જન્મ લેનાર, ઉત્તમ સપદા અને ધર્મને ધારણ કરનાર યુધિષ્ઠિર સરખા મહારાજને પણ સંકટો ભોગવવા પડયા, તો કહો કે ભાગ્યને કોણ ફેરવી શકે છે ? સ્વામિ કાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષામા ૨૫૯ કહ્યુ છે કે—

आउक्खयेण मरणं, आउदाऊण सक्कदे कोवि ।

तह्मा देविन्दोविय, मरणाउ ण सक्खदे कोवि ॥ १ ॥

અર્થ—આયુકર્મ ખપી જતા મરણ થાય છે અને આયુ-કર્મ આપવાને કોઈ સમર્થ નથી એટલા માટે દેવોના સ્વામી ઇન્દ્ર પણ કોઇને મૃત્યુથી બચાવી શકયા નથી હજુ પણ જુઓ ! **ભગવાન આદિનાથ બ્રહ્મા,** પ્રથમ તીર્થંકર, કર્મભૂમિના પ્રવ-ર્તક **ભરત ચક્રવર્તિના પિતા** અને ઇન્દ્રદાદિ **દેવો તરીકે** પૂજ્ય હતા, તેઓ પણ અંતરાયકર્મના પ્રબળ ઉદયથી **છ મહિના સુધી નિરાહાર** વિહાર કરતા રહ્યા. પરમ પુરૂષોત્તમ

રામચંદ્રજીને વનવાસ અને **સીતાનો** વિયોગ થયો. આ પ્રમાણે નવમા નારાયણ **શ્રીકૃષ્ણને**, ત્હેમની ઉત્પત્તિ સમયે કોઈ હાલરડા ગાનાર ન મળ્યુ તથા મૃત્યુ વખતે કોઈ રડનાર પણ મળ્યુ નહોતુ

ઉપરના સર્વ દૃષ્ટાંતોથી દરેક સ્ત્રી-પુરૂષ જાણી શકે છે કે, જેવી રીતે જીવ સારા ખોટા કર્મ કરે છે તે પ્રમાણે ત્હેને તે કર્મના ફળ પણ લાચારીથી ભોગવવા પડે છે આવુ સ્હમજવા છતા પણ જે સ્ત્રીઓ હઠથી યથાર્થ ઉપાય કરતી નથી તેઓ દીવો લઇ કૂવામા પડે છે જુઓ, કેવી મૂર્ખતાની વાત છે કે કદાપિ કોઈ બાળકને **શીતળા માતાનો રોગ** થઇ જાય તો ત્હેની યોગ્ય દવાદારૂ ન કરતા માતાજીના ગુણ ગાવા મંડી પડે છે, પૂજન કરે છે જહેને માતા તરીકે પૂજે છે તે મૂર્ત્તિમા આકાર નથી હોતો, પરંતુ છોકરાઓએ પાચ દશ પત્થર મૂકી દીધા એટલે સ્ત્રીઓએ માનવા-પૂજવાનુ શરૂ કરી દીધુ કોઈ તેમને પૂછે કે, ત્હમારા બાળકને શુ થઈ ગયુ છે ? તો કહેશે કે, "માતાની મહેરબાની થઇ છે !" ભલા, માતાની કૃપાથી તો બાળક રોગી અને આખુ ઘર દુખી થઈ રહ્યુ છે અગર કદાચ નારાજ થાય તો શુ દશા ? બલિહારી આ અજ્ઞાનતા અને મૂર્ખતા ભરેલી ચાલ ઉપર ! અહી અવસરાનુસાર માતાના રોગની ઉત્પત્તિનુ કારણ તથા ઇલાજ જણાવવામા આવે છે

शीतळा थवानुं कारण अने तेनो इलाज.

એટલુ અવશ્ય જાણવુ કે, માતા (મા) ના પેટની ગર્મી, જે નવ મહીના સુધી બહાર ન નીકળતા માતાના પેટમાજ રહી

જાય છે, તેનો થોડો યા અધિક અંશ તે ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા બાળકના શરીરમા અવશ્ય રહી જાય છે, અને તેજ વિકાર, ગર્ભના ખાનપાન તથા ઋતુના બાહ્ય કારણથી બાળકના શરીરમા ફૂટી, ફોલ્લાદ્વારા બહાર નીકળે છે, જહેને લોકો માતા યા શીતળાની બીમારી કહે છે આ કેવળ શારીરિક વિકાર છે પણ કોઇ દેવ-દેવીનો કોપ નથી એનો **સર્વોત્તમ ઈલાજ** એ છે કે બાળકને ન્હાનપણમાજ **રસી** મૂકાવવી, જેથી ત્હેનો કેટલોક વિકાર નીકળી જાય અને કેટલોક અદર સમાઇ જાય. કેટલીક વખત રસી મુકનાર તથા ત્હેનો સામાન ઠીક ન હોવાથી ત્હેનો બરાબર ફાયદો થતો નથી અને થોડાઘણા માતા નીકળે છે યાને બે-ત્રણ દિવસ સાધારણ તાવ આવી, પહેલા માથામા અને પછી શરીરપર ફોલ્લા નજરે પડે છે જયારે આવી રીતે માતા નીકળવાનુ જણાય, તો કઢાઇ ન ચઢાવવી, રજસ્વલા સ્ત્રીનો પડછાયો બચાવવો (બાળકની માતા રજસ્વલા હોય તો હરકત નહી,) સર્દીવાળી ચીજો વધારે ન ખવડાવવી અને તગ્વાળો પદાર્થ ખવાડવો તથા સફાઇ રાખવી કદાચિત્ રોગનુ જોર વધારે માલૂમ પડે તો ચતુર વૈદ્ય પાસે ઇલાજ કરાવવો જે સ્ત્રીઓ યોગ્ય ઉપાય ન કરતાં કેવળ માતાના ગીત ગાઈ, રોગ શાત કરવા ઇચ્છે છે તેઓ જાણી બુઝીને **પોતાના બાળકને પોતેજ ફાંસીપર ચઢાવે છે,** તે છતાપણ ગજબની વાત તો એ છે કે, જૈનજાતિની સ્ત્રીઓ પ્રમાદવશ મંદિરમા દર્શન કરવા માટે નામનીજ જાય છે કેટલીક જે દર્શનજ કરતી નથી તેઓને મંદીરમાં જવાના નામથીજ તાવ ચઢે છે ! નમસ્કારમંત્રનો જાપ ફેરવવા માટે માળા હાથમાં લેવી તે સર્પ પકડ વા સમાન સ્હમજે છે.

ઘણીજ થોડી સ્ત્રીઓ એવી હશે કે જહેમને દર્શન કરી જમવાનો નિયમ હોય આવી મૂર્ખ સ્ત્રીઓના બાળકને જ્યારે માતા 'શીતળા' નીકળે છે ત્યારે તેઓ દેવીનો કોપ થવાના ભયથી જિનેન્દ્રદેવના દર્શન કરવા બિલ્કુલ છોડી દે છે. કહેવત છે કે, '**વિનાશ કાળે** વિપરીત બુદ્ધિ' અર્થાત્ જયારે ખરાબ થવા આવે છે ત્યારે બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થઇ જાય છે, કદાચ તેજ ભોળી સ્ત્રીઓ મંદિરમા જઈ જ્ઞાનપૂર્વક ધર્મોપદેશ સાભળે અથવા પોતે સ્વાધ્યાય કરે તો કર્તવ્ય અકર્તવ્ય તથા સાચા જુઠાનુ જ્ઞાન થઇ ઢોગમા પડે નહિ,અને કુદેવ–કુગુરૂઓથી બચી ધર્મધ્યાનપૂર્વક યોગ્ય ઉપાય કરે અહી કોઈ પ્રશ્ન કરે કે, જ્યારે દેવી, દેવતા, સાધુ, ફકિર આદિ કાઇ ભલુ–બુરૂ કરી શકતા નથી, જે થાય છે તે પોતાના શુભાશુભ કર્માનુસાર થાય છે ત્યારે જ્યા ત્યા કુગુરૂ, કુદેવ, કુધર્મોને માનવા–પૂજવાનો નિષેધ અને સુગુરૂ, સુદેવ, સુધર્મને માનવાની પ્રેરણા કેમ કરી છે? આનો ઉત્તર એજ છે કે, કુગુરૂ, કુદેવ, કુધર્મની પૂજા-વંદનાથી વિષય કષાય વધી પરિણામ કલુષિત થવાથી પાપ (અશુભ) કર્મનો બંધ થાય છે, જે દુઃખનુ કારણ છે અને સુગુરૂ, સુદેવ, સુધર્મની પૂજા-વંદનાથી વિષય–કષાય ઘટી પરિણામ નિર્મળ થઇ પુન્યકર્મનો બંધ થાય છે, કે જેના ઉદયથી સર્વ ઇષ્ટ સામગ્રી પ્રાપ્ત થાય છે.

બહુધા મિથ્યા સંસ્કારોના કારણેજ બાળક અજ્ઞાની, મિથ્યાત્વી, દુર્બુદ્ધિવાળુ અને અનાચારી થાય છે જે સ્ત્રીઓ નીચ, વ્યભિચારી, જગતને ઠગનારાના ફંદામા પડે છે તેઓ અવશ્ય પોતાનુ શીલવ્રત, ધર્મ અને શ્રદ્ધારૂપી ધન ગુમાવી બેસે છે આજકાલ પ્રાય સાધુ, ફકીર, જતી, બાવા, જોગી, સન્યાસી, આદિ આજ અવગુણોથી

વિભૂષિત થયેલા માલૂમ પડે છે, શીલવતી સ્ત્રીઓએ કદિ સ્વપ્નમાં પણ આ લોક પાસે જવું ન જોઇએ જે પુરૂષ અજ્ઞાનતાથી પોતાની સ્ત્રીને સતાન અને સપત્તિના લોભથી આવા પાખડીઓની પાસે જવા દેછે તેઓ જાણીબુઝી પોતાની સ્ત્રીઓને ભ્રષ્ટ કરી ડુબાવે છે, કેમકે એ લોકો ધર્માત્મા જેવા નામ ધરાવી, ઇન્દ્રિયો અને મનને વશ કરવાને બદલે માલ મલીદા ઉડાવી પુષ્ટ થાય છે અને ઘણુ કરી આ બ્હાનાથીજ વ્યભિચાર સેવન કરવાની તજવીજ કરે છે **ધાર્મિક સ્ત્રીઓ પાસે આવા ધૂર્તોનું કંઈ ચાલતુ નથી.** ત્હેમના સતાન ધર્મના પ્રભાવથીજ ઉત્તમ, પુન્યવાન, સુશીલ અને વિદ્વાન થાય છે પ્રથમ તો ત્હેમના બાળકને કોઇ જાતના રોગ નથી થતા કદાચિત્ પૂર્વ પાપના ઉદયથી કોઇ રોગ થાય તો માતાના કરેલા ધર્મના પ્રભાવથી યા અચળ **શ્રદ્ધા**ના પ્રતાપથી શાત થઇ જાય છે. એમા કઇપણ આશ્ચર્ય નથી, કારણકે **ધર્મનો પ્રભાવ અચિન્ત્ય છે** ધર્માત્માના પડછાયા માત્રથીજ બીજાઓના વિઘ્ન-દુખ રોગ-શોકાદિ દૂર થઇ જાય છે ત્યારે પોતાનાજ દૂર થાય તેમા શું આશ્ચર્ય ? શ્રીપદ્મપુરાણ ગ્રથમા પરમ શીલવંતી **શ્રીવિશલ્યાની કથા** લખી છે કે, તેના પૂર્વ જન્મના શીલ, જપ, તપના પ્રભાવથી એવો **અતિશય** ઉત્પન્ન થયો કે જ્હેના સ્નાન કરવાના પાણીના સ્પર્શ માત્રથીજ દેશમા ફેલાયલો મરકીનો રોગ શાત થઇ ગયો અને લક્ષ્મણની અમોઘ શક્તિ તથા સેનામાં ઘાયલ થયેલાઓની પીડા દૂર થઈ ગઇ આ સર્વ દૃઢ **સમ્યગ્દર્શનનોજ પ્રભાવ** છે અહો, જે શ્રદ્ધાના પ્રભાવથી મોક્ષ જેવી અક્ષય સપદા પ્રાપ્ત થઈ જાય છે તો શારીરિક રોગ માટે તેમા શું આશ્ચર્ય ?

આ પ્રકારે સંસારમા ભટકાવનાર મિથ્યાત્વ છોડી અર્હત દેવ, નિર્ગ્રંથ ગુરૂ, દયામય ધર્મનું સેવન કરી ષટ્દ્રવ્ય, સપ્તતત્વ, નવ પદાર્થ

નુ સ્વરૂપ જાણી, આત્માની શ્રદ્ધા કરી સાચુ સુખ મેળવવુ અને મનુષ્ય પર્યાય પામવાનો એજ લાભ છે.

પ્રસગવશાત્ સુશીલ સ્ત્રીઓને બીજીપણ નીતિની શિક્ષા આપવામા આવે છે વર્તમાન કાળમા નીચ જાતિની સ્ત્રીઓના કુસગથી ઉત્તમ કુળની સ્ત્રીઓ પણ પુત્રોત્પત્તિ અને વિવાહ પ્રસગે **નિર્લજ ગીત, ફટાણાં** ગાય છે જે સર્વથા વર્જ્ય છે જરા તો વિચાર કરો કે, જ્યહા પોતાના વડીલ માતાપિતા, સાસુસસરા, દિયર, જેઠ, પુત્ર, નીતિવાળા અન્ય ધર્માત્મા બીઓ બેઠા હોય ત્યા નિર્લજ ગીત ગાઇ નિર્લજતા પ્રગટ કરવી એ શુ ઉત્તમ ઘરની સ્ત્રીઓનું કામ છે? **જે શબ્દો બોલતાં વેશ્યાઓને પણ લજ્જાસ્પદ થવું પડે એવા કુશબ્દો પડદેનશીન અને સાસુસસરા સ્હામે ઉતાવળથી નહિ બોલનારી સ્ત્રીઓ ભરબજારમાં જોરથી બોલે તે કેવો અનર્થ કહેવાય?** બહુ પ્રસન્નતાથી બીજાની શીલવતી, ઉત્તમ આચરણની સ્ત્રીઓને વ્યભિચારિણી કહેવી તથા અનેક લાછન લગાડવા, તે કેવુ નિન્દનીય કામ છે? આ સર્વ અત્યાચારનું કારણ તે સ્ત્રીઓ તથા તેમના પતિની અજ્ઞાનતાજ છે આવા નિર્લજ્જ ફટાણા ગાવાનુ કારણ એજ જણાઇ આવે છે કે, સંસારમા જેટલી **શરમ છે તે આંખોમાંજ** છે. તે તેઓએ પ્રથમથીજ પોતાની આખોપર વસ્ત્ર (પડદો) નાખી દીધો છે જે શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરતા વ્યભિચારિણી સ્ત્રીઓ પણ સકોચ પામે છે, તેવા શબ્દો બેશરમી સાથે જોરથી બોલવા તે વ્યભિચારનો ઢઢેરો પીટાવવા બરાબર છે. ખેદની વાત છે કે પોતે શીલવતી સ્ત્રી પણ આવા ગીત ગાઇ કુશીલ બને છે. જે પ્રમાણે એક કૂટણી પાચદશ

વેશ્યાઓને બેસાડી વ્યભિચાર કરાવવાના ઉદ્દેશથી બિભત્સ શબ્દોદ્વારા જતા આવતા પુરૂષોને લોભાવે છે, તેવીજ રીતે એક નિર્લજ્જ ગાનારી વૃદ્ધ સ્ત્રી પાસે ઘણી ખરી યુવાન સ્ત્રીઓ બેસી અપશબ્દો દ્વારા પોતાનુ વ્યભિચારપણુ પ્રગટ કરે છે અને નાની નાની પુત્રિઓને પાસે બેસાડી તેમના કોમળ હૃદયપર આ કુસસ્કારની અસર પાડે છે વિવાહોત્સવ જેવા શુભ અને પવિત્ર દિવસોમા તેઓને ઠીક ફાવે છે હિદુસ્તાન તરફ એવો રિવાજ છે કે લગ્નના દિવસે પુરૂષો તો વરને લઇ કન્યાના ઘેર પરણાવવા જાય છે, એવો અવસર જોઈ સ્ત્રીઓ પોતાની સાહેલીઓ તથા કુટુબી અને નીચ જાતિની બીજી ઘણી ખરી સ્ત્રીઓ સાથે એકઠી થઇ, એક યુવાન સ્ત્રીને પુરૂષનો વેશ પહેરાવી ત્હેની સાથે બીજી એક સ્ત્રીનો સબધ સ્થાપી અથવા એકલો પુરૂષવેશ પહેરાવી મનગમતી કુચેષ્ટા કરતી વાજીત્ર સાથે નીચ ગીત ગાતી ભરબજારમા નીકળે છે, જ્હેને જોઇ શરમને પણ શરમ આવે છે ધિક્કાર છે **એવા મનુષ્યોને કે જેઓ પોતાની સ્ત્રીઓને આ પ્રકારે નિન્દનીય કાર્યોથી રોકતા નથી.** શુ કોઇ કહી શકશે કે, આવા જાતિ, ધર્મ અને લોક વિરૂદ્ધ કાર્ય કરનારી સ્ત્રીઓ શીલવતી રહી શકે છે? કદાપિ નહી, કદાપિ નહી તેઓમા થોડેવણે અશે વ્યભિચારનો અશ તો અવશ્ય હોય છેજ અગર એમ કહીએ કે સ્ત્રીઓમા મૂર્ખતા હોવાથીજ અનેક પ્રકારના દોપ થઈ જાય છે અહો કોઇ પ્રશ્ન કરે કે શુ સ્ત્રીઓએ બીલકુલ ગીત ગાવાજ નહિ! પરતુ અહી કહેવાનો આશય એમ છે કે, **ખોટા ગીત ગાવાંજ નહિ, પરંતુ માંગલિક ગીત તો ગાવાંજ જોઇએ.**

આ સિવાય સ્ત્રીઓ અજ્ઞાનતાથી અધપરપરાની રીતિથી વિવાહ સમયે અન્ય મતાવલબીઓની દેખાદેખીથી દેવી, ઘટી,

ચુલો, ગણેશ, કુંભારનો ચાક, ગધેડા વિગેરેને પૂજે છે અને તે સાથે નિર્લજ ગીત પણ ગાઇ એવું સ્હમજે છે કે આ ક્રિયા (!) ઓ કરવાથી વિવાહ નિર્વિઘ્ને સમાપ્ત થશે આ હેમનો વિચાર સર્વથા ભ્રમરૂપ છે. જરા વિચાર તો કરો કે, ખોટા અને મિથ્યાકર્મ કરી કોઇ સફળતા પામી શકે છે ? કદિ નહિ જેઓ જ્ઞાની હોય છે, તેઓ જન્મથી મરણ પર્યંતના સંપૂર્ણ કાર્યો શાસ્ત્રાનુકુળ કરી પુન્ય ઉપાર્જન કરે છે, જેથી વિઘ્ન દૂર થઇ પોતે સર્વ પ્રકારના આનંદમાં પ્રવર્તે છે. તેઓ વિવાહાદિ કાર્ય પણ 'ઋષિપ્રણીત જૈનધર્માનુકુળ કરે છે. વર્તમાનમા જે જે વિવાહ સબંધી રિવાજો અને ક્રિયાઓ ચાલુ છે, ત્હેનુ સૂક્ષ્મ અને પરમાર્થ દૃષ્ટિથી અવલોકન કરવામાં આવે તો સ્હમજાય છે કે તે શાસ્ત્રાનુકુળ ક્રિયાઓ કે જે લગ્નના પહેલા દિવસે જાન (બરાત) આવ્યા બાદ **આતશબાજી** કોઇ કોઇ દેશમાં ફોડવામા આવે છે, જે સ્હામે જઇ આદરપૂર્વક જાનને લાવવાની મૂર્ખતા છે આ પ્રકારે બીજી પણ ઘણી ક્રિયાઓ કાળક્રમ તથા વિદ્યાના અભાવથી ઉલટ—પાલટ કરી નષ્ટ—ભ્રષ્ટ થઈ ગઇ અને તેના નામ પણ અપભ્રંશ થઇ ગયા છે કોઈ કોઈ દેશમાં વિવાહના પૂર્વે **કુંભારના ચાકની પૂજા કરવાની કુપ્રથા** ચાલુ છે, જહેનુ પ્રયોજન **સિદ્ધચક્ર યંત્ર**ની સ્થાપના છે આ યંત્રને માગલ્ય ફેરા પૂર્વે લગ્નમંડપમા લાવવાની ક્રિયાઓનો અપભ્રંશ છે, વિગેરે કેટલીક ક્રિયાઓ છે કે જહેના યથાર્થ નામ અને પદ્ધતિઓ જાણી અતિ હર્ષની સાથે શ્રદ્ધા દૃઢ થાય છે જ્ઞાની સ્ત્રી—પુરૂષોએ હરેક કાર્યનું યથાર્થ સ્વરૂપ જાણી યોગ્ય રીતે વ્યવહાર કરવો. વિવાહાદિમા **શુદ્ધ** સામગ્રી અને ભોજન તૈયાર કરાવવુ, પાણી ગાળવાની કાળજી રાખવી, જેથી હિંસા ન થાય અને ઉત્તમ જાતિના

આચારવિચાર નષ્ટ ન થાય. કદિપણ વ્યભિચાર પ્રચારક તથા કામીઓના રાગરૂપ પરિણામ કરનારા, જ્ઞાનીઓ નજીક લજ્જાજનક એવા લોકનિંદ્ય તથા અનર્થદંડરૂપ નીચ ગીત ભૂલેચૂકે પણ ન ગાવાં અને એવા ગીત ગાનારીના પ્રસંગમાં પણ ન આવવુ, કેમકે એથી **શીલમાં** દૂષણ આવે છે અને લોકો નિંદા કરવા લાગે છે.

ઉચ્ચ જાતિની સ્ત્રીઓ નિર્લજપણે, ઘાટમાં-વાટમાં-મહોલ્લામાં જેમતેમ **નિન્દ્ય ગાળો** બોલી પોતાની જાતિ વ ધર્મને કલંકિત કરી રહી છે, એવુ સ્હમજી જે ઉત્તમ કુલની શીલવતી સ્ત્રીઓ સંસારથી ભયભીત થઇ આલોક-પરલોક સુધારવા ઇચ્છતી હોય અને જ્હેને યશ-અપયશનો ખ્યાલ છે તેઓ કદાપિ મિથ્યાત્વસેવન આદિ નિન્દ્ય કાર્ય કરતી નથી અને શુભ ક્રિયાઓ અને ધાર્મિક ગીત ગાઇ પુન્ય ઉપાર્જન કરે છે, જેથી ત્હેમનો, ત્હેમના કુળનો અને ધર્મનો યશ જગત્મા ફેલાય છે.

प्रकरण छट्ठुं.

विधवाओनुं कर्तव्य.

આ પુસ્તકમા સ્ત્રીયોપયોગી ઘણી ખરી શીખામણો તો અપાઇ ચુકી છે, પણ માત્ર એજ કહેવાનુ રહી ગયુ છે કે, કદાચત્ પાપકર્મના ઉદયથી કોઇ સ્ત્રી વિધવા થઈ ગઇ હોય તો ત્હેણીએ બાકીનું **જીવન કેવી રીતે વ્યતીત કરવું જોઇએ?**

વિવાહ થયા પછી પુત્રની **પતિ** અને પુત્રીની **સ્ત્રી સંજ્ઞા** થઇ જાય છે તે બન્ને નિયમાનુસાર આ જન્મને માટે એક સુત્રમા બંધાઈ સુખદુ ખના ભોકતા થાય છે. તેઓ બન્ને બુદ્ધિવાન અને એકમતવાળા થઈ લૌકિક અને પારલૌકિક સુખ આપનાર માર્ગપર ચાલવાથી માત્ર ત્હેમના કુટુબનુંજ નહિ, પરતુ જાતિ તથા દેશનુ કલ્યાણ કરી શકે છે, એટલા માટે **દમ્પતિએ** પોતાના તથા પારકા હિતને માટે **શાસ્ત્રમાં કહેલી શિક્ષાઓ અનુસાર ચાલવું જોઈએ** અને ભવિષ્ય માટે તે શિક્ષાઓનો ફેલાવો પોતાના સતાનમા કરી ધર્મનીતિના માર્ગપર ચાલવાની પ્રેરણા કરવી જરૂરની છે દરેક કુટુબે એટલું પણ ધ્યાન આપવુ કે, આવકની અદરજ ખર્ચ કરવો યાને જ્યા સુધી બની શકે ત્યાસુધી આવકનો **અડધો ભાગ કુટુબ નિર્વાહમાં, ચોથો ભાગ પુન્ય, દાન વિગેરેમાં** વ્યય કરી બાકીનો **ચોથો ભાગ બચાવી રાખવો,** કેમકે બચેલું દ્રવ્ય રોગ, શોક, લગ્નાદિ પ્રસગોપર કામ આવે છે ઘરમા ખર્ચ કેવી રીતે કરવાથી બચત રહી શકે છે, તેન જ્ઞાન દરેક સ્ત્રીપુરૂષે મેળવવુ જોઇએ, કેમકે તેનુ યથાર્થ જ્ઞાન હોવાથીજ મનુષ્યનો વ્યવહાર સાચવી બચત કરી શકે છે એટલુ તો અવશ્ય સ્હમજવુ કે ઘરની પુજી–પૈસામાજ બરકત છે અને તેજ વખતપર કામ લાગે છે કદાચ બચાવ ન રાખ્યો હોય તો જરૂર પ્રસગે બીજાના ઘેરથી ત્હેના મનને પુરતુ થાય એટલુ વ્યાજ ભરી પૈસા લાવવા પડે છે, જ્હેનુ પરિણામ બહુધા એજ આવે છે કે રાત્રિદિવસ વ્યાકુળ રહી અનેક પ્રકારના પાપકર્મોદ્વારા ધન કમાવવાની ઇચ્છા થાય છે. આવા પુરૂષોની શાખ ઉઠી જાય છે અને ફરીથી લેણુ–દેણુ કરવામાં દરેક આદમી સંકોચ પામે છે. ન્યાત–જાત,

આડોશી-પાડોશી, ગામ-પરગામના લોકો, જેઓ પહેલા ખર્ચ કરતી વખતે વાહવાહ કરતાં હતાં તેઓ આજે રહામે જોતા નથી અને વિચારે કે 'રખે કોઇ માગશે' આથી બાપદાદા સુધીની પ્રતિષ્ઠાને ધૂળમા મેળવી દે છે નીતિમા કહ્યુ છે કે, '**સોડ પ્રમાણે સાથરો**' એ પ્રમાણે જે પુરૂષ આ મત્રનુ સ્મરણ કરતા કરતા ગ્રહસ્થાશ્રમમા પ્રવર્તે છે તેઓજ પરમ સુખી થઇ પોતાનુ કલ્યાણ કરી શકે છે જે લોકો આગળ-પાછળનો વિચાર કર્યા સિવાય **કર્જ** કરે છે તેઓ જાણી-બુઝી પોતાના જીવનને દુખમય કરે છે. પ્રથમ તો **લગ્નાદિ પ્રસગે ઘડીભરની વાહવાહ** માટે હજારો રૂપિયા લ્યા ત્હાથી કાઢી ખર્ચ કરે છે અને પછી લઢાઈ—**ટટો**, ક્ર્યાદ વગેરેના દુખ સહી, રાત્રિદિવસ આજ દુખમાં ડૂબી રોગી થઇ અલ્પાયુમાજ કાળને શરણ થાય છે અથવા જીવતા રહે છે, તોપણ ઘણી દુર્દશાથી પોતાના જીવનના દિવસ પૂરા કરે છે, જે બધુ **અજ્ઞાનતા** અને **કુસંગનુજ** ફળ છે. એક સમયે જૈનસમાજ ભારતવર્ષના પ્રતિષ્ઠિત સમાજમા શિરોમણી ગણાતો હતો, આજે તેજ કુરીતિઓથી રોબાઈ નકામા ખર્ચ કરી કગાલ થઇ રહ્યો છે, અતએવ દરેક સ્ત્રી-પુરૂષે આ શિખામણ ઉપર પુરતું લક્ષ આપી **જોઈતો ખર્ચ પોતાની આવકના પ્રમાણમાં કરવો;** એ સિવાય દમ્પતિએ ધર્મનીતિ અનુસાર વર્તી સસારયાત્રા પૂરી કરવી, જેથી ગૃહસ્થાશ્રમનું સુખ પ્રાપ્ત થાય.

કદાચિત્ ભાગ્યવશાત્ કોઇ સ્ત્રી **વિધવા** થાય તો તેણે ઘરનો વ્યવહાર ચલાવનાર ગૃહસ્થ યા જેઠ, દિયર, સસરાદિ હોય તો તેમના આધીન રહેવું. કદાચ પોતાના કુટુંબમા કોઈ ભરણપોષણ

કરનાર ન હોય તો પોતાના કુળાચાર પ્રમાણે ન્યાયપૂર્વક ઉદ્યોગ કરી, ધર્મમાં સંતોષથી રહેવું.

કેટલેક પ્રસગે જોવામા આવે છે કે, ઘણીખરી સ્ત્રીઓ, **પતિવિયોગનું દુખ** આવી પડવાથી મહિના—વર્ષો સુધી નહીં, પરતુ જીદગી સુધી રાત્રિ-દિવસ રડયા કરે છે તથા છાતિ—માથા કૂટે છે અને અનેક પ્રકારના વિલાપ કરે છે, જે જગલમાં ગુસ્સે થવા સમાન કોણુ સાભળે છે કે દુખ ઓછુ કરે છે ? એ સર્વ પોતાના દુષ્કર્મનાં ફળ છે હવે રડવાથી કાંઇ વળતુ નથી; પરતુ રડવુ-કૂટવુ તે તો મૂર્ખતા છે, વળી એથી અધિક મૂર્ખતા તો જાતિની તથા **કુટુબની બીજી સ્ત્રીઓની** એ છે કે જેઓ સ્હાજ—સ્હવાર તેના ઘેર જઈ, **પતિવિયોગનું દુઃખ ભૂલાવવાના બદલામાં ત્હેના ગુણ ગાઇ સ્ત્રીને ઘણીજ રડાવે છે.** જે જાતિમા આ રિવાજ છે તેમા અજ્ઞાનતા અને નિર્દયતાએજ ઘર કર્યું છે, તે દુખીઆરી સ્ત્રી ધર્મ-કર્મ છોડી માત્ર રડવામાંજ મગ્ન રહી તીવ્ર **આર્તધ્યાન**દ્વારા નર્કનુ આયુષ્ય બાંધે છે ઘણા વખત સુધી વિધવા સ્ત્રીઓ બહાર નીકળતી નથી, તે તો ઘણુંજ ઉત્તમ કાર્ય છે, કારણુ વિધવાએ નિષ્કારણુ ગમે ત્યા ફરવુ ન જોઇએ, પરંતુ મન્દિર સુધી **દર્શન કરવા માટે પણુ ન જવું તે કેવી ભૂલ કહેવાય ?** સ્હેજ વિચાર કરવાથીજ સ્પષ્ટ માલૂમ પડશે કે, પાપકર્મનો નાશ કરનાર અને દુખનુ દમન કરનાર તો દર્શન, સ્વાધ્યાય, પૂજાપાઠાદિ ધર્મકાર્યજ છે તો એ કાર્યોનેજ તીલાજલી આપવી અને મૂર્ખોના કહેવા પ્રમાણે મિથ્યા કૃત્યો કરવા એ શું શાણુપણુ કહેવાય ? કેમકે સાસારિક

ખાન-પાન, લેણુદેણુ વગેરે તો છૂટતુંજ નથી, પરંતુ **ધર્મ એકજ એવો છે કે જહેના વિષયમાં કોઇ પ્રેરણા કરનાર નથી; તો આવા દુઃખદાયી વિધવાપણાનુ દુઃખ કેમ દૂર થાય ?**

આ સિવાય કેટલીક **કુટીલ સ્ત્રીઓ** અજ્ઞાનતાવશ કુસગતિમાં પડી પતિવિયોગનાં દુ ખને ભૂલી, મદોન્મત્ત થઇ પૂર્વવત્ વિષય-કષાયમા પડી વ્યભિચાર સેવન કરતી પોતાના **બન્ને કુળની આબરૂનો નાશ કરે છે** અથવા **વિધવાવિવાહ** દ્વારા બીજા પુરૂષથી સયોગ કરી **જન્મ જન્મને માટે પુનઃ વિધવાપણાનુ બી** રોપે છે અને જગત્મા કહેવાતા નિદ્ય કાર્યો કરવા લાગે છે, જેથી આખા જગતની બત્રીશીએ ચઢે છે તે કુટીલ સ્ત્રી અનેક પ્રકારના સુદર મનોહર વસ્ત્રાભૂષણ પહેરી, સ્વાદિષ્ટ ભોજન કરી, કામેચ્છા વધારનાર ગીત ગાઇ, વેશ્યાઓ સમાન નિર્લજ-પાપી બની જાતિ-ધર્મની નિંદા કરાવતી બન્ને કુળને અપયશના સમુદ્રમા ડૂબાવે છે; કેમકે જે પાપના ઉદયથી આ જન્મમા યૌવનાવસ્થામાંજ પતિ-વિયોગનુ અસહ્ય દુ ખ આવ્યુ છતા તેજ પાપનો બંધ બાધે છે, તેવી સ્ત્રીઓ વિષે વિશેષ શુ લખાય ? તેઓનુ ભવિષ્યજ ખોટું છે, માનો કે જૈન સમાજને કલકિત કરવા માટેજ તેવી સ્ત્રીઓએ અવતાર ધારણ કર્યો છે એમ રહમજી **ઉત્તમ કુળની વહુ-પુત્રીઓની ફરજ છે કે, માથે આવી પડેલા પતિવિયોગના દુઃખને, પુર્વોપાર્જિત અશુભ કર્મનું ફળ જાણી, સતોષપૂર્વક જીવન વ્યતીત કરવું, કેમકે કર્મની ગતિ અકળ છે**

પ્રાણી પાપકર્મ કરતી વખતે તો કાઇ વિચાર કરતું નથી-આંધળા થઇ તેમા મગ્ન રહે છે, પરતુ કર્મનો ઉદય થયે, જ્યારે

ઇષ્ટ વિયોગ, અનિષ્ટ સંયોગની પ્રાપ્તિ થાય છે ત્યારે હાય ! હાય ! સિવાય બીજો એકે ઉપાય સુઝતો નથી પાછળથી હાય હાય કરવાથી દુઃખના વધારા સિવાય બીજુ કંઇ થતુ નથી પોતાના માટે સંચિત સુખદુઃખને ધીરજથી ભોગવવા અને એવી ભાવના ભાવવી કે, અહો ! પાપકર્મ મટાડવાને કોણ સમર્થ છે ? પૂર્વે દુષ્કર્મના ફળથી મહેન્દ્ર રાજાની પુત્રી **અંજનાસતી** પતિની અપ્રસન્નતાથી ૨૨ વર્ષ સુધી વિયોગી રહી, અનેક પ્રકારના પરિસહ સહન કરતી, ગર્ભવતી હોવા છતા વનવાસ ગઈ, અને **સીતા** જેવી પતિવ્રતાને, પોતાના ઉપર જૂઠા કલંકના કારણે, પતિની આજ્ઞાથી વનમા જવુ પડયું તે છતા દુઃખનો અંત આવ્યો નહિ અને **સત્યવ્રતની પરીક્ષા** નિમિત્ત **અગ્નિકુંડમાં પ્રવેશ** કરવો પડયો

આ પ્રમાણે અનેક મહાન વીરો પણ પાપના ઉદયથી રાજાના રંક અને સુખીના દુઃખી થઇ ગયા છે તો મ્હારા જેવા ક્ષુદ્ર પ્રાણીની શુ વિસાત છે વગેરે વળી એમ પણ વિચારવુ કે, મ્હે પૂર્વજન્મમા શ્રી જિનેંદ્રદેવના પ્રતિબિમ્બનો **અનાદર** યા **અવિનય** કર્યો હશે, જિનમંદિર યા ચૈત્યાલયના **ઉપકરણ ચોર્યા હશે,** શ્રી જિનેન્દ્રમંદિરમા અર્પણ કરેલા **નિર્માલ્ય દ્રવ્યનુ ભક્ષણ** કર્યું હશે, ઋતુવતી થયા બાદ યા બીજી કોઇ રીતે મન, વચન, કાયાની **અશુદ્ધિતાપૂર્વક** મુનિશ્વરો તથા શ્રાવકોને **આહાર** આપ્યો હશે, અશુદ્ધિ છતાં મંદિરમા ગઈ હશે અગર **અશુદ્ધદ્રવ્ય** ચઢાવ્યુ હશે, જિનમંદિરમા પ્રમાદવશ કોઈ **કુચેષ્ટા** કરી હશે, મુનિદાનમા **અંતરાય** પાડી હશે ધર્માત્માઓની જૂઠી **નિંદા** કરી હશે, ખોટી **ચાડી** કરી હશે, ખોટા **કલંક** લગાવ્યા હશે કે

જે પાપના ઉદયથી આ અસહ્ય વિધવાપણાનુ દુ ખ પ્રાપ્ત થયુ, તથા પૂર્વજન્મમા બીજાની દેખાદેખીથી અનેક મિથ્યાત્વસેવન સેવ્યાં હશે, **કુદેવ** પૂજ્યા હશે, વડ, પીપળા અને કેળમા પાણી સીચી મિથ્યા કલ્પના યા વાચ્છા કરી હશે, શીતળા, દેવી, દુર્ગાની માનતા માની **જીવહત્યા** કરી હશે, કોઇ પ્રાણીના સુખોપભોગમા અતરાય પાડી હશે, જે ઉદય આવે મ્હારા **ભોગોપભોગમાં અતર** પડયો મ્હે પૂર્વજન્મમા કોઇ મૃગનયર્ણાના બાળકનો વિરોધ કર્યો હશે, પક્ષિઓના માળા તથા મધમાખીઓના મધપૂડાનો વિધ્વશ કર્યો હશે, વન-ગામ અથવા પશુના સ્થાનમા આગ લગાવી હશે, અણુગળ પાણી પીધુ હશે, યા તેને રસોઇ કરવામા-વસ્ત્રાદિ ધોવામાં ઉપયોગ કર્યો હશે, રસોઇ વિવેકરહિત અશુદ્ધ સાફ કર્યા સિવાય કરી હશે, રાત્રે રસોઇ બનાવી હશે યા ભક્ષણ કરી હિસા ઉપજાવી હશે, અભક્ષ્યનુ ભક્ષણ કર્યુ હશે, **કદમૂળ, જલેબી, માંસ, મદિરા, માખણ,** ખાધુ હશે, ઝાડ-વૃક્ષાદિ ભાગ્યા હશે, દીન જીવોને સતાવ્યા હશે, જે પાપથી હુ આ દીન દશાને પામી છુ.

સાસુ, નણદને **દુર્વચન** કહ્યા હશે, ગાળો ભાડી હશે યા સમયે ભોજન નહી આપ્યુ હોય, **પતિનો અનાદર** કર્યો હશે, **તીર્થોમાં જઇને કુશીલ પરિણામ** ધ્યાયા હશે, દશલક્ષણી, અઠાઈ, રત્નત્રય, રોહિણી, પચમી, અષ્ટમી, ચતુર્દશી આદિ **પવિત્ર દિવસોમાં ધર્મલોપ,** મર્યાદારહિત, સ્વચ્છદપણે પાપક્રિયામા પ્રવૃત્તિ કરી હશે, ધર્મી જીવોથી ઇર્ષા, દ્વેષ, વિરોધ કર્યો હશે, પંચપાપમા પ્રવૃત્તિ કરી હશે, **વ્રત-નિયમ** લઈ તેનો **ભંગ** કર્યો હશે, વિગેરે પાપના ફળથી હું આ દુ ખી અવસ્થા પામી છુ

એટલે હવે ધૈર્યથી આવી પડેલી આપત્તિને ભોગવવી તથા હવે પછી સર્વે પાપોથી ચિત્તને દૂર રાખી સાવધાનીપૂર્વક ધર્મમા પ્રવર્તું. જો હુ આવી રીતે નહી વર્તું, તો કોણ જાણે ભવિષ્યમાં કઇ દુર્ગતિમા પડી તીવ્ર દુ.ખ ભોગવવા પડશે, એથી **મ્હારે તો એક ધર્મનુજ શરણ છે.** ધર્મ દુ ખથી દૂર રાખનાર અને ભવોભવમા સુખ આપનાર છે એવુ સ્હમજી દાન, વ્રત, તપ, નિયમ, પૂજન, સ્વાધ્યાયથીજ ધાર્મિક સ્ત્રીએ પોતાનું આયુષ્ય પુરૂં કરવું.

સાસારિક વિષયોથી ચિત્તને હઠાવી સ્પર્શ, રસ, ઘ્રાણ, ચક્ષુ અને કાન એ **પચેદ્રિયો અને મનને વશ કરવું** પોતાના નિર્વિઘ્ન શીલના રક્ષણ માટે તથા આલોક અને પરલોક સુધારવા તથા આત્મકલ્યાણ કરવા માટે આ પ્રકારે વર્તવુ-**શ્રૃંગારસૂચક વસ્ત્રાભૂષણ પહેરવા નહિ,** કારણકે સ્ત્રીનો શ્રૃગાર સૌભાગ્ય અવસ્થામાજ શોભા આપે છે વિધવાએ શ્રૃગાર કરવો, તે લોકનિંદ્ય, ધર્મવિરૂદ્ધ અને શીલઘાતક છે, જેથી વિધવા સ્ત્રીએ હમેશા શ્રૃગાર તજવા અને **દેશાનુકુળ** સફેદ યા કાળા વસ્ત્ર પહેરવા, બહુરંગી, ઝીણા, ચટકદાર અને સધવાઓ સરખા વસ્ત્ર પહેરવા જોઇએ નહી આખમા સુરમો, અજન કાજળ વિગેરે નહી આંજવા, લલાટપર તિલક ન કરવુ, પાન-ઇલાયચી-કેશર આદિ પુષ્ટ અને કામોદ્દીપક મસાલા ન ખાવા, શરીર-વસ્ત્ર-વાળમા તેલ, ફુલેલ, અત્તર ન લગાનવુ અને દૂધ, દહી, ઘી, મોદક આદિ પુષ્ટિકારક ભોજન તથા માદક પદાર્થ ન ખાવા કેમકે એમ કરવાથી ઇંદ્રિયો સતેજ થઈ મન વિષયો તરફ દોડે છે અને **શીયળ ભ્રષ્ટ** કરવાને તૈયાર થાય છે. વિધવાએ એટલુ ધ્યાનમા રાખવુ કે, કોઇપણ સ્ત્રી અગર

પુરૂષ સાથે હાંસી, કુતુહલાદિ ક્રિયા કરવી નહિ નાટક, નાચ, તમાસા, ભાંડના કૌતુક અને સાધારણ મેળા જોવા માટે કદિપણ ન જવુ અને હલકાં ગીત ન ગાવા, ન સાભળવા તથા પોતાના સરખી સાહેલીઓમા બેસી ખોટા વાર્તાલાપ ન કરવા કે ન સાભળવા. તેમને બીજી સધવા સ્ત્રીઓએ પહેરેલા અનેક પ્રકારના શ્રૃગાર–આભૂષણ જોઇ, મનમા અદેખાઈ કરવી નહિ. **નીતિનુ વચન** છે કે:—

संपति विपातिके बीचमें, जो पछतावे कूर ।
माशा बढ़ै न तिल घटै, जो कुछ लिखा अँकूर ॥ १ ॥
पूरव भोग न चिन्तवै, आगम वाछा नाहिं ।
वर्तमान वर्ते सदा, सो सुखिया जगमांहि ॥ २ ॥

આથી **વિધવા સ્ત્રીઓએ** પોતાની શક્તિ અનુસાર **તપ** યાને એકાસણા, ઉપવાસ, નીરસભોજન, બેલા, તેલા દ્વારા **ઇદ્રિયોના વેગને રોકવો જોઇએ** હમેશા પૂજા, દાન, શાસ્ત્ર-સ્વાધ્યાય, ગુરૂભક્તિ, સંયમ, તપ, પઠન–પાઠન, શાસ્ત્રશ્રવણ, ધર્મ-ધ્યાન અને ધર્મચર્ચા વગેરે **શુભ કાર્યો** કરવા, જેથી **પુન્યનો બંધ** થઇ, **પાપની ઉપશાન્તિ** થાય. સારાશ કે, જે સ્ત્રીઓ સમતાભાવ ધારણ કરી, ધર્મનો સમાગમ રાખી અતે સાવધાની સહિત **સમાધિમરણ** કરે છે, તેઓને ફરીથી સ્ત્રીપર્યાય ધારણ કરવી પડતી નથી. તેઓ અહીથી મૃત્યુ પામી **સ્વર્ગમાં મહર્દ્ધિક દેવ** થઇ મધ્યલોકમા રાજા, મહારાજા બની, ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થતાં

મુનિવ્રત અંગીકાર કરી, કર્મનો ક્ષય કરી મોક્ષના અનંત, અનુપમ, અક્ષય, અલૌકિક અને અપ્રમેય સુખને મેળવે છે આ પ્રકારે વિધવાઓના શુભાચરણુને શાસ્ત્રોમા **વૈધવ્ય દીક્ષા** કહી છે જેવી રીતે કે—

विधवायास्ततो नार्या, निजदीक्षासमाश्रयः ।
श्रेयानुताश्चिद्वैधव्य, दीक्षा वा ग्राह्यते तदा ॥ १ ॥
तत्र वैधव्यदीक्षाया, दशव्रतपारिग्रहः ।
कठसूत्रपरित्यागः, कर्णभूषणवर्जन ॥ २ ॥
शेषभूषान्निवृत्तिश्च, वस्त्रपडातरीयक ॥
उत्तरीयेण वस्त्रेण, मस्तकाच्छादन तथा ॥ ३ ॥
खटाशयांजनलेप, हारिद्रलपवर्जन ॥
शोकाक्रदानिवृत्तिश्च, विकथाना विवर्जन ॥ ४ ॥

ધન્ય છે તે સ્ત્રીરત્નોને કે જે આ પ્રકારે સુકૃત કરી પોતે સુખી થાય છે અને બીજાઓને સુમાર્ગ બતાવે છે એવું સ્હમજી હે જૈન જાતિની પુન્યવાન અબળાઓ! ત્હમે પૂર્વકર્મોદયથી મનુષ્યપર્યાય, ઉત્તમ કુળ, ધર્મનો સમાગમ અને ઉપદેશ મેળવ્યો છે, તો **આ પર્યાયની એક ક્ષણ પણ ધર્મરહિત નહિ જવા દો** આઠે પ્રહર હરતા-ફરતા, સુતા-બેઠા પોતાના પરિણામોની સભાળ રાખો આ વખતે ભવસમુદ્ર તરવાનો પ્રસગ છે, તેમા જો કાંઇપણ ભૂલચુક થઇ, તોપછી કાંઈ ઠેકાણુ રહેશે

નહિ, આથી પરોપકારી પરમાચાર્યોએ કરૂણાબુદ્ધિથી વારવાર પોકારીને ચેતાવ્યા છે જુઓ, આ **મનુષ્યપર્યાય** કેવી સર્વ શ્રેષ્ઠ અને કાર્યકારી છે—

जाकों इन्द्र चाहें, अहमेंद्रसे उमाहें जासौ ।
जीव मुक्ति जाय, भवमल बहावे है ॥
ऐसो नरजन्म पाय, विषय विष खाय खोयौ ।
जैसे काच साटे मूढ, माणिक गमावे है ॥
माया नदी बूड़ भींजा, कायबल तेज छीजा ।
आया पन तीजा, अब कहा बन आवै है ।
तातें निज सीस ढोलें, नीचे नैन किये डोले ॥
कहा बढ बोले वृद्ध, बदन दुरावै है ॥

વળી એથી પણ વધુ કહે છે—

जोई क्षण कटै, सो तौ आयुमें अवश्य घटै ।
बूद २ बीतै जैसे, अजुलीको जल है ॥
देह नित क्षीण होत, नैन तेजहीन होत ।
यौवन मलीन होत, क्षीण होत बल है ॥
आवै जरा नेरी तकै, अतक अहेरी आवै ।
परभव नजीक जात, नरभव निफल है ॥
मिलके मिलापी जन, पूछत कुशल मेरी ।
ऐसी औ दशामें मित्र, काहेकी कुशल है ॥

વળી આ સંસારની વિચિત્ર ગતિ સર્વેને જાણુતીજ છે કે—

काहू घर पुत्र जायौ, काहूके वियोग आयौ ।
कहूं रागरंग, कहूं रोया रोय करी है ।
जहां भानु ऊगत, उछाह गीत गान देखे ।
सांझ समय ताही थान, हाय २ परी है ॥
ऐसी जगरीतिको, न देख भयभीत होत ।
हा ! हा ! नर मूढ तेरी, मति कौन हरी है ॥
मानुष जनम पाय, सोवत विहाय जाय ।
खोवत करोरनकी, एक २ घरी है ॥

એવુ જાણુતા છતાપણુ સંસારી મૂર્ખ જીવ કેવા મૂર્ખતામા મગ્ન થઇ રહ્યા છે તેનુ કવિત્ત—

देखो भर जोबनमें, पुत्रकौ वियोग भयो ।
तैसेही निहारी, निजनारी काल मगमें ॥
जो २ पुन्यवान जीव, दीसत है जगत मांही ।
रंक भये फिरें तेही, पनही न पगमें ॥
येते पै अभाग, धन जीतबसे धरें राग ।
होयना विराग जानै, रहूंगौ अलगमें ॥
आखिन बिलौके अंध, मुस्सेकी अंधेरी करै ।
ऐसे राज रोगको इलाज कहां जगमें ॥

આવી સર્વે સસારી જીવોની ભ્રમબુદ્ધિ અને અજ્ઞાન-દશા જોઇને શ્રીગુરૂ કરૂણાબુદ્ધિથી વારવાર સમજાવે છે કે —

जौलों देह तेरी, काहू रोगसौ न घेरी जौलौ ।
जरा नाहि नेरी, जासों पराधीन पर है ॥
जौलों जम नामा वैरी, देय ना दमामा तोलों ।
माने आन रामा बुधि जाय ना बिगर है ॥
तौलों मित्र मेरे, निज कारज संभार लैरे ।
पौरुष थकेगौ फिर, पीछे कहा कर है ॥
अहो ! आग आये जब, झोपडी जरन लागे ।
कूपके खुदाये कहौ, कहा काज सर है ॥

આવુ જાણીને હે જૈનજાતિસુધારક ભાઇઓ !. અને મુખ્યતાથી તેના કારણભૂત બ્હેનો ! મારૂ તમોને વારવાર એજ નિવેદન છે કે **તમે પ્રમાદ તજીને, મિથ્યાત્વ ત્યાગીને અને અન્યાયથી દૂર ખસીને ધર્મકાર્યમાં તત્પર થઈ આલોક તથા પરલોકનુ સુખ પ્રાપ્ત કરો.** આવી સર્વસુખદાયી સામગ્રી મળવાનો તો તો એજ લાભ છે કે સુમાર્ગે લાગી કુમાર્ગને છોડી આત્મકલ્યાણ કરવું જો હજુ પણ આ હિતકારી ઉપદેશ ઉપર ધ્યાન નહી આપશો તો અવસર ચુકયા પછી પસ્તાવાનુજ રહેશે અને એ ભૂલ ભવિષ્યમા બહુજ દુ:ખી કરશે.

मानुष तन श्रावक कुलहि, पावौ दुर्लभ फेर ।
यह अवसर मत चूकना, सद्गुरु भाषें बेर ॥ १ ॥
माता भगनी सुता सम, हमरौ सबपर ख्याल ।
सविनय शिक्षा वरणई, यह जैनी जयद्याल ॥ २ ॥

प्रकरण सातमुं.

सूतक निर्णय

(શ્રી ત્રિવર્ણાચારાનુસાર.)

सूतकं वृद्धिहानिभ्या, दिनानि दश द्वादश ॥
प्रसूतिस्थान मासैकं, दिनानि पंच गोत्रिणाम् ॥ १ ॥

અર્થ—જન્મનુ સૂતક **દશ** દિવસનુ અને મૃત્યુનુ **બાર** દિવસનુ થાય છે. પ્રસુતિનુ **એક** માસનુ અને ગોત્રના મનુષ્યનુ **પાંચ દિવસનું** સૂતક થાય છે

प्रव्रजिते मृते काले, देशान्तरे मृते रणे ॥
संन्यासे मरणे चैव, दिनैकं सूतक भवेत् ॥ २ ॥

અર્થ—જે ગૃહત્યાગી દીક્ષિત હોય, ત્હેના મરણનુ (પોતાના કુળનો હોય તો) તથા દેશાતર, લડાઈ અને સન્યાસમા મરણ

પામે, તો એક દિવસનુ સૂતક જાણવુ કદિ પોતાના કુળનો દેશાંતરે મૃત્યુ પામ્યો હોય અને બાર દિવસ પછી માલૂમ પડ્યું હોય, તો એક દિવસનુ સૂતક, અને બાર દિવસ પહેલા સાભળવામાં આવ્યુ હોય, તો બાકીના બાર દિવસ સુધીના દિવસ સુધી સૂતક જાણવુ.

चतुर्थे दशरात्रिं स्यात्, षड्रात्रिं पुंसि पंचमे ॥
षष्ठे चतुराशुद्धिं, सप्तमे च दिनत्रयं ॥ ३ ॥
अष्टमे पुंस्यहोरात्रि, नवमे प्रहरद्वयं ।
दशमे स्नानमात्रं स्यात्, एतद्गोत्रस्य सूतकम् ॥ ४ ॥

અર્થ—ત્રણ પેઢી સુધી બાર દિવસ, ચોથી પેઢીનુ દશ દિવસ, પાચમી પેઢીનુ ૭ દિવસ, છઠ્ઠી પેઢીનુ ૪ દિવસ, સાતમી પેઢીનુ ૩ દિવસ, આઠમી પેઢીનુ ૧ દિવસ, નવમી પેઢીનુ બે પ્રહર અને દશમી પેઢીનુ માત્ર સ્નાનથી સૂતક પાળવુ.

यदि गर्भे विपत्तिः स्यात्, श्रवणा चापि योषितां ।
यावन्मासस्थितो गर्भ, स्तावद्दिनानि सूतकम् ॥ ५ ॥

અર્થ—સ્ત્રીનો ગર્ભપાત થઈ જાય, તો જેટલા માસનો ગર્ભ હોય તેટલા દિવસનુ સૂતક જાણવુ

पुत्रादि सूतके जाते, गते द्वादशके दिने ॥
जिनाभिषेकपूजाभ्या, पात्रदानेन शुद्ध्यति ॥ ६ ॥

અર્થ—પુત્રોત્પત્તિ આદિનુ સૂતક હોય તો બાર દિવસ પછી

ભગવાનની પૂજા, અભિષેક તથા પાત્રદાન કરવાથી શુદ્ધિ થાય છે. અહિં સૂતકનુ વચન સામાન્ય છે, જેમા જન્મ મરણ બન્ને ગર્ભિત થાય છે, માટે સામાન્ય રીતે બાર દિવસ કહ્યા છે જન્મના દશ દિવસનું અને મૃત્યુના બાર દિવસનુ સૂતક અન્ય શાસ્ત્રોમાં પણ કહ્યુ છે.

अश्वा च महिषी चेटी, गोःप्रसूता गृहांगणे ॥
सूतकं दिनमेकं स्यात्, गृहबाह्ये न सूतकं ॥ ७ ॥

અર્થ—ઘોડી, ભેસ, દાસી, ગાય વગેરે જો પોતાના ઘરમાં જણે (પ્રસુતિ કરે) તો એક દિવસનુ સૂતક થાય છે, જો ઘર બહાર પ્રસુતિ કરે તો સૂતક લાગતુ નથી

सतीनां सूतकं हत्या, पापं षण्मासक भवेत् ॥
अन्या सामान्यहत्यानां, यथापापं प्रदाशयेत् ॥ ८ ॥

અર્થ—પોતાના હાથે અગ્નિમા પડી **સતી** થવાનુ પાપ છ મહિના અને અન્ય સામાન્ય હત્યામાટે યથાયોગ્ય પાપ જાણવુ.

दासीदासस्तथा कन्या, जायते म्रियते यदि ॥
त्रिरात्रि सूतकं ज्ञेयं, गृहमध्ये तु दूषणम् ॥ ९ ॥

અર્થ—જો ચાકર-ચાકરડી તથા કન્યા જન્મે તથા મરે તો ૩ રાત્રિનુ સૂતક છે જો ઘર બહાર હોય તો સૂતક આવતું નથી. અત્રે મૃત્યુના મુખ્યતાથી ૩ દિવસ કહ્યા છે.

महिष्याः पक्षकं क्षीरं, गोक्षीरं च दशोदिनं ।
अष्टमे दिवसेऽजाया, क्षीरं शुद्धं न चान्यथा ॥

અર્થ--પ્રસૂતિ પછી ભેંસનુ દૂધ ૧૫ દરમે દિવસે, ગાયનું દશમે દિવસે અને બકરીનું આઠમે દિવસે ખાવાયોગ્ય શુદ્ધ થાય છે.

जातदन्तशिशोर्नाशे, पित्रोर्दशाहसूतकं ।
गर्भस्रावे तथा पाते, विनष्टे तु दिनत्रयं ॥

અર્થ—જે પુત્રને દાંત આવી ગયેલા હોય એવા પુત્રના મરણનું ૧૦ દિવસનુ સૂતક અને ગર્ભસ્રાવ, ગર્ભપાત અને ગર્ભ-વિનાશનું સૂતક ૩ દિવસનું છે.

त्रिपक्षे शुद्धयते सूती, दिने पंच रजस्वला ।
परपुरुष रता नारी, यावज्जीवे न शुद्धति ॥

અર્થ—જે સ્રીને છોકરૂં થયુ હોય તે દોઢ મહિને અને રજસ્વલા પાંચમે દિવસે શુદ્ધ થાય છે, પરંતુ વ્યભિચારિણી સ્રી કદિ શુદ્ધ થતી નથી તે તો હમેશાં અપવિત્ર—અસ્પર્શ જ રહે છે.

હવે બાળકના સૂતકની વિધિ નીચે મુજબ છે.-

करि सन्यास मरै जो कोय, अथवा रणमें जूझौ होय ।
देशान्तरमें छोडे प्राण, बालक तीन दिवस लौं जान ॥

एक दिवस इनको होय सोग, आगे और सुनो भविलोग ॥
प्रौढा बालक (आठ वर्षका) दासी- दास, अरु पुत्री सूतक इमिभास।
दिवस तीन लौ कह्यो वखान, इनकी मर्यादा इमिजान ॥

ભાવાર્થ—આઠ વર્ષ સુધીના બાળકનુ સૂતક ૩ દિવસનુ જાણવુ, દેશપદ્ધતિ તથા મતભેદથી એમા કેટલોક ભેદ છે, તેથી **દેશપદ્ધતિ** પ્રમાણે પાલન કરવુ યોગ્ય છે.

ग्रंथकर्ताना आशीर्वचन.

જે ધર્માત્મા સજ્જન ભાઇઓ અને બ્હેનો પરમાર્થ બુદ્ધિથી આ ગ્રન્થને વાચશે, વચાવશે તથા એ પ્રમાણે વર્તન કરશે-કરાવશે તેઓ યશ-કીર્તિ મેળવીને પુણ્યબધ કરશે તેમનો ઘર, કુટુબ પરિવાર તથા લોકમા સદા આદરસત્કાર થશે જે સ્ત્રીઓ આ ઉપદેશ ઉપર ધ્યાન આપીને ગૃહસ્થી સબધી કાર્યોમા પ્રવર્તશે તેની કૂખે સુલક્ષણી, રૂપવાન, ધાર્મિક અને આજ્ઞાકારી સંતાન ઉત્પન્ન **થશે** અને તે પોતાના પતિની વ્હાલી થશે, તેના ઘરમા લક્ષ્મીનો વાસ **થઇને** દુખ, દરિદ્ર, રોગ તેમજ શોક દૂર નાશી જશે અને ધર્મમા વિશેષ રૂચિ થવાથી સ્વર્ગાદિક સુખ તથા પરપરા **મોક્ષની પ્રાપ્તિ** થશે આથી આ ગ્રથને ધ્યાનથી **વાંચો, વંચાવો, સાંભળો, સભળાવો** અને ગમે તે પ્રકારે આ **ઉપદેશરૂપી હારને** ધારણ કરી શોભાયમાન થાઓ.

श्राविकानी नित्य क्रिया.

सकळ संघनी ब्हेनीओ तमे सांभळोरे, ॥ टेक ॥
श्रावक नित्य क्रियाने चित्ते धारजोरे. ॥ सकळ ॥१॥
वेहेलां उठीने नमोकार बोलजोरे,
पछी घरनो व्हेवार आरंभजोरे. ॥ सकल ॥२॥
न्हाई धोई शरीर शुद्ध राखजोरे,
स्वच्छ वस्त्रोथी अंग शोभावजोरे. ॥ सकल ॥३॥
देव दर्शन करीने थाओ पावनाजो,
अष्ट द्रव्य लईने भावो भावनाजो. ॥ सकल ॥४॥
माता पिता वडोल स्वामी सर्वेनेरे,
जय जिनेन्द्र करीने मन मोडजोरे. ॥ सकल ॥५॥
धर्मशास्त्रो वांचो ने वंचावशोरे,
इंद्रि दमन करीने विषय दाबजोरे. ॥ सकळ ॥६॥
व्रत नियम पाळीने तप धारजोरे,
शक्ति माफक दान चार आपजोरे. ॥ सकल ॥७॥
शुद्ध वस्तुओथी भोजन बनावीएरे,
जीव हिंसादि पाच पाप टाळजोरे. ॥ सकल ॥८॥
घर काममा कुशळता वापरजोरे,
चतुर नारीभूषण थई महालजोरे. ॥ सकळ ॥९॥
जैन धर्मी श्राविका नाम धारजोरे,
एवी विनंति आनंदे उरे आणजोरे. ॥ सकल ॥१०॥

रात्रिभोजन निषेध

(राग—ए महिने नव जइए पीउ परदेशमां.)

रजनी भोजन सजनी क्यारे नव करो, ॥ टेक ॥
राते जमतां जंतु पडशे पात्रमां, तेथी लागे जमनाराने पापजो,
पाप थतां नव सचवाये जीवनी दया,
जिनवाणीनो तेथी थाय उपायजो. ॥ रजनी ॥१॥
कीडी आवे मुखमां मति लोपाय छे,
जु आवेथी रोग जलोदर थायजो,
वमन करावे माखी मूखमां पेसतां,
मकडी खातां कोढ शरीरे थायजो. ॥ रजनी ॥२॥
काटो पीडा करे गळामां अति घणी,
वींछी ताळुं वींधे पीडाकारजो,
स्वरनो भंग करे छे वाळ मूखे पड्यो,
पीडा तेथी थाय प्रगट प्रसारजो. ॥ रजनी ॥३॥
हंस अने केशवनी कथा गवाय छे,
रात्रिभोजन पर छे ते द्रष्टांत जो;
श्रवण करीने मन पर धरजो प्रीतथी,
ए व्रतथी जन पामे पुण्य महंतजो. ॥ रजनी ॥४॥